

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ULUSAL VE YEREL POLİTİK FAKTÖRLERİN MUTLULUK
DÜZEYİ ÜZERİNDEKİ BELİRLEYİCİLİĞİ: BATI AKDENİZ
BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

Ş. ŞEYDA ZEYNEL

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. EMRE SAVUT**

BURDUR – 2025

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**ULUSAL VE YEREL POLİTİK FAKTÖRLERİN MUTLULUK
DÜZEYİ ÜZERİNDEKİ BELİRLEYİCİLİĞİ: BATI AKDENİZ
BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

Ş. ŞEYDA ZEYNEL

DOKTORA TEZİ

DOÇ. DR. EMRE SAVUT

Üye: Prof. Dr. Mustafa LAMBA

Üye: Prof. Dr. İnan ERYILMAZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZKAYA

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Niran Cansever

BURDUR -2025

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Ulusal ve Yerel Politik Faktörlerin Mutluluk Düzeyi Üzerindeki Belirleyiciliği: Batı Akdeniz Bölgesi Örneği” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Adı Soyadı: Ş. Şeyda ZEYNEL

Tarih ve İmza: 19.10.2025

TEŞEKKÜR METNİ

Doktora tezimin hazırlanma sürecinde bilgi birikimi, rehberliği, yapıcı eleştirileri ve sabırlı desteğiyle çalışma boyunca bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Emre Savut'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin akademik yaklaşımı ve yönlendirmeleri, bu çalışmanın şekillenmesinde büyük bir katkı sağlamıştır.

Yapıcı değerlendirmeleri ve önerileriyle çalışmamın bilimsel niteliğini zenginleştiren saygıdeğer jüri üyelerine içtenlikle teşekkür ederim.

Bu araştırmaya katılarak anketleri samimiyetle yanıtlayan, görüş ve katkılarıyla çalışmamın verilerini oluşturan tüm katılımcılara da gönülden teşekkür ederim. Katılımları, bu tezin en önemli dayanak noktasını oluşturmuştur.

Bu sürece destek ve görüşleriyle katkı sunan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, uzun ve zorlu bu akademik yolculuk boyunca sevgileri, sabırları, anlayışları ve koşulsuz destekleriyle her zaman yanımda olan ailemizin kıymetli üyeleri anneme, babama ve ablama en derin minnettarlığımı sunarım. Onların varlığı, bu sürecin en büyük motivasyon kaynağı olmuştur.

Burdur, 2025

(ZEYNEL, Ş. Şeyda, *Ulusal ve Yerel Politik Faktörlerin Mutluluk Düzeyi Üzerindeki Belirleyiciliği: Batı Akdeniz Bölgesi Örneği, Doktora Tezi, Burdur, 2025*)

ÖZET

Bu çalışma, ulusal ve yerel politik faktörlerin bireylerin mutluluk düzeyine etkisini incelemektedir. Bireysel psikolojik faktörlerin mutluluk üzerindeki etkisi yaygın olarak kabul edilmekle birlikte, son yıllarda çevresel faktörlerin de önemli bir rol oynadığına dair bulgular artmaktadır. Ruut Veenhoven'in de belirttiği gibi, mutluluk; refah, yaşam kalitesi, çevresel koşullar ve bireyin yaşamdan duyduğu memnuniyet gibi unsurlarla ilişkilidir. Bu bağlamda, çevresel boyutu temsilen kamu politikaları ve hizmetlerinden duyulan memnuniyetin bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde etkili olabileceği varsayılmaktadır.

Araştırma kapsamında Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki (Antalya, Burdur, Isparta) 490 katılımcıdan elde edilen 477 geçerli veri üzerinden Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Bulgulara göre, yerel sağlık, çevre ve altyapı hizmetlerinin mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken ($p=0.733$), yerel yönetişimin mutluluğu pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir ($B=0.306$, $p<0.001$). Ulusal sağlık ve insani gelişim politikalarının mutluluk üzerinde negatif bir etki gösterdiği ($B=-0.215$, $p<0.001$), buna karşılık ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarının anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($B=0.323$, $p<0.001$).

Çalışma bulguları, ulusal ve yerel politik faktörlerin mutluluk üzerindeki etkilerinin tek bir yönetsel düzeyde yoğunlaşmadığını; farklı politika alanları üzerinden, farklı yön ve mekanizmalar aracılığıyla ortaya çıktığını göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, mutluluğun yalnızca bireysel dinamiklerle değil, aynı zamanda çok katmanlı politik ve yönetsel süreçlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Ulusal Politik Faktörler, Yerel Politik Faktörler, Mutluluk, Kamu Politikası, Yerel hizmetler*

(ZEYNEL, Ş. Şeyda, The Determinants Of National And Local Political Factors On The Level Of Happiness: The Case Of The Western Mediterranean Region, Ph.D. Thesis, Burdur, 202)

ABSTRACT

This study examines how national and local political factors impact individuals' happiness levels. While the effect of individual psychological factors on happiness is well recognised, recent findings increasingly suggest that environmental factors also play a significant role. As Ruut Veenhoven points out, happiness is related to elements such as prosperity, quality of life, environmental conditions and life satisfaction. In this context, it is hypothesised that satisfaction with public policies and services, which represent the environmental dimension, may affect individuals' happiness levels.

Within the scope of the research, exploratory factor analysis (EFA), confirmatory factor analysis (CFA) and regression analyses were applied to 477 pieces of valid data obtained from 490 participants in the Western Mediterranean region (Antalya, Burdur and Isparta). The findings revealed that, although local health, environmental and infrastructure services had no significant effect on happiness ($p = 0.733$), local governance was found to have a positive effect on happiness ($B = 0.306$, $p < 0.001$). National health and human development policies were found to negatively affect happiness ($B = -0.215$, $p < 0.001$), whereas national social security and economic welfare policies were found to positively affect happiness ($B = 0.323$, $p < 0.001$).

The study's findings indicate that the effects of national and local policy factors on happiness are not confined to a single administrative level. Instead, they emerge through different policy areas and via various mechanisms and directions. In this respect, the study reveals that happiness is shaped by both individual dynamics and multi-layered political and administrative processes.

Keywords: *National political factors, Local political factors, Happiness, Public policy, Local services*

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FARKLI BOYUTLARIYLA MUTLULUK TANIMI VE ARAŞTIRMALARI

1.1. Mutluluk Tanımı ve Eş Değer Kavramlar	9
1.1.1. Mutluluk Tanımı	9
1.1.2. Mutluluk ile Eş Değer Kavramlar	10
1.2. Mutluluğun Disipliner Boyutları	14
1.2.1. Mutluluğun Felsefi Boyutu ile İlişkisi	14
1.2.2. Mutluluğun Ekonomi Boyutu ile İlişkisi	20
1.2.3. Mutluluğun Sosyoloji Boyutu ile İlişkisi	22
1.2.4. Mutluluğun Politik Boyutu ile İlişkisi	25
1.3. Mutluluk Araştırmaları	30
1.3.1. Bireysel veya Mikro Düzeydeki Faktörlere Bağlı Mutluluk Araştırmaları ..	32
1.3.2. Çevresel veya Makro Düzeydeki Faktörlere Bağlı Mutluluk Araştırmaları ..	33

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSAL KAMU POLİTİKALARININ VE YEREL KAMU HİZMETLERİNİN MUTLULUK DÜZEYİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. Kamu Politikası Teorisi	36
2.2. Kamu Politikası ve Toplumsal Mutluluk İlişkisi	42
2.3. Kamu Hizmetleri, Beklentiler ve Mutluluk: Hedonik Adaptasyon, Beklenti- Performans, Hak Algısı ve Kayıptan Kaçınma Yaklaşımları	44
2.4. Ulusal Düzeyde Kamu Politikalarının Mutluluğa Etkisi	46

2.4.1. Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi	50
2.4.1.1. Sosyal Güvenlik Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi	50
2.4.1.2. Ekonomik Refah Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi	51
2.4.2. Ulusal Sağlık Refahı ve İnsani Gelişim Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi	56
2.4.2.1. Sağlık Refahı Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi	57
2.4.2.2. İnsani Gelişim Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi	57
2.5. Yerel Kamu Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi	58
2.5.1. Yerel Yönetişim ve Sivil Katılımın Mutluluk Düzeyine Etkisi	61
2.5.2. Yerel Sağlık, Çevresel, Kentsel Alt Yapı Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi	62
2.5.2.1. Yerel Sağlık Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi	62
2.5.2.2. Yerel Çevre Düzeni ve Temizlik Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi	63
2.5.2.3. Yerel Ulaşım ve Alt Yapı Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI VE BULGULARIN ANALİZİ: BATI AKDENİZ'DE POLİTİK FAKTÖRLERİN MUTLULUKLA İLİŞKİSİ

3.1. Araştırmanın Tasarımı	66
3.1.1. Araştırmanın Amacı	66
3.1.2. Araştırmanın Önemi	66
3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları	67
3.1.3.1. Araştırmanın Sınırlılıkları	67
3.1.3.2. Araştırmanın Varsayımları	67
3.1.3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	67
3.1.4. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi	69
3.1.4.1. Veri Toplama Aracı	69
3.1.4.2. Veri Toplama Yöntemi	71
3.1.5. Genel Araştırma Hipotezleri	72
3.2. Araştırmanın Bulguları	72
3.2.1. Güvenilirlik, Normallik ve Geçerlilik Analizleri	72

3.2.1.1. Güvenilirlik Analizi	73
3.2.1.2. Normallik ve Geçerlilik Analizleri	74
3.2.1.2.1. Normallik Analizi	74
3.2.1.2.2. Geçerlilik Analizleri	75
3.2.1.2.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)	75
3.2.1.2.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	77
3.3. Araştırma Verilerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	82
3.3.1. Demografik Verilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	82
3.3.2. Mutluluk Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	86
3.3.3. Ulusal ve Yerel Politik Faktörler Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri	87
3.3.3.1. Yerel Politik Faktörler Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	87
3.3.3.2. Ulusal Politik Faktörler Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	89
3.3.4. Mutluluk Düzeyi Üzerinde Demografik Değişkenler ile Ulusal ve Yerel Politik Faktörlerin Etkisi: Regresyon Testi Analizleri	91
3.3.4.1. Mutluluk Düzeyi Üzerinde Demografik Değişkenlerin Etkisi: Ordinal Regresyon Testi Analizi	91
3.3.4.1.2. Mutluluk Düzeyi Üzerinde Ulusal ve Yerel Politik Faktörlerin Etkisi: Çoklu Regresyon Testi Analizi	94
3.3.5. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: Tek Yönlü Varyans Analizi	102
3.3.5.1. İllere Göre Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Memnuniyet	104
3.3.6. Hipotez Bulguları	115
SONUÇ VE ÖNERİLER	116
KAYNAKÇA	126
EKLER	139
EK 1	139
ÖZGEÇMİŞ	143

KISALTMALAR

AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
AGFI	: Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi
AMOS	: Yapısal Eşitlik Modellemesi Programı
ANOVA	: Varyans Analizi
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
CFI	: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
CGP	: Genel Plan Komiserliği
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DRM	: Günlük Yaşamı Geriye Dönük Anlama Testi
GFI	: Uyum İyiliği İndeksi
GNH	: Gayri Safi Milli Mutluluk
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Testi
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
PCLOSE	: RMSEA'nın anlamlılık testi (p-değeri)
PPBS	: Planlama-Programlama-Bütçeleme Sistemi
RMSEA	: Yaklaşım Hatasının Karekökü
RMR	: Karekök Ortalama Hata
SWLS	: Öznel İyi Oluş Ölçeği
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
TLI (NNFI)	: Norm dışı Uyum İndeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YDÖ	: Yaşam Doyumu Ölçeği
WVS	: Dünya Değerler Anketi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Öznel İyi Olmanın Boyutları	13
Şekil 2. Mutluluk Ekonomisinde Etkili Faktörler.....	22
Şekil 3. Maslow İhtiyaçlar Piramidi	27
Şekil 4. Gayrisafi Milli Mutluluk (GNH) Faktörleri	47
Şekil 5. Ulusal Mutluluğu Etkileyen Basit Ayrışmış Faktörler	49
Şekil 6. Vergi Oranının Mükellef Psikolojisi Açısından Analizi	55
Şekil 7. Yerel Politik Faktörlerin Doğrulamayı Faktör Analizi.....	78
Şekil 8. Ulusal Politik Faktörlerin Doğrulamayı Faktör Analizi	80
Şekil 9. Mutluluğun Politik Faktörlerle İlişkisine Yönelik Doğrulamayı Faktör Analizi	81
Şekil 10. Histogram Görüntüsü	101
Şekil 11. Normal P-P Plot Grafiği	101

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmanın Genel Hipotezleri	7
Tablo 2. Mutluluk ve Eş Değer Kullanımları	11
Tablo 3. Literatürdeki Araştırmalara Göre Mutluluğun Bireysel (Kişilik ve Demografik) Belirleyicileri	32
Tablo 4. Literatürdeki Araştırmalara Göre Mutluluğun Çevresel Belirleyicileri	33
Tablo 5. Ölçek Maddeleri	73
Tablo 6. Güvenilirlik Analizi Bulguları	74
Tablo 7. Normallik Analizi Sonuçları	74
Tablo 8. Yerel Politik Faktörler KMO ve Bartlett's Test of Sphericity Bulguları	75
Tablo 9. Yerel Politik Faktörler AFA Bulguları	76
Tablo 10. Ulusal Politik Faktörler KMO ve Bartlett's Test of Sphericity Bulguları	76
Tablo 11. Ulusal Politik Faktörler AFA Bulguları	77
Tablo 12. Yerel Politik Faktörler DFA Bulguları	77
Tablo 13. Yerel Politik Faktörler DFA- Faktör Yükleri	78
Tablo 14. Ulusal Politik Faktörlerin DFA Bulguları	79
Tablo 15. Ulusal Politik Faktörler DFA- Faktör Yükleri	79
Tablo 16. Mutluluğun Politik Faktörlerle İlişkisine Yönelik Doğrulamalı Faktör Analizi	80
Tablo 17. Cinsiyetin Tanımlayıcı İstatistikleri	83
Tablo 18. Yaş Gruplarının Tanımlayıcı İstatistikleri	83
Tablo 19. Eğitim Düzeyinin Tanımlayıcı İstatistikleri	83
Tablo 20. Çalışma Durumunun Tanımlayıcı İstatistikleri	84
Tablo 21. Aylık Gelirin Tanımlayıcı İstatistikleri	84
Tablo 22. Meslek Gruplarının Tanımlayıcı İstatistikleri	85
Tablo 23. İkamet Yerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	86
Tablo 24. Medeni Durumunun Tanımlayıcı İstatistikleri	86
Tablo 25. Mutluluk Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	87
Tablo 26. Yerel Sağlık, Çevresel ve Kentsel Altyapı Hizmetleri Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	87
Tablo 27. Yönetişim Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri	88

Tablo 28. Ulusal Sağlık Refahı ve İnsanı Gelişim Politikaları Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	90
Tablo 29. Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları Tanımlayıcı İstatistikleri	90
Tablo 30. Cinsiyetin Mutluluk Üzerindeki Etkisi	92
Tablo 31. Yaşın Mutluluk Üzerindeki Etkisi	92
Tablo 32. Öğrenim Düzeyinin Mutluluk Üzerindeki Etkisi.....	93
Tablo 33. Medeni Halin Mutluluk Üzerindeki Etkisi.....	93
Tablo 34. Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Boyutların Ortalama Değerleri	94
Tablo 35. Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Boyutların Korelasyon Analizi	95
Tablo 36. Pearson korelasyon ve Sig. (1-tailed) Anlamlılık Değerleri	95
Tablo 37. Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Boyutların Regresyon Testi Değerleri	96
Tablo 38. Durbin-Watson Testi.....	97
Tablo 39. Bağımsız Değişkenlerin Mutluluk Üzerindeki Etkisi	97
Tablo 40. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: One-Way ANOVA Testinin Tanımlayıcı İstatistikleri	102
Tablo 41. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: Welch Testi Sonuçları.....	102
Tablo 42. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: Post-Hoc Testi Sonuçları	103
Tablo 43. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için One-Way ANOVA Testinin Tanımlayıcı İstatistikleri	104
Tablo 44. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık İçin Levene Testi.....	105
Tablo 45. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için ANOVA Testi Sonuçları	106
Tablo 46. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için Welch Testi Sonuçları	106
Tablo 47. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için Post-Hoc Testi Sonuçları.....	107
Tablo 48. Yerel Politik Hizmetlerden Memnuniyet Düzeylerinin İllere Göre Karşılaştırması	109

Tablo 49. Ulusal Politik Faktörlerden Memnuniyet Düzeylerinin İllere Göre Karşılaştırması	112
Tablo 50. Yaş Gruplarının İller Arasında Dağılımına İlişkin Ki-Kare Testi Bulguları	114
Tablo 51. İkamet İline Göre Yaş Grubu Dağılımı: Sayısal ve Oransal Verilerle Değerlendirme.....	115

GİRİŞ

İyi toplum hakkındaki tartışmalar tarih boyunca ağırlıklı olarak siyaset filozoflarının hâkimiyetinde olmuştur. Bu tartışmaların odağında, neyin “iyi” sayılması gerektiği sorusu yer almış ve farklı dönemlerde çeşitli değerler ön plana çıkmıştır. Örneğin, Antik Yunan filozoflarına göre iyi toplum, adil ve bilge yöneticiler tarafından yönetilen, erdemli yurttaşlardan oluşan bir düzen iken; Hristiyan filozoflarına göre bu kavram, dini bağlılık üzerinden tanımlanmıştır. Liberal düşünce geleneğinde iyi toplum, siyasi özgürlüklerin güvence altına alındığı bir düzen anlamına gelirken; sosyalist düşüncede toplumsal eşitlik öne çıkmıştır. Faydacılığa göre ise iyi toplum, “toplumsal mutluluk” ile özdeşleşmektedir. Bu çalışma açısından en önemli yaklaşım, toplumsal mutluluğu merkeze alan faydacılık ekolüdür. Nitekim faydacılık felsefesinin etkisiyle, hükümetlerin vatandaşların mutluluğunu artırmayı hedeflemesi gerektiği fikri, toplumsal mutluluğun siyasetle doğrudan ilişkisini görünür kılmaktadır.

Faydacılık ekolüne göre insan eylemlerinin amacı, en yüksek düzeyde fayda sağlayarak mutlu olmaktır. Mutluluk ve fayda, modern zamanlarda gelişmişlik ve kalkınma göstergeleri arasında belirleyici bir refah ölçütü haline gelmiştir. Dolayısıyla refahın bireysel yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin araştırılması günümüzde giderek daha fazla önem arz etmektedir. Refah çerçevesinde birçok araştırmacı, yaşamın amacı olarak görülen genel yaşam doyumunun yanı sıra, günlük yaşamda deneyimlenen olumlu duygulara odaklanmış ve mutluluğu yaşam memnuniyetinden ayrı düşünmemiştir (Steptoe, 2019: 339-359; Diener, 2000: 34-43). Araştırmacı Ruut Veenhoven’a (2004: 4-9) göre mutluluk, geniş bir perspektifte refah veya yaşam kalitesi kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılabilir. Veenhoven, iyi bir yaşam için dört temel unsur öne sürmektedir; kişilerin yaşamla ilgili yetkinlikleri, yaşamdan duydukları memnuniyet, çevrenin yaşama uygunluğu ve yaşamın faydalı olmasıdır.

Dolayısıyla mutluluk araştırmaları, bireylerin yaşam kalitesine, genel yaşam koşullarına, sağlık, eğitim, refah ve çevresel faktörlere dayalı olarak yapılmaktadır. Bu değerlendirmeler sonucunda bireylerin memnuniyet ya da memnuniyetsizlik durumları ortaya çıkmaktadır. Eğer bireyler memnuniyet hissine sahipse, bu onların bireysel veya çevresel faktörlerden tatmin olduklarını veya mutlu olduklarını gösterir. Bu çalışma

bağlamında mutluluğun odak kavramı, bireylerin yaşam memnuniyetinin öznel bir değerlendirmesidir. Mutluluğun yaşam doyumu ve yaşam kalitesiyle ilişkilendirilmesi, araştırmacılara mutluluğu daha nesnel bir biçimde ölçme imkânı tanımaktadır. Ayrıca mutluluk, birçok insan tarafından memnuniyet deneyimiyle özdeş görülmekte ve bu memnuniyet bireylerin çevrelerinden kaynaklanabilmektedir. Bu nedenle mutluluk, memnuniyet değerlendirmelerine bağlı olarak ölçülebilmektedir.

Mutluluk, genellikle “iyi olma” kavramıyla ilişkilendirilmekte ve haz, doyum, refah, toplumsal iyilik hâli, yaşam kalitesi ve öznel iyi oluş gibi boyutları içermektedir. Dolayısıyla karmaşık bir kavramdır ve farklı bilim dallarının araştırma konusu olmuştur (Yetim, 2001: 14). Psikoloji, özellikle de pozitif psikoloji, mutluluğu bireysel düzeyde incelemektedir. Literatürde sağlık, yakın çevre ilişkileri, kalıtsal özellikler veya mizaç özellikleri gibi bireysel faktörlerin mutlulukla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır. Mutluluğu etkileyen bireysel faktörler arasında genetik özellikler, aile ve arkadaş ilişkileri, olumlu alışkanlıklar, psikolojik ve fizyolojik sağlık ile inanç veya maneviyat öne çıkmaktadır. Ancak mutluluk yalnızca bireysel faktörlerden etkilenmemekte; çevresel faktörler de mutluluğu şekillendirmektedir. Buna rağmen günümüzde mutsuzluk çoğunlukla bireysel nedenlere bağlanarak incelenmekte, çevresel faktörlerin etkisi ise göz ardı edilmektedir. Bu nedenle mutluluk araştırmalarında çevresel boyutun da dikkate alınması gerekmektedir.

Son yıllarda dünyada yaşanan felaketler, ekonomik krizler ve teknolojik gelişmelerin yarattığı olumsuzlukların çevresel faktörler olarak bireylerin yaşam kalitesini düşürdüğü yönünde genel bir kanı vardır. Bu nedenle mutluluk duygusunun farklı etkenler çerçevesinde ölçülmesi üzerine yapılan araştırmalara yoğun bir ilgi söz konusudur. Sadece bağımsız araştırmacılar değil, aynı zamanda hükümetler de bu alanda çalışmalara yönelmektedir. Özellikle “mutluluk ekonomisi” ve “gayri safi milli mutluluk” gibi kavramlar altında toplumsal mutluluk farklı çevresel faktörler üzerinden incelenmektedir. Hatta toplumsal iyilik ve memnuniyeti artırmak amacıyla 1972’de Bhutan’da ve 2016’da Birleşik Arap Emirlikleri’nde mutluluk ve refah bakanlıkları kurulmuştur.

Mutluluğu şekillendiren çevresel boyut oldukça geniş kapsamlıdır. Fiziksel çevre (temiz bir çevrede yaşamak), sosyal çevre (sosyal normlar ve kültürel değerler),

ekonomik çevre (iş güvencesi ve istihdam olanakları) ve kamusal çevre (ortak yaşam alanlarının düzenlenmesi) bu kapsamda değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bireylerin mutluluk düzeyi yalnızca bireysel faktörlere değil, bu çevresel koşulların niteliğine de doğrudan bağlıdır. Üstelik söz konusu çevresel faktörlerin tümü hem sunulan hizmetler hem de uygulanan politikalar aracılığıyla siyasetin etki alanına girmektedir. Bu nedenle bu unsurlar, “siyasi çevresel faktörler” olarak kavramsallaştırılabilir.

Bu bağlamda literatürde giderek daha fazla tartışılan bir kavram olan “duygusal devlet” dikkat çekmektedir. Heaney (2016) ve Sasley (2011: 464) gibi araştırmacılar, ulus-devletin yalnızca siyasi ve ekonomik düzeni belirleyen bir yapı olmadığını, aynı zamanda toplumun duygusal yaşamını inşa eden ve dönüştüren bir aktör olduğunu vurgulamaktadır. “Duygusal devlet” kavramı, devletin egemen duygusal rejimleri ve normları yansıtmaya, yeniden üretme ve değiştirme kapasitesine işaret etmektedir. Pierre Bourdieu’nun “iktidar alanı” kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde, devletin eğitim, sağlık, refah ve sosyal politikalar aracılığıyla bireylerin duygusal dünyalarını da şekillendirdiği görülmektedir. Günümüzde medya ve siyasal söylemde gözlemlenen duygusallaştırma süreçleri, “duygusal sermaye” ve “duygusal retorik” aracılığıyla siyasal katılımı ve seçmen bağlılığını etkilemektedir. Bununla birlikte, duygusal devlet kavramı yalnızca siyasal iletişimdeki duygusal dile indirgenmemekte; aynı zamanda toplumsal politikaların bireylerin duygularına nasıl dokunduğunu ve bu süreçlerin yeni duygusal eşitsizlik biçimlerine yol açıp açmadığını da sorgulamaktadır.

Dolayısıyla, siyasal ve çevresel faktörlerin bireylerin yaşam memnuniyeti ve mutluluğu üzerindeki etkilerini anlamak, yalnızca maddi koşulların incelenmesini değil, aynı zamanda bu koşulların bireyler üzerindeki duygusal yansımalarının da dikkate alınmasını gerektirir. Bu faktörlerin hangi düzeyde ortaya çıktığı da belirleyici bir unsurdur: Ulusal düzeydeki faktörler; ekonomi, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik politikaları gibi geniş kapsamlı alanları kapsarken, yerel düzeyde ise belediyeçilik hizmetleri ve yönetim gibi günlük yaşamı doğrudan etkileyen konular ön plana çıkmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde, mutluluk ve siyaset arasındaki ilişkiye dair çeşitli çalışmalar bulunduğu görülmektedir (Kahveci, 2015; Gelen, 2022). Ancak bu çalışmalar ağırlıklı olarak siyaset felsefesi boyutunda kalmaktadır. Ekonomik politikalar ile

mutluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen bir tez çalışması da (Sarı, 2023) mevcuttur. Bununla birlikte, bu çalışmada yalnızca ekonomik boyut ele alındığından, bu tez çalışmasının içeriği ile tam anlamıyla örtüşmemektedir. Mutluluk ekonomisi kapsamında yapılan araştırmalar ise önemlidir ve Türkiye’de de son yıllarda bu alanda tezler hazırlanmıştır. Örneğin Aysan (2023), mutluluk ile kamu politikaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ancak bu çalışma yalnızca makro boyuttaki kamu politikalarına odaklanmış, yerel düzeydeki etkileri kapsamamıştır. Dolayısıyla ulusal ve yerel politik faktörlerin karşılaştırmalı etkilerine dair literatürde bir boşluk bulunmaktadır.

Türkiye özelinde 2003 yılından beri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından iller bazında yapılan yaşam tatmini araştırmaları, mutluluk konusunda önemli veriler sunmaktadır. TÜİK araştırmalarında “mutluluk” ve “yaşam memnuniyeti” kavramları çoğunlukla eşanlamlı kullanılmış, genel refaha katkıda bulunan faktörler hem öznel hem de nesnel boyutlarıyla incelenmiştir. Ancak TÜİK araştırmaları daha çok bireysel yaşam tatmini üzerinde yoğunlaşmakta; sağlık, başarı, aile, iş ve para gibi faktörlere odaklanmaktadır. Yerel ve ulusal politik faktörler arasında karşılaştırma yapmaya olanak tanınamaması, bu çalışmayı mevcut literatürdeki boşluğu doldurma açısından özgün kılmaktadır.

Bu bağlamda toplumsal mutluluk konusu, yalnızca bireysel ve sosyal etkenlerle değil, aynı zamanda ulusal ve yerel düzeydeki siyasal ve toplumsal süreçlerle birlikte ele alınmalıdır. Ancak literatürde, ulusal ve yerel siyasi faktörlerin mutluluk üzerindeki etkilerini nicel yöntemlerle analiz eden kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle, bu tez yalnızca siyaset bilimine değil; aynı zamanda psikoloji, sosyoloji, iktisat ve felsefe literatürlerine de dayanan çok disiplinli bir perspektif sunmaktadır.

Mutluluğun bireysel faktörlerden etkilendiği kadar dışsal çevresel faktörlerden de etkilendiği düşüncesinden hareketle, bu çalışma siyaset psikolojisi kapsamında hazırlanmıştır. Nitekim mutluluk ve siyaset arasındaki ilişki, siyaset psikolojisinin bir alt alanı olan “siyasette duygular” konusuna girmekte ve bu bağlamda mutluluk duygusunun dikkate alınması, kamu politikalarının toplumsal düzeydeki etkilerini anlamak açısından önem arz etmektedir. Ayrıca siyasetin toplumsal mutluluk üzerindeki rolünün araştırılması, insanların siyasi seçim, tutum ve davranışlarında duyguların belirleyici rol oynadığını göstermesi bakımından da değerlidir.

Alan yazındaki araştırmalardan hareketle, bu tezde ulusal düzeydeki politikaların bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi; eğitim, sağlık, ekonomi ve sosyal güvenlik politikaları bağlamında ele alınmaktadır. Yerel düzeyde ise yerel yönetimlerin sunduğu kamu hizmetlerinin vatandaşların yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi incelenecektir. Yerel yönetimler, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde hizmet sunarken, vatandaş memnuniyetini ve dolayısıyla mutluluğunu artırmada kritik bir rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada yerel hizmetler; yönetişim ve sivil katılım, evre düzeni ve temizlik, sağlık hizmetleri ile ulaşım ve altyapı bağlamında incelenecektir.

Bu araştırmanın temel amacı, siyasi konjonktürün insan mutluluğunu destekleyecek biçimde düzenlenmesi durumunda, toplumsal mutluluk ve refahın artırılabilceği varsayımını incelemektir. Başka bir ifadeyle, doğru siyasi politikalar aracılığıyla toplumsal refahın nasıl daha etkili bir biçimde sağlanabileceği sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırmanın zel amacı ise Batı Akdeniz illerinde yaşayan bireyler örneğinde, mutluluk düzeyi ile ulusal ve yerel düzeydeki siyasi faktörler arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda örneklem olarak Antalya, Burdur ve Isparta illeri seçilmiştir. Bu illerin seçilme nedeni, farklı siyasi partiler tarafından yönetilmeleri ve TK'in 2022 yılı raporunda mutluluk düzeyleri açısından farklılık göstermeleridir. Nitekim 2024 yılı raporuna göre, Isparta %5,55'lik mutsuzluk oranı ile Türkiye'nin en mutlu ili konumundadır. Burdur %7,65 oranı ile orta düzeyde mutluluk sergileyerek 65. sırada yer alırken, Antalya %11,7 oranı ile 28. sırada bulunmakta ve diğer iki ile kıyasla daha düşük bir mutluluk düzeyi göstermektedir (Türkiye'nin En Mutsuz İlleri, 2024).

Bu farklılıklar, iller arasında karşılaştırma yapmayı kolaylaştırmaktadır. Böylece hem ulusal nitelikteki faktörlerin (ekonomi, kamu politikaları, güvenlik, sosyal kültür vb.) hem de yerel nitelikteki faktörlerin (belediyelerin sunduğu hizmetler) mutluluk düzeyi üzerindeki etkileri tespit edilebilecektir. Bu çerçevede, ulusal boyuttaki etkilerin ortak bir sonuç verebileceği, ancak yerel politik faktörlerin iller arasında farklılık gösterebileceği varsayılmıştır. Dolayısıyla araştırmada, bireylerin mutluluk düzeylerini belirlemede en ulusal mı yoksa yerel düzeydeki siyasi faktörlerin mi etkili olduğu da ortaya konulacaktır.

Ayrıca bu çalışma politika yapıcılara yol gösterici veriler sunmayı amaçlamaktadır. Toplumsal mutluluğu artırabilecek politikaların belirlenmesi ve kamu

düzenine katkı sağlanması, çalışmanın önemli hedeflerindendir. Nitekim tez, siyaset psikolojisi kapsamında yürütüleceği için mutluluğun bireysel nedenlerinden ziyade ulusal ve yerel siyasetle ilişkili çevresel boyutuna odaklanılacaktır. Böylece hangi kamu politikalarının bireylerin mutluluk düzeyini olumlu etkilediği saptanarak, toplumun yaşam memnuniyetini artıracak bir yol haritası geliştirilebilecektir.

Özetle araştırmanın amacı maddeler halinde şu şekildedir:

a. Kamu hizmetleri ve politikalarından duyulan memnuniyetin bireylerin mutluluğu üzerindeki etkisine dikkat çekerek politika yapıcılara bu konuda farkındalık kazandırmak,

b. Politika-toplum denkleminde yalnızca somut ve genel geçer yaklaşımlara değil, aynı zamanda giderek önem kazanan “duygusal devlet” yaklaşımına ve özellikle mutluluk duygusuna dikkat çekmek,

c. Ulusal kamu politikaları ile yerel hizmetlerin mutluluk üzerindeki etkilerini karşılaştırarak, memnuniyet yaratmayan veya eksik kalan yönleri tespit etmek ve ilgili kurumlara yol gösterici öneriler sunmaktır.

Araştırmanın soruları da şu şekildedir:

1. Yerel düzeydeki hangi siyasi faktörlerden duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir?

2. Ulusal düzeydeki hangi siyasi faktörlerden duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir?

3. Genel olarak ulusal ve yerel düzeydeki siyasi faktörlerden duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyini anlamlı şekilde etkilemekte midir?

4. Batı Akdeniz Bölgesi’ndeki iller arasında görülen mutluluk farklılığının ulusal ve yerel düzeydeki nedenleri nelerdir?

Yukarıdaki çalışmanın amacına ilişkin sorular ve analizler neticesinde ortaya çıkan hipotezler Tablo 1.’de yer almaktadır:

Tablo 1. Araştırmanın Genel Hipotezleri

Yerel Politik Faktörler için Hipotezler	Ulusal Politik Faktörler için Hipotezler	Tüm Faktörler için Genel Hipotezler
Boyut 1: Yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri H1: Yerel sağlık, çevre, ulaşım ve altyapı hizmetlerinden memnuniyetin, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	Boyut 1: Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları H3: Ulusal eğitim ve sağlık politikalarından duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	H5: Yerel ve ulusal politik faktörlerden duyulan memnuniyet bireylerin mutluluk düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
Boyut 2: Yerel yönetim H2: Yerel yönetim uygulamalarından (şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım) memnuniyetin bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Boyut 2: Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah H4: Ulusal sosyal güvenlik ve ekonomi politikalarından memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.	

Bu araştırma, Batı Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Antalya, Burdur ve Isparta illerinin merkezlerinde yaşayan 18 yaş üstü seçmen nüfusunu kapsamaktadır. Toplam nüfus 1.412.316 olup, Antalya %79,6 (1.059.120 kişi), Burdur %6,1 (81.062 kişi) ve Isparta %14,3 (190.212 kişi) paya sahiptir. %95 güven düzeyi ve %5 hata payı ile belirlenen minimum hedef örneklem sayısı 384 olarak hesaplanmış ve illerin nüfus oranlarına göre dağılımı Antalya için 306, Burdur için 23 ve Isparta için 55 kişi olarak belirlenmiştir. Veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmış ve anket sorularının tutarlılığını test etmek amacıyla 50 katılımcı ile pilot araştırma gerçekleştirilmiştir. Rastlantısal olarak seçilen katılımcılarla yapılan anket çalışması, araştırma popülasyonunun her bireyinin eşit fırsatlarla örnekleme dahil edilmesini sağlayarak yanıltıcı sonuçların önüne geçmeyi hedeflemiştir. Belirlenen minimum 385 kişilik katılımcı sayısından daha fazla kişiye ulaşılmış ve toplamda 490 anket verisine ulaşılmıştır ama yapılan analizler sonucunda 477 veri üzerinden araştırma yapılmıştır. Araştırma süreci, Eylül 2024 - Aralık 2024 tarihleri arasında yürütülmüş olup, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 09.09.2024 tarihli GO 2024/441 karar numarası ile etik kurulu izni alınmıştır.

Araştırma için toplanan verilerin analiz edilmesinde IBM SPSS 23 ve AMOS 24 programlarından yararlanılmıştır. İlk önce yerel politik faktörlerle ilgili ve ulusal politik

faktörlerle ilgili ölçek maddeleri üzerinden normal dağılım ve güvenilirlik analizinin gerçekleştirilmesinin ardından yapısal geçerliliğinin açıklanması için de AFA ve DFA kullanılmıştır. Son olarak araştırma hipotezlerinin testi için regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen araştırma boyutlarının birbirleri ile arasındaki ilişkiyi test etmek için regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve bulgular raporlanmıştır.

Elde edilen bulgular, yerel düzeyde özellikle yönetim uygulamalarından (şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılım) duyulan memnuniyetin bireylerin mutluluğunu anlamlı biçimde artırdığını göstermektedir. Buna karşılık yerel sağlık, çevre ve altyapı hizmetleri mutluluk üzerinde anlamlı bir etki ortaya koymamıştır. Ulusal düzeyde ise sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarından duyulan memnuniyet mutlulukla pozitif yönde ilişkilidir; ancak ulusal sağlık ve insani gelişim politikaları mutluluk üzerinde anlamlı fakat negatif etki göstermiştir. Bu durum, bireylerin sadece hizmetlerin varlığıyla değil, hizmetlerin sunum biçimi, etkinliği ve kişisel algılarıyla da mutluluk düzeylerini değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Genel olarak hem ulusal hem de yerel düzeydeki faktörlerin mutluluğu etkilediği ancak etkilerin yönü ve şiddetinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, siyasal çevresel faktörlerin toplumsal mutluluk üzerindeki rolünün çok boyutlu ve karmaşık olduğunu, dolayısıyla hem makro hem de mikro düzeydeki politikaların birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FARKLI BOYUTLARIYLA MUTLULUK TANIMI VE ARAŞTIRMALARI

1.1. Mutluluk Tanımı ve Eş Değer Kavramlar

1.1.1. Mutluluk Tanımı

Mutluluk kavramı kökleri esas itibarıyla 19. yüzyıl kapitalizmine kadar uzanan bireycilik anlayışının etkisiyle bilhassa psikoloji ve pozitif psikoloji disiplinleri kapsamında bireysel etkilerle incelenmektedir. Bu durum toplumda da böyle karşılık bulunca mutluluğun daha çok bireysel faktörlerin etkisiyle şekillendiğine ve hatta tıbbi bir nitelik taşıdığına dair yaygın bir kanı oluşmuştur (Han, 2022: 21-24). Dolayısıyla mutluluk, psikoloji alanında olumlu duygulardan (neşe, sevinç, iyi oluş ve memnuniyet) oluşan ayrıca, bireylerin çeşitli isteklerinin dengeli bir şekilde karşılanması, kişisel gelişim çabalarının verimli bir şekilde sonuçlanması ve saadet duygusunu deneyimlemesi olarak tanımlanırken (Bakırcıoğlu, 2006: 161; Happiness, 2024; Snyder ve Lopez, 2020) pozitif psikolojide ise, iyi bir yaşamın mümkün kılınması, bireylerin olumsuz durumlarla baş edebilmesi için pozitif ruh sağlığına sahip olmalarının önemi adı altında ele alınmaktadır. Başka deyişle pozitif psikoloji insanların sorunlar karşısında daha iyi hissetmeleri için umut, iyimserlik, mutluluk gibi olumlu duygularını artırmanın üzerinde durmaktadır (Seligman, 2002). Ayrıca pozitif psikoloji disiplinince özellikle yaşam doyumu veya yaşam memnuniyeti üzerinden mutluluk konusu ölçümlenmeye çalışılmaktadır. Bu alanın odaklandığı esas konu mutlu hissetmek için bir ihtiyaç faktörü olarak görülen refahtır. Uygun yöntemlerle bireylerin refahı ölçülerek, mutluluk hakkında ipuçları edinilmeye çalışılmaktadır (Seligman, 2012: 23).

Bahsi geçen bilim dalları, yıllardır mutluluğun kişisel yönlerini araştırarak, kavramı bilimsel bir yaklaşımla ele alıp mutluluk hakkında nesnel veriler üretmeye odaklanmaktadır. Örneğin, güncel psikoloji bazlı yapılan pek çok çalışmada da bireylerin mutluluk düzeylerinin kişilerin yapısal özelliklerine ve özel yaşamıyla olan ilişkisine dikkat çekilir; bunlar genetik etkiler (Nes, 2010: 11), iş, sosyo-demografik özellikler (medeni hal, yaş, cinsiyet) (Maharlouei, vd., 2020: 8), deneyimlenen olumlu alışkanlıklar, psikolojik ve fizyolojik açıdan sağlıklı olmak (Sabatini, 2014: 178-187); (Dariush vd.,

2014: 1468-1477) ve inanç ya da maneviyattır (Leslie, vd., 2003: 51-52) Dolayısıyla mutluluk araştırmalarının daha çok bu temalar kapsamında yapıldığı söylenebilir.

Ancak özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, mutluluk araştırmalarının farklı faktörleri de kapsadığı görüşünün benimsenmesiyle, bu konu yalnızca psikoloji alanında incelenmekten çıkmıştır. Hatta bu disiplinler de son yıllarda birey-çevre ilişkisinden hareketle dış faktörleri de kapsayan çalışmalara eğilim göstermektedirler. Örneğin pozitif psikoloji, bireylerin hem kendilerine hem de topluma faydalı olmalarını sağlamayı hedefleyen kurumların oluşmasını da desteklemektedir. Bu bağlamda çalışma etiğine uygun davranan sorumlu bireylerin yanı sıra, bireylerin psikolojik iyi oluşuna uygun altyapıya sahip kurumların varlığını da önemsemektedir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000: 5-14). Bu açıdan etik değerlere sahip çalışanları teşvik eden ve çalışan refahını destekleyen kurumsal politikalar uygulayan işyerleri veya kurumlar, pozitif psikoloji prensiplerini günlük iş yaşamına entegre ederek hem bireylerin hem de toplumun refahına katkıda bulunmayı amaçlamaktadırlar. Benzer şekilde, psikolojik iyi oluşu destekleyen eğitim kurumları da bu doğrultuda öğrencilerin duygusal ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayacak programlar geliştirerek topluma fayda sağlayabilirler. Bu anlamda pozitif psikoloji toplumsal durumu da kapsayan çeşitli kavramlarla mutluluğu açıklama yoluna gitmektedir.

1.1.2. Mutluluk ile Eş Değer Kavramlar

Psikoloji ve ilişkili disiplinlerde mutluluk kavramı çoğunlukla bireyin olumlu duyguları deneyimleme sıklığını ifade eden *duygusal (hedonik) boyut* ile, bireyin yaşamını genel bir bütünlük içinde değerlendirmesi anlamına gelen *bilişsel boyut* olarak iki temel bileşende ele alınmaktadır (Diener, 1984; Kahneman, Diener ve Schwarz, 1999). Bu noktada yaşamdan memnuniyet bilişsel bileşeni temsil ederken, mutlulukla ilişkili olumlu duygular ise hedonik bileşeni oluşturmaktadır. Ancak mutluluk kavramı disiplinler arası bir araştırma alanı olduğu için, farklı çalışma alanlarında mutluluğu ifade etmek amacıyla “yaşam memnuniyeti”, “özel iyi olma”, “refah”, “yaşam kalitesi” gibi çeşitli kavramlar kullanılabilir. Nitekim mutluluk ekonomisi, toplumsal iyi olma araştırmaları ve özel iyi oluş literatüründe yaşam memnuniyeti ve özel iyi olma kavramları mutluluğa eşdeğer şekilde kullanılmaktadır. Richard Easterlin (2010), Ruut Veenhoven (2004) ve Sonja Lyubomirsky (2022) gibi alanın önde gelen araştırmacıları,

mutluluk, yaşam doyumu ve öznel iyi olma kavramlarının çoğu zaman aynı yapıyı temsil ettiğini ve araştırma bağlamında birbirlerinin yerine kullanılabileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle literatürde mutlulukla eş değer kullanılan kavramlar Tablo 2’de gösterilmiştir (Aysan, 2017):

Tablo 2. Mutluluk ve Eş Değer Kullanımları

Kavramın İngilizce Karşılığı	Kavramın Türkçe Karşılığı	Kavramın Tanımı
Subjective Well-Being	Öznel İyi Olma Hali	Kişinin kendi mutluluğu ve yaşam doyumu hakkındaki kişisel değerlendirmesidir. Bu hem bilişsel değerlendirmeleri (yaşam doyumu) hem de duygusal deneyimleri (duygusal esenlik) kapsar. Bireyin duygusal tepkilerini, çeşitli alanlardaki memnuniyetlerini ve genel yaşam memnuniyetini değerlendirdiği geniş bir kategori anlamına gelir.
Welfare	Refah	Genel boyutta İyi Olma Hali kavramıyla eşanlamlı olarak kullanılır ve toplumun veya bireylerin durumunu belirtir. Özel boyutta ise, özellikle klasik iktisatçıların bireylerin veya toplumun iyi olma durumunu yalnızca ekonomik verilere dayanarak tanımlaması anlamına gelir.
Quality of Life	Yaşam Kalitesi	Bireylerin yaşam ve iş fırsatlarını etkileyen, maddi olmayan niteliklere sahip ve kültüre özgü doğal olarak var olan değerlere dayalı durumu ifade eder.
Life Satisfaction	Yaşam Memnuniyeti ¹	Ruhsal veya psikolojik açıdan iyi olma halidir. Genellikle mutlulukla en çok eş anlamlı olarak kullanılan kavramdır.
Well-Being	İyi oluş/İyi olma hali ²	Genel bir ifadedir. Çünkü bireylerin olduğu kadar toplumun da içinde bulunduğu durumu yansıtır.

Mutluluk yalnızca bireylerin yaşamlarının çeşitli alanlarındaki duygusal deneyimlerinden ibaret değildir. Aynı zamanda bireyin yaşam kalitesi, sosyal ilişkileri, refah düzeyi, sağlık durumu, ekonomik güvenliği ve çevresel koşulları gibi çok yönlü unsurların bütüncül değerlendirilmesini içerir. Bu çerçevede mutluluk, hem bireylerin olumlu duygularının (haz, neşe, memnuniyet) olumsuz duygulara üstün gelmesini

¹ Türkiye çapında yapılan başta TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması olmak üzere pek çok araştırmada memnuniyet sorularının ölçümü için katılımcılara şu şekilde soru yöneltilmektedir; bir bütün olarak düşündüğünüzde, son zamanlardaki yaşam memnuniyetinizi 0 ile 10 arasında derecelendiriniz (0: Hiç memnun değil" 1:... 9:... "10: Çok memnun" olarak değerlendirilecektir.)”

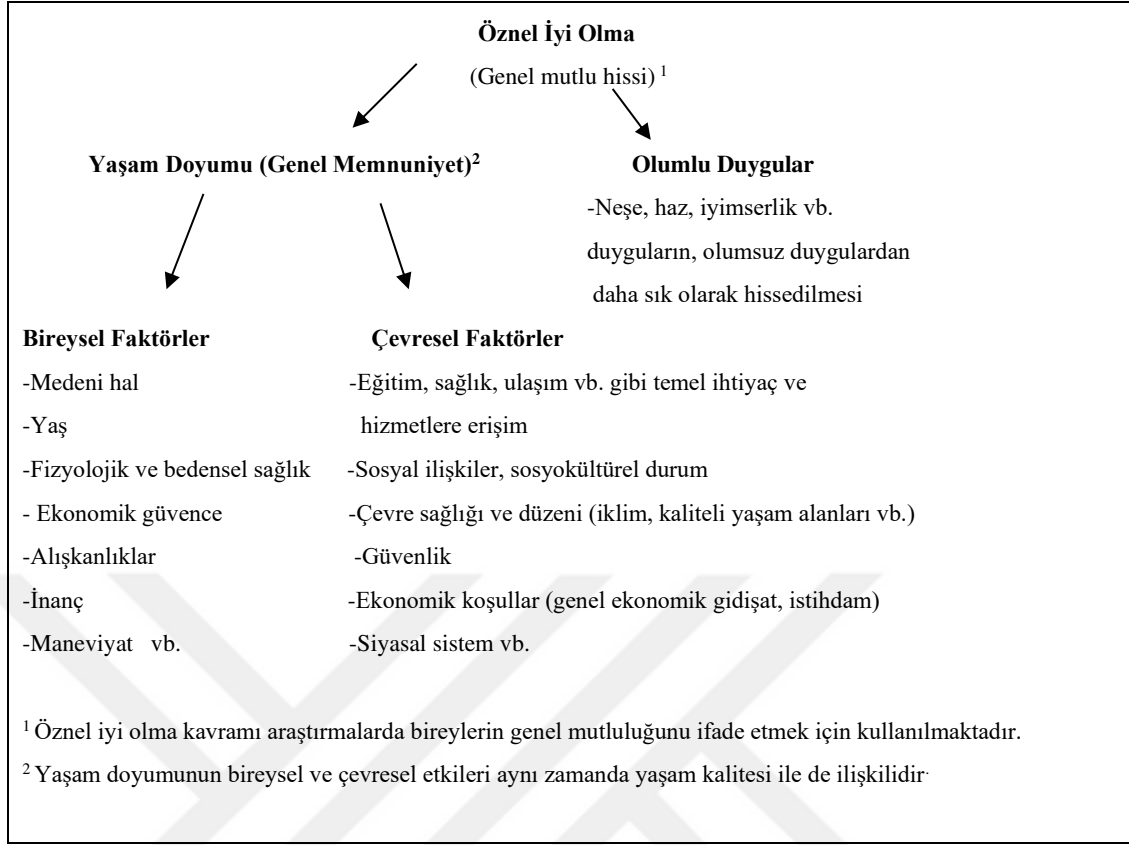
² Türkiye çapında yapılan başta TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması olmak üzere pek çok araştırmada iyi oluş ya da mutluluk sorularının ölçümü için katılımcılara şu şekilde soru yöneltilmektedir; “Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?” 1: Çok mutlu 2: Mutlu 3: Orta 4: Mutsuz 5: Çok mutsuz

sağlayan hedonik boyutu, hem de yaşamı zihinsel olarak değerlendirdikleri bilişsel boyutu kapsamaktadır (Ryff, 1989; Haybron, 2000; Toğuzoğlu ve Kesgin, 2006).

Çevresel faktörler, mutluluğun bilişsel boyutunu etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Yaşam alanının niteliği, ulaşım, sağlık ve eğitim gibi hizmetlere erişim, sosyal ilişkilerin kalitesi, ekonomik koşullar, çevre sağlığı ve güvenlik gibi unsurlar bireylerin yaşam doyumunu doğrudan şekillendirir (Veenhoven, 2004; Kahneman vd., 1999). Dolayısıyla siyasal, toplumsal ve çevresel faktörler, mutluluğun anlık duygusal boyutundan çok bilişsel boyutu üzerinde etkilidir. Bu çalışmada da mutluluk, çevresel koşullarla olan kuramsal ilişkisi nedeniyle bilişsel boyut olan yaşam doyumunu üzerinden ölçülmüştür.

Bu nedenle siyasal, toplumsal ve çevresel faktörler genellikle mutluluğun duygusal boyutundan ziyade bilişsel boyutu üzerinde etkide bulunur. Bu çalışmada da mutluluk, çevresel koşulların değerlendirilmesiyle daha güçlü bir kuramsal bağ kurduğu için bilişsel bir yapı olan yaşam doyumunu üzerinden kavramsallaştırılmıştır. Bu yaklaşım öznel iyi olma literatürünün temelini oluşturan Diener'in (1984) "öznel iyi oluş modeli" ile de uyumludur. Yaşam doyumunu, bireyin yaşamını genel bir bütünlük içinde değerlendirmesini yansıttığından, çevresel faktörlerle olan ilişkisi hem kuramsal hem de ampirik olarak daha net bir biçimde analiz edilebilmektedir.

Aşağıda yer alan Şekil 1'de, öznel iyi olmanın bilişsel (yaşam doyumunu) ve duygusal (olumlu/olumsuz duygular) bileşenleri ile bu bileşenleri etkileyen bireysel ve çevresel faktörler gösterilmiştir. Böylece mutluluğun hem bireysel hem de toplumsal/çevresel boyutlarla nasıl ilişkilendiği açıklanmaktadır.

Şekil 1. Öznel İyi Olmanın Boyutları

Dolayısıyla mutluluğu etkileyen faktörler çok katmanlıdır ve yalnızca bireysel etkiler değil, çevresel etkiler de dahildir. Bunu başta davranışsal bulaşma modeline dayandırabiliriz. Çünkü olumlu ya da olumsuz duygular belli bir düzeyin üzerine çıkınca kitleler arasında yayılarak ani dürtüsel hareketleri tetikleyebilir (Bon, 1903); (Milgram, 1977). Bu yüzden de farklı disiplinlerce ayrıştırıcı bir terminoloji oluşturularak, farklı kavramlarla ifade edilebilmektedir. Örneğin, psikoloji veya pozitif psikoloji içerikli araştırmalarda öznel iyi olma/oluş vd. olarak nitelendirilebilir; iktisat alanındaki araştırmalarda genelde “ekonomik iyi olma, mutluluk ekonomisi veya refah” olarak karşılık bulur (Yetim, 2001: 14-15); sosyoloji araştırmalarına göre dışsal bir faktör, bir kurum ile ilişkilendirilebildiği müddetçe bireysel süreçler artık tekil değil de toplumsal yapıya içkin hale gelir ve sosyolojik çözümleme alanına dahil olur, bu da “toplumsal iyi olma” olarak karşılık bulur. Politika bilimi kapsamında bu anlamda yapılan sınırlı sayıda çalışmada “toplumsal mutluluk” veya “toplumsal refah” olarak addedilebilir. Richard Layard’a (2005) göre, genel psikoloji yaklaşımının aksine bireylerin mutlu olma halini kalıtsal özelliklerden daha çok dış çevre ilişkilerine bağlamaktadır. Ona göre bu dış faktörler arasında hükümet, inanç, toplumsal yapı ve gelir yer almaktadır. Siyaset bilimi

de geniş kapsamlı bir araştırma alanına sahip olduğu ve özellikle sosyal bilimler alanında çatı bir disiplin olarak değerlendirilebildiği ya da açık sistem olarak kabul edildiği için ilişkili diğer disiplinlerin de mutluluk tanımlarını kapsar; mutluluk kavramı felsefi, sosyolojik, ekonomik ve politik boyutlarıyla alt başlıklar halinde açıklanacaktır.

1.2. Mutluluğun Disipliner Boyutları

Mutluluk kavramı, uzun yıllar boyunca ağırlıklı olarak psikoloji ve pozitif psikoloji gibi bireysel yönler odaklanan disiplinler tarafından ele alınmış olsa da zaman içerisinde çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olduğu fark edilerek farklı akademik alanların ilgi odağı haline gelmiştir. Nitekim bu çalışmada da ifade edildiği üzere, mutluluk hem bireysel hem de çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenen geniş kapsamlı bir kavramdır; genetik eğilimler, demografik özellikler ve kişilik yapıları kadar ekonomik koşullar, toplumsal yapı, kültürel dinamikler, siyasal sistem ve kamu politikaları da mutluluk düzeyini belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Bu nedenle mutluluk, ekonomik refah, toplumsal iyi olma, yönetim kalitesi, kamu hizmetleri, sosyal güvenlik ve politik yapılar gibi geniş ölçekli değişkenlerle ilişkilendirilerek disiplinler arası bir inceleme alanına dönüşmüştür. Bu bölümde mutluluk kavramının felsefi, ekonomik, sosyolojik ve politik boyutları ayrı başlıklar altında ele alınarak söz konusu disiplinlerin mutluluğu nasıl tanımladığı, hangi değişkenlerle ilişkilendirdiği ve literatüre sağladığı katkılar bütüncül bir çerçevede ortaya konulacaktır.

1.2.1. Mutluluğun Felsefi Boyutu ile İlişkisi

“Mutluluk nedir?” sorusu düşünce tarihinin en eski sorularından birisidir. Yüzyıllar boyunca mutluluk kavramı insanlık için hep önemli olmuş ve de yaşamın ulaşılması gereken en nihai amacı olarak görülmüştür (Gilman vd., 2000: 135–160). Mutluluğa ilişkin tanımlamaların ilk kez psikoloji modern bir bilim olmadan önce felsefe alanında yapıldığı söylenebilir. Felsefi düşünce tarihi boyunca, mutluluğun anlamı ve nasıl elde edileceği konusundaki görüşler özellikle Antik Yunan döneminden itibaren “ne çeşit bir yaşam beni mutlu eder” (Eryılmaz, 2023: 23) sorgulamasıyla başlayarak günümüze kadar devam etmiştir. Fakat yine de felsefi tanımlamaların dünyanın yaşadığı farklı değişim ve dönüşümlerin etkisiyle farklı dönemlerde kendine özgü bir şekilde evrildiğini söylemek gerekir. Dolayısıyla Antik Yunan felsefesinden başlayarak

günümüze kadar farklı filozofların, mutluluğun doğasına, kaynaklarına ve insanın mutlu olma durumuna ilişkin görüşleri şöyledir:

Antik Yunan Dönemi'nde Eudaimonia kavramı mutlulukla ilişkilendirilerek kullanılmıştır. Bu kavram çerçevesinde özellikle Aristoteles'in (M.Ö.322-376) mutluluk anlayışından bahsedebiliriz. Ona göre mutluluk, erdemli bir yaşama ulaşmakla mümkündür. Erdemli yaşam ise karakter erdemleri ve düşünce erdemlerinin dengeli bir şekilde birleşmesiyle gerçekleşir. Düşünce erdemleri, bilgelik ve theoria etkinliği (teorik düşünme) gibi akılsal aktiviteleri kapsarken, karakter erdemleri duygusal ve davranışsal nitelikleri içerir (Benzer, 2019: 54-62). Ayrıca Aristoteles'e göre, en üst düzeyde ve iyi yaşamak önemlidir. Bu yüzden bireyler kişisel gelişimlere yatırım yapmalıdır. Bu duruma da ödonomi (mutlu olmak için çaba göstermek) (Eryılmaz, 2023: 23) denir. Başka bir deyişle, bilge ve erdemli olan kişiler en yüksek yaşam seviyesine ulaşmak için çaba gösterir ve bu sayede iyi bir yaşama sahip olurlar. İyi bir yaşama sahip olmak da insanın mutluluğa ulaşmasını sağlar.

Hellenistik dönemde ise Epikuros'un (M.Ö. 341-270) bakış açısından mutluluk anlayışına değinebiliriz. Bu anlayışa göre, mutluluk hazcılık (hedonizm) yaklaşımı ile ilişkilidir. İnsan mutlu olmak istiyorsa, ona acı veren ve korkutan her türlü deneyim ve inançtan kaçınmalıdır; her insanın temel amacı yaşamdan en üst düzeyde haz almak olmalıdır. Çünkü ancak bu şekilde mutluluk mümkün olur (Tetik, 2018: 61). Bu dönemde ayrıca Stoacı felsefenin temsilcilerinden Seneca'nın (M.Ö.4-M.S.65) mutluluk anlayışından da bahsetmek gerekir. Ona göre mutluluk usun (akıl) çabasının sonucudur. Eğer us doğuştan gelmez ise, ona doğa ile uyumlu olunulduğu takdirde ulaşılabilir. Us ile hareket eden insan da mutluluğa ulaşır. Ayrıca mutluluğa erdemli olmak ile de ulaşılır çünkü erdemli insan özgür insandır, özgür insan da hem iyi huylu hem de ussal insandır dolayısıyla mutlu insandır (Seneca, 2022). Böylelikle Seneca mutlu bir toplumun adalet, erdem ve akıl yoluyla oluşturulabileceğine inanmaktadır.

Orta Çağ Hristiyan düşüncesinde St. Augustinus (M.Ö. 354-430), Tanrı ile ilişkiyi, insanın mutluluğu ve ahlaki yaşamıyla bağdaştırarak ele alır. Ona göre, Tanrı'ya yönelik aşk, insanın mutluluğunun anahtarıdır. İçsel huzur, Tanrı'ya olan bağlılık ve sevgi ile elde edilebilir. Bu, dini düşüncelerinde sık sık vurguladığı bir tema olmuştur. Augustinus'a göre insanın gerçek huzuru ve mutluluğu Tanrı'da bulunur. Ona göre,

Tanrı'nın varlığında ve onun sevgisinde insanlar arasındaki toplumsal mutluluk ve huzurun kaynağı bulunur. Augustinus'a göre, Yer Devleti, dünyevi toplumsal düzeni ifade ederken, Gök Devleti ise Tanrı'nın egemenliği altındaki manevi düzeni ifade eder. Bu açıdan, bu iki kavram arasındaki ilişki, insanın toplumsal yaşamı ile dini inancı arasındaki dengeyi de simgeler. İnsanların mutlu olabilmesi için yer devleti ve gök devleti olarak tasvir ettiği devlet modellerinde, insanların kendi yaşadıkları yer devletini, ideal olan gök devletine benzer şekilde dizayn etmeleri gerekmektedir (Şenel, 1995: 241-45). Başka deyişle, ilahi ve ideal devlet gök devletidir, yer devleti geçicidir, gök devletine ulaşmak için de insanların yer devletinde sevgiye, eşitliğe, adalete ve hoşgörüye dayalı bir düzen kurarsa bu durumda toplumlar mutluluğa ulaşabilir.

Benzer şekilde Orta Çağ İslam düşünürlerinden İbn-i Rüşd, mutluluğun yolunun toplumu oluşturan insanların iyi ve erdemli olmasından, kötülükten uzak durmalarından geçtiğini söylemiştir. Ayrıca ona göre, Şeriat hükümleri ile yönetilmek insanlara sonsuz mutluluğun temelini oluşturan teorik ve pratik gerçeklerin bilgini öğreteceğinden devletin şeriat ya da dini hükümlere göre yönetilmesi gerektiğini düşünmüştür (Şulul, 2009: 77, 111).

Yine Orta Çağ İslam filozoflarından Yusuf Has Hacip'e göre de devlet, halkının mutluluğundan sorumludur ve bu yüzden de onlara güzel ve erdemli davranışları öğütlemelidir demiştir (Hacib, 2018: 162-166).

15. ve 16. yüzyıldan itibaren dünyada Rönesans ve Reformun etkisiyle büyük dönüşümlerin kapısı aralanmıştır. Dolayısıyla mutluluğa ilişkin Orta Çağ düşüncesinden farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Orta Çağ boyunca Tanrı merkezli yaklaşımla mutluluk genellikle cennete gitmekle ilişkilendirilirken, Rönesans ve Reform hareketlerinden sonra bu algı insan merkezli olarak değişmeye başladığı için özellikle insanların yaşadığı bu dünyada mutluluğu yakalamaları gerektiği düşüncesi tıpkı Antik dönemde olduğu gibi yeniden ortaya çıkmıştır. Burada Thomas More'un görüşlerine değinebiliriz. O, Ütopya (2006) adlı eserinde, dönemin etkisiyle ortaya çıkan düşünsel akımlardan beslenerek, herkesin mutluluğunun sağlanabilmesi için toplumsal adaletin ve dayanışmanın ön planda olduğu eşitlikçi bir düzeni vurgulamıştır. 17. yüzyıl Aydınlanma Dönemi düşünürlerinden Spinoza, aslında Antik düşünürlerin görüşüne benzer bir mutluluk tanımlaması yapmıştır. Ona göre, mutluluk, özgür irade ve rasyonel düşünce ile uyum içinde yaşamak anlamına

gelir. Gerçek mutluluk, iyi bir hayat sürmek ve mutluluk duygusunu elde etmek için felsefi anlayışı ve ahlaki erdemi takip etmekten kaynaklanır (Spinoza, 2011: 69-73).

18. yüzyıl filozofu Immanuel Sieyes 1789 insan hakları bildirgesinin yazarlarından biri olarak da milletlerin refah ve mutluluğunun, onların baskı altında kalmadan kendi iradelerini ortaya koyabilmeleri ve hiçbir ayrımcılığa maruz kalmamaları ile sağlanacağını belirtmiştir (Prelot, 1972: 148). Yine bu yüzyıl düşünürü Edmund Burke'e göre de siyasetin temel amacı toplumun mutluluğunu sağlamak olmalıdır, bunu da topluma geleneklere saygı duymayı öğreterek, ahlaki düzen ve adaleti sağlayarak yapmalıdır demiştir (İşçi, 2004: 289-290).

19. yüzyılda ise, özellikle Faydacılık Akımı kapsamında John Stuart Mill ve Jeremy Bentham tarafından ortaya konan “en yüksek mutluluk ilkesi” temel alınmıştır. Bu ilkeye göre, gerçek mutluluk, sadece basit haz ve tatminle sınırlı kalmaz, aynı zamanda insanın ruhsal ve entelektüel gelişimine de dayanır ve bu şekilde insanlar mutluluğa erişebilir (İşçi, 2004: 289-290). Yine bu ilkeye göre, bir eylemin ahlaki olarak doğru olabilmesi için toplumun genel mutluluğunu en üst düzeye çıkaracak şekilde etkili olması gerekir. Faydacılık felsefesi, bunun için ayrıca devlete, bireylerin ve toplumun refahını artırmak, adaleti sağlamak, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri sunmak gibi görevler yükler. Devlet, insanların mutluluğunu artırmak için toplumun genel refahını en üst düzeye çıkaracak politikaları yürütmekle yükümlüdür. Bu çerçevede, adaletin sağlanması, eşitlik ve özgürlüklerin güvence altına alınması gibi unsurlar da faydacılık felsefesinin devlete yüklediği görevler arasında yer almaktadır.

Dolayısıyla yukarıdaki görüşlerden hareketle Antik Yunan'dan 19. yüzyıla kadar farklı filozofların ve düşünürlerin mutluluk kavramını çeşitli açılardan ele alarak genel manada bireysel ve toplumsal mutluluk arasında bir ilişki saptadıkları söylenebilir. Felsefi açıdan mutluluğa ulaşmak için bireysel olarak karakter ve düşünce erdemlerinin dengelenmesi ve aynı zamanda toplumsal mutluluk için de adalet, özgürlük ve eşitliğin sağlanması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda felsefe bize, kişisel gelişime odaklanmanın yanı sıra, toplumsal düzenin de mutluluğun temel bir unsuru olduğunu göstermiştir. Yani, bireyin mutluluk arayışı ve toplumun mutluluğu arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bu kapsamda, siyasetin toplumsal düzeni sağlama, adaleti temin etme ve bireylerin refahını artırma rolüne de dikkat çekilmektedir.

20. yüzyıla gelindiğinde mutluluk anlayışında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Önceleri mutluluk genellikle nihai bir amaç olarak görülür ve toplumsal boyutuyla da birlikte ele alınırken, 20. yüzyıl felsefe anlayışında bireysel özgürlük, benlik tanımı ve toplumsal normlara meydan okuma gibi konular üzerinden mutluluğun kişisel deneyiminin önemine vurgu yapılarak nesnel veya toplumsal değil de kişiden kişiye değişebilen, geçici bir duygu olarak tanımlanmıştır. Örneğin, Çağdaş varoluşçu Jean-Paul Sartre özgürlük kavramını merkeze alarak, bireyin kendi gerçekliğini yaratma sorumluluğuyla mutluluğu ilişkilendirmiştir (Burns, 1984: 285-290).

İçinde bulunduğumuz yüzyılda ise, mutlu olabilmek için salt bireysel özellikler (erdemli, adaletli ve hoşgörülü olmak gibi) yeterli değildir, bunlara ek olarak farklı boyutların devreye girmesiyle birlikte mutluluk ve beklenti arasındaki korelasyonun güçlü olması gerekmektedir. Başka ifadeyle, günümüzde küreselleşmenin etkisiyle teknolojik, ekonomik, demografik, sosyolojik, siyasal vb. gibi alanlarda yaşanan değişiklikler ve dönüşümler bireylerin mutlu ya da mutsuz olma biçimlerini de şekillendirmiştir. Dolayısıyla, bu yüzyılda felsefi yaklaşımdan çok özellikle psikoloji, pozitif psikoloji gibi alanlar başta olmak üzere mutluluk konusu farklı disiplinlerce ele alınarak çok yönlü ve ölçüm metodları da kullanılarak araştırılmaktadır. Örneğin, psikoloji ve pozitif psikoloji gibi alanlar mutluluğu daha çok bireysel ve duygusal bir kavram olarak ele alırken; ekonomistler mutluluğu insanların refah düzeyi ile ilişkilendirmektedir; sosyologlar bireylerin mutluluğunda toplumsal yapılar, normlar, ilişkiler ve diğer etmenlerin etkisine odaklanmaktadır ya da siyaset bilimciler bir toplumun mutluluk seviyesini genellikle iktidarın nasıl kullanıldığı, çeşitli politika kararlarının yansımaları ve toplumsal hizmetlerin dağıtımı gibi faktörlerle bağlantılı olarak incelemektedirler.

Bu çalışmanın içeriğine uygun olacak şekilde siyaset ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesine şöyle bir örnek verilebilir; 2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü çok kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alarak bir küresel salgın haline dönüşmüştür. Ve bu hastalık kaygı, korku, zorluk getirerek insan yaşamını, geçim kaynaklarını büyük ölçüde sekteye uğratmış ve bunun etkisiyle de ekonomik krizler baş gösterince işten çıkarmalar ve finansal istikrarsızlık gibi sorunların yapılan bazı araştırmalar sonucunda da insanların mutluluk seviyelerinde kayda değer bir düşüşe neden olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla insanların olumsuz duygulanımında Covid-19

hastalığının yarattığı etki kadar siyasetin halkın beklentilerini karşılayıp, karşılayamaması üzerindeki rolü de oldukça önemli olmuştur. Bu açıdan siyasi kararlar ve liderlik, ulusların veya toplulukların pandemiye nasıl tepki verdiğini güçlü bir şekilde etkilemiştir. Başka deyişle dünyada bazı siyasilerin tutum ve stratejileri halkın beklentilerini karşılayamaması ruhsal sağlığın ve virüsle mücadelenin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur:

İlk olarak, siyasi stratejiler bazen halk sağlığı ilkelerini gölgede bıraktığından, halk sağlığı politikasında bilimsel bilginin değeri sorgulanmıştır. Örneğin, dünya çapında bazı liderler bilimsel tavsiyeler yerine halkı yanlış yönlendirerek zemini sağlam olmayan bilim dışı tavsiyeleri ile bilim insanlarını saf dışı bırakmış ve halkın doğru bilgi edinme beklentisini elinden alarak o toplumda belirsizlikle gelen kaygı duygusunun artmasına neden olmuştur.

İkinci olarak, dünyada bazı aşırı partilerin tutumları aşı karşıtlığı kapsamında pandemiye popülizmin bir aracına dönüştürerek toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Bu da zaten belirsizlik ve kaygı ortamında olan bir toplumun daha birlik ve bütünlük içinde olması gerekirken, bölünmesine neden olmuştur.

Üçüncü olarak, bazı hükümetin eylemleri (ya da eylemsizlikleri) virüsün erken kontrol altına alınamamasında önemli ölçüde etkili olmuştur. Sokağa çıkma yasakları, seyahat kısıtlamaları ve aşı testleri ile ilgili kararların hepsi siyasi takdir yetkisine tabiydi. Bu tepkilerdeki küresel farklılıkların etkisiyle bazı ülkelerde pandemiyle başa çıkmaya yönelik yanlış veya eksik uygulamalar mücadelenin gecikmesine veya istenilen düzeyde gerçekleşmemesine neden olmuştur. Bu da toplumlarda endişe ve kafa karışıklığına yol açmıştır.

Son olarak, sosyal devlet uygulamalarının ve ekonominin güçlü olmadığı ülkelerde yaşayan insanlar, hastalıktan kaynaklı ölüm korkusunun yanı sıra güvence eksikliği nedeniyle işsiz kalma korkusuyla da yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Dolayısıyla, Covid-19 pandemisinin yarattığı zorluklarla başa çıkma süreci, siyasi kararların ve liderliğin insanların mutluluğu üzerindeki etkisini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Siyasi stratejiler ve uygulamalar, halkın güvenini, beklentilerini ve toplumsal dayanışmayı doğrudan etkileyerek, pandeminin psikolojik ve ekonomik etkilerini derinleştirmiştir. Bazı liderlerin bilimsel tavsiyeleri göz ardı etmeleri, yanlış

yönlendirmeleri ve popülist söylemleri, toplumsal belirsizliği artırarak kaygı ve mutsuzluk seviyelerini yükseltmiştir. Ayrıca, bazı hükümetlerin eksik ya da geciken tepkileri, pandeminin yönetilmesinde önemli aksaklıklar yaratmış ve toplumsal huzursuzluğa yol açmıştır. Sosyal devlet uygulamalarının yetersiz olduğu yerlerde ise, sağlık ve ekonomik güvence eksikliği, bireylerin yalnızca hastalık korkusuyla değil, aynı zamanda işsizlik ve geçim kaygılarıyla da mücadele etmelerine neden olmuştur. Sadece bu örnek bile mutluluğun üzerinde ekonomi, toplumsal yapı ve siyasi kararlar ile politikalar gibi farklı çevresel faktörlerin halkın mutluluğu üzerindeki etkili rolünü ortaya koymaktadır.

1.2.2. Mutluluğun Ekonomi Boyutu ile İlişkisi

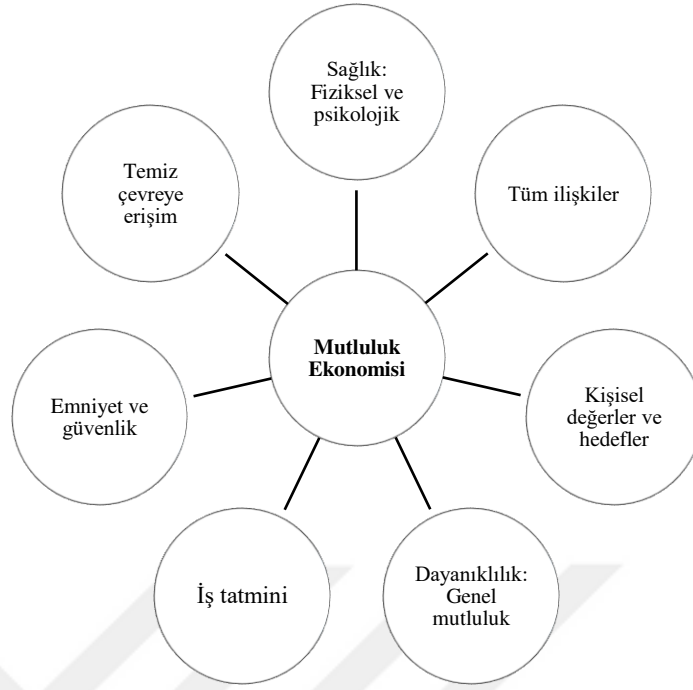
20. yüzyılın başlarında gerçekleşen Büyük Buhran (1929) sonrası ortaya çıkan ekonomik yapı, neoklasik iktisat anlayışının ekonomi ve ulusal refah arasındaki ilişkiyi somut bir zemine dayandırmasını sağlamıştır. Neoklasikçiler, Gross Domestic Product (GDP) veya Türkçe karşılığıyla Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) kavramı üzerinden genel refahın ölçülmesinde ekonomik büyümenin kritik bir role sahip olduğuna inanmışlardır. Mal ve hizmetlerin üretimi, tüketimi ve değerlendirilmesi, arz ve talep modeli tarafından yönlendirildiğini düşünen neoklasik iktisatçılar, genellikle ekonomik büyümeyi ve ülke refahını ölçmek için GSYİH gibi makroekonomik göstergeleri tercih etmektedirler. Bu bağlamda, neoklasik iktisatçılar, ekonomik büyümeyi ve refahı değerlendirmek için makroekonomik göstergelerin önemini vurgulamaktadırlar. Nitekim Myers tarafından Amerika’da yapılan bir çalışmada kişi başına düşen gelirin azaldığı, ekonominin kötü olduğu bir dönemde depresyon eğilimlerinin ve intihar oranlarının beş kat arttığı tespit edilmiştir. Buna göre kötü ekonominin iyi olma halini negatif etkileyebildiği sonucu ortaya çıkmıştır (Myers, 1993; Diener ve Myers, 1995: 10-19).

20. yüzyılın başlarında özellikle faydacılık ekolüyle birlikte ekonominin toplumsal fayda ve refaha yönelik planlaması gündeme gelmeye başlamıştır. Bunu da “en yüksek mutluluk ilkesi” olarak adlandırmışlardır. Çünkü bu ekol üyeleri arasında ekonominin bireylerin en üst faydasını gözetecek ve onların refahına uygun olacak şekilde düzenlenmesi düşüncesi hakimdi. Örneğin, bu ekolün önde gelen isimlerinden biri olan Alfred Marshall, faydacı bir bakış açısıyla ekonominin temel görevini, kolektif

refahın sağlanması için bireylerin ihtiyaçlarını en etkili ve verimli şekilde karşılayan kaynakların tahsis edilmesi olarak tanımlamıştır (Marshall, 2013).

1970'lerden sonra davranışsal iktisatçılar, geleneksel neoklasik iktisat teorilerine karşı çıkarak, insan davranışları, psikoloji ve sosyolojiye daha fazla odaklanmış; böylece ekonomik karar alma süreçlerinin anlaşılmasında iktisat disiplininin alanını daha da genişletmişlerdir (Easterlin, 2013: 2). Bu genişleme sürecinde, salt makroekonomik göstergelerin dikkate alınmasının ötesine geçilerek, psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerden beslenerek mutluluk ekonomisi kavramı ortaya çıkmıştır. Mutluluk ekonomisi kapsamındaki çalışmaları ile bilinen Ruut Veenhoven'ın da ileri sürdüğü mutlak argümanda, ekonomik gelirin bireylerin belirli evrensel ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olduğunu ve dolayısıyla gelirin, öznel refahın bir nedeni olduğunu ancak en azından daha düşük düzeylerde olduğunu, farklı faktörlerinde dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir (Veenhoven, 1988). Bu kavram şöyle tanımlanabilir:

Mutluluk ekonomisi, bireysel tatmin ile istihdam ve zenginlik gibi ekonomik faktörler arasındaki ilişkinin resmi akademik çalışmasına odaklanan bir alandır. Temel göstergeler olarak yalnızca zenginlik, gelir veya kâr gibi unsurlara odaklanmak yerine, nesnel yaşam kalitesi endekslerinin yanı sıra öznel mutlulukla ilgili ölçümleri de kullanılmaktadır. Bu araştırma alanı, ekonomik bağlamlarda refah ve memnuniyete ilişkin daha bütünsel bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Mutluluk ekonomisi yaklaşımı, ekonomik verileri öznel refah ölçümleriyle birleştirerek toplumsal refahın daha kapsamlı değerlendirilmesine olanak tanır, bireysel ve kolektif mutluluğun ekonomik ilkeler çerçevesinde daha derin anlaşılmasına katkıda bulunur. Bu disiplinler arası alan, ekonomik stratejilerin ve önlemlerin formüle edilmesinde maddi zenginliğin yanı sıra mutluluk ve refahın da dikkate alınmasını savunduğu için politika oluşturma üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu araştırma alanı, çeşitli önlemlerin ve bakış açılarının entegrasyonu yoluyla, ekonomik bağlamlarda bireylerin ve toplumların refahını ve memnuniyetini artırmayı amaçlamaktadır. Graham'a göre mutluluk ekonomisini etkileyen faktörler (Graham, 2005: 41-42, 51.). Şekil 2'de gösterilmektedir:

Şekil 2. Mutluluk Ekonomisinde Etkili Faktörler

Dolayısıyla artık genel olarak mutluluk ekonomisi literatüründe özellikle enflasyon, istihdamdaki yetersizlik, ekonomik büyüme ve daralma gibi konuların yanı sıra psikolojik ve sosyolojik etmenlerden de beslenerek mutluluk araştırmaları yürütmektedirler.

1.2.3. Mutluluğun Sosyoloji Boyutu ile İlişkisi

Sosyologların toplumsal iyi olma kavramı, toplumun imkanları, yeterlilikleri, istikrarı ve kültürel kimlikleri yoluyla ortaya çıkan genel bir durum üzerinden (Yetim, 2001: 15) bireylerde meydana gelen değişimlerin ve dönüşümlerin toplumda nasıl bir etkiye sahip olduğunu ve bunun nedenini anlama çabası olarak yorumlanmalıdır (Tarhan, 2017). Sosyolojik yaklaşım bu görüşlerle neoklasik ekonomistlerin yaptığı refah tanımlamasını eleştirirken, davranışçı iktisata da başka bir boyut kazandırır.

Toplumbilimcilere göre insan karmaşık bir sosyal varlık olduğundan salt ekonomik ölçütlerle değerlendirilmesi eksiktir; toplumsal iyi olma açıklanırken, toplumun sahip olduğu olanaklar veya olanaksızlıklar, sosyokültürel özelliklerin ve konjonktürün etkisi de göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmalıdır.

Özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren farklı düşünürler tarafından mutluluk kavramı çeşitli şekillerde çevresel yani sosyolojik boyutu ile ele alınmıştır. O dönem

sosyoloji tezleri ile ön plana çıkan Emile Durkheim en önemli örneklerden biridir. Durkheim, genel yaklaşımdan ziyade, içinde yaşadığı konjonktürde kapitalist sistemin meydana getirdiği zararlı sonuçları sosyolojik perspektifle ele almıştır. Ona göre, toplumlar mekanik iş bölümü anlayışından³, organik iş bölümü⁴ anlayışına geçerken, aşırı bireyci bir yaklaşıma sahip olmuşlardır. Bu da anomali sonuçlara yol açmıştır. Örneğin, fazla bireycilik anlayışı, bireyleri narsistleştirmiş bu da toplumsal etkileşim ve ilişkilerin zayıflamasına neden olduğu için bireyleri yalnızlaştırmıştır. Yalnızlaşan bireylerin de artık istek ve arzularında tatminsiz olma ve en nihayetinde yaşamlarına son verme yani intihara eğilimleri artmıştır (Durkheim, 2023; Durkheim, 2013). Başka deyişle Durkheim, aslında bireysel bir tepki gibi görünen intihar eğiliminin bile toplumsal sistemle de açıklanabileceğini ifade etmiştir.

Karl Marx da kapitalist sistemin sonuçlarını Durkheim'e benzer bir yaklaşımla değerlendirmiştir. O da insanların mutsuzlaşmasında kapitalist sistemi sorumlu tutmuş ve bu sistemde bireylerin hemen her şeye karşı giderek yabancılaştığı için ruhsal ve fiziksel sağlığını kaybettiklerini ifade etmiştir (Marx, 2013).

Max Weber ise, modern sistemin getirdiği katı rasyonalizmin etkisiyle duygularına kulak vermeyen ve kapitalizmin yarattığı rekabet ortamı nedeniyle de büyük hırslarla çok çalışarak zorlu, esnek olmayan bir yaşam süren ama ruhsuz ve tatminsiz insanlar topluluğunun ortaya çıktığını ifade etmiştir (Weber, 1997: 62-67).

Dolayısıyla, toplum bilimcilere göre 'iyi olma' hâlini araştırırken, sosyo-kültürel yapı gibi çeşitli faktörlerin etkisini de dikkate almak gerekir (Yetim, 2001: 41). Mutluluğun sosyolojik boyutunu araştıran sosyolog Veenhoven (1984, s. 141-208). geleneksel sosyolojik yaklaşımdan farklı olarak daha pozitif psikolojik bir perspektifle toplumun iyi oluşunun nasıl mümkün olabileceği üzerinde durmuştur. O, sosyo-kültürel yapılar ve politikalar arasındaki ilişkiyi bunların toplumun genel mutluluk düzeyi üzerindeki etkisini araştırmıştır

Sosyo-kültürel yapı ile iyi olma arasındaki ilişkinin de iki yaklaşım etrafında şekillendiği söylenebilir:

³ Birbirine benzeyen insanlardan oluşan, geleneksel toplulukların iş bölümü anlayışını ifade eder.

⁴ Sosyal ve demografik çeşitliliğin yüksek olduğu daha modern toplulukların iş bölümü anlayışıdır.

İlki sosyal göstergeler hareketidir. Bu hareket eğitim, sağlık, istihdam ve yaşam standartları gibi sosyal sistemin performans ölçümleri, ideolojik yapı, genel toplumsal ilgiler gibi çeşitli sosyal göstergeler üzerinden toplumsal iyi olma hakkında bilgi edinmeyi (Yetim, 2001: 45) ifade eder. Bu göstergeler toplumsal ilerlemeyi değerlendirmeye, politika kararlarına bilgi sağlamaya ve dikkat gerektiren alanları belirlemeye yardımcı olan niceliksel veriler sağlar. Hareket, toplumların refahını anlamak ve iyileştirmek için sosyal göstergelerin kullanımını geliştirmek ve genişletmek için devam eden çabayı içermektedir (Shek ve Florence: 975–977). Örneğin, Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) sosyal refahı tespit edebilmek için ekonomik ve toplumsal göstergeler üzerinden ölçümler yapmaktadırlar.

İkincisi ise, toplumsal kültürel karakteristik yönelimidir. Bu yaklaşımda “toplumsal kültürün, toplumdaki kolektif inanç ve değerlerin, sorunlara yaklaşım biçimlerinin bireylerin mutlu olmalarını veya mutluluklarını ifade etmelerini etkilediğini vurgulamaktadır” (Yetim, 2001: 42). Bu yaklaşıma göre kültürel yapının her bireyin dünyayı algılama biçimini etkilediği söylenebilir (Inglehart, 1990). Örneğin bazı kültürlerde acı ve üzüntü, o kültürün ayrılmaz bir parçası olarak öğrenilebilir ve nesilden nesile aktarılabilir. Bu durum bireylerin hayata dair daha olumsuz yorumları kabul etmelerine yol açabilir. Başka bir deyişle, bu tür toplumlarda bireyler, yaşamı acılarla dolu, geçici bir yer olarak görme ve dolayısıyla mutsuzluğun kaçınılmaz olarak yaşandığını kabul etme eğiliminde olabilirler. Ya da tam tersi bazı kültürlerde hayata pozitif açıdan bakmak, olumlu davranmak ve mutluluğu çoğaltmak önemli kabul edilebilir.

Dolayısıyla sosyolojik ya da toplumsal mutluluk kavramı bu olumlu etki yaratma çabasından kaynaklı olarak ortaya çıkar. Nitekim toplumsal mutluluğun ölçümü ve anlaşılması, toplumların genel refahı hakkında bilgi edinmeyi sağlar. Bu bilgi, sosyal politikaların ve programların etkinliğini değerlendirmeye yardımcı olabilir. Ayrıca, toplumlardaki mutluluk seviyelerinin belirlenmesi, sosyal eşitsizlikleri anlamak, toplumun ihtiyaçlarına göre kaynakları dağıtmak ve genel olarak toplumun yaşam kalitesini iyileştirmek için stratejiler geliştirebilmesini sağlar. Bu nedenlerle, toplumsal mutluluğun ölçülmesi ve etki eden yönlerinin anlaşılması bir ülkenin refah seviyesinin iyileştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu doğrultuda, toplumsal mutluluğun biçimlenmesinde ve sürdürülebilir kılınmasında politikaların oynadığı rol, mutluluğun politik boyutu ile olan ilişkisini daha yakından incelemeyi gerekli kılmaktadır.

1.2.4. Mutluluğun Politik Boyutu ile İlişkisi

Mutluluk kavramının politik sistemlerle ilişkisi aslında oldukça eski köklere sahiptir. “Felsefe alanında mutluluk kavramı” başlığı altında bahsi geçen siyaset filozoflarının görüşlerinden de anlaşılabileceği gibi, insan yaşamını iyileştirme istemi felsefi düşüncede temel tartışma konularından biri olmuştur. Günümüzün liberal demokrasilerinde ise seçim rekabeti sayesinde, hemen her parti bu konuyu vaatlerinin bir parçası haline getirmiştir. Çünkü yaşam memnuniyetini sağlayacak nitelikteki politikalar üretmek, seçmen desteğini kazanmanın en önemli yollarından biri olarak kabul görmektedir.

Geleneksel kamu politikaları çoğunlukla ekonomik büyüme, güvenlik ve hizmet sunumu gibi somut hedeflere odaklanırken, artık toplumsal refah ve yaşam memnuniyetinin de devletin sorumluluk alanı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği yönündeki görüşler güç kazanmaktadır. Vatandaşların mutluluğu yalnızca bireysel bir duygu hali değil; sağlık, eğitim, istihdam, sosyal adalet ve eşitlik gibi siyasal ve kurumsal süreçler tarafından şekillendirilen kamusal bir olgu niteliği taşımaktadır.

Bu noktada insan doğasına ilişkin varsayımlar önem kazanmaktadır. Her ne kadar insanların temelde duygusal varlıklar olduğu fikri sezgisel olarak açık görünse de uzun yıllar boyunca kamu politikaları, insanı esasen rasyonel, çıkar odaklı ve duygusal dürtülerden nadiren etkilenen bir aktör olarak varsayımıştır. Oysa son yıllarda klasik *homo economicus* (rasyonel insan) figürü yerini daha duygusal, kısa vadeli düşünmeye eğilimli ve hata yapabilen bir “duygusal vatandaş”a bırakmıştır. Thaler ve Sunstein’in *Nudge* adlı eserinde bu durum, *Homo Simpson* kavramı ile açıklanmaktadır (2008: 6-8).

Literatürde mutluluk ve kamu politikaları ilişkisi bu nedenle giderek daha çok “duygusal devlet” ya da “terapötik devlet” kavramlarıyla ifade edilmektedir. Duygusal devlet, yalnızca devletin rasyonel-bürokratik işleyişine ve maddi politikalarına değil, aynı zamanda vatandaşların duygularına etki eden söylem, politika ve uygulamalara işaret eder. Terapötik devlet ise devletin vatandaşların psikolojik, duygusal ve sosyal iyilik hâlini yönetme veya şekillendirmedeki rolünü vurgular (Hall, 1999: 17-21).

Politika alanında mutluluk kavramı genellikle bir toplumdaki bireylerin genel refahı ve yaşam memnuniyetiyle ilişkili olarak tanımlanır (Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2021). Bu tanım, öznel mutluluk ve memnuniyet algısının yanı sıra vatandaşların refahını etkileyebilecek daha geniş toplumsal faktörleri de dikkate alır. Siyasi bağlamda mutluluk kavramı, nüfusun tamamının refah ve mutluluğunu teşvik etmeyi amaçlayan politikalar ve yönetimle bağlantılıdır. Bu kapsam, sosyal refah programları, ekonomi politikaları ve toplumun tüm üyeleri için yaşam kalitesini artırmaya, başka deyişle insan yaşamını iyileştirmeye odaklanan girişimler gibi unsurları kapsayabilir (Veenhoven, 1984: 141-208).

Bununla birlikte, genel olarak seçmen desteğini kazanmak için kamu politikalarının tipik etkileri öğrenilmiş olsa da yaşam kalitesi ya da genel mutluluk düzeyi üzerinde etkili olan sosyal politikaların (örneğin toplumsal normlar ve değerler, politik sistemler, istihdam, eğitim, sağlık ve toplumsal adalet gibi) belirlenmesine yeterince odaklanılmamaktadır. Bunda biraz da bireyin egemenlik alanını daralttığı ve serbest büyümeyi azalttığı için devlet müdahalesini eleştiren bireyci ideolojik sistemlerin etkisi vardır.

Ekonomik gücün ve sanayi faaliyetlerinin topluma etkilerini denetlemek amacıyla demokratik süreç ve kurumlardan yararlanan ülkeler –örneğin Amerika ve Almanya gibi endüstriyel demokratik ülkeler– için önemli tartışmalardan biri, devletin piyasaya ne ölçüde müdahale etmesi gerektiğidir. Devletin görünmez bir el gibi mi hareket edeceği yoksa bu alanı tamamen piyasa aktörlerinin hâkimiyetine mi bırakacağı sorusu sıkça gündeme gelmektedir. Bu tartışmalar, kamu politikalarını özellikle ekonomi politikalarının şekillendirilmesinde etkili olurken, sosyal politikaların geri planda kalmasına neden olabilmektedir. Böyle bir yaklaşım benimsendiğinde, özellikle piyasa hâkimiyeti karşısında zayıf düşen yurttaşların yaşam memnuniyeti olumsuz etkilenebilmektedir.

Serbest piyasa savunucularının karşısında ise, devletin genel refahı çoğaltmak ve eşitliği sağlamak adına ekonomiye müdahale etmesini savunan daha toplumcu ideolojik sistemler bulunmaktadır. Bu sistemler, toplumsal refahı artırmak için sosyal politikaları önemli araçlar olarak kabul etmektedir (Easterlin, 2013: 1-15). Onlara göre siyaset ve

piyasanın asıl görevlerinin yanı sıra refahı üretmekten ve dağıtmaktan da sorumluluğu vardır.

Veenhoven'ın “yaşanabilirlik teorisine” göre de insanların yaşamlarından büyük ölçüde memnun dolayısıyla da mutlu olmaları büyük oranda hükümetler tarafından dağıtılan sosyal politikalarla, sosyopolitik düzenin iyi olmasına bağlıdır. Bu sağlandığı takdirde bireylerin en yüksek düzeyde ihtiyaçlarının karşılanması mümkün olur. Çünkü o, “yaşamın subjektif (öznel) olarak değerlendirilebilmesinin, yaşamın objektif (nesnel) kalitesine bağlı” olduğunu düşünür. Başka deyişle bir ülkedeki ya da bir bölgedeki yaşam koşullarının, sistemin ve toplumsal düzenin iyi olması orada yaşayan bireyleri aynı oranda mutlu edecektir (Veenhoven, 1995: 3). Tabii bu anlayışın temelinde insanın biyolojik yapısından kaynaklı olarak yalnızca maddi değil aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının da olduğu fikri yatmaktadır. Nitekim Abraham Maslow'un “İhtiyaçlar Piramidi” teorisine göre, insanın temel ihtiyaçları sırasıyla fizyolojik gereksinimler, güvenlik, aidiyet, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır (Şekil 3.).

Şekil 3. Maslow İhtiyaçlar Piramidi

Bu ihtiyaçlar en alttan en üste doğru aşama aşama karşılandığında, bireylerin mutluluğu ve tatmini artacaktır. Örneğin, fizyolojik ihtiyaçların karşılanması ve güvenlik hissinin sağlanması, kişinin daha üst seviye ihtiyaçlarına (örneğin ilişkiler kurma, kişisel gelişim) odaklanmasına ve bu sayede mutluluk seviyesinin artmasına katkıda bulunabilir (Maslow, 1987). İlk basamağı (fizyolojik ihtiyaçlar) baz alarak bir örnek verilebilir; “İnsanlara yeterli gıda ve barınak sağlayamayan ekonomiler, pek çok kişinin fiziksel

sağlığına zarar vermektedir. Özellikle çocukların yetersiz beslenmesi uzun vadede ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Yoksul ülkelerde sağlık hizmetlerinin genellikle çok sınırlı olması nedeniyle, bu bölgelerde nispeten daha fazla insan sağlık sorunları yaşamaktadır. Elbette bu durum, hayatta kalmayı başarabilen bireyler için geçerlidir; çünkü mutluluk, büyük ölçüde ‘sağlık’la doğrudan ilişkilidir. Yoksulluk da mutluluğa zarar vermektedir (Veenhoven, 1984: 151-152). Bu açıdan sosyal politikaların genelin faydasına olacak şekilde düzenlenmesi faydalı olacaktır.

Benzer şekilde, yaşam memnuniyeti, mutluluk ve refah üzerine çalışmalarıyla tanınan Ed Diener ve Martin Seligman gibi araştırmacılara göre, politika yapımcıların öncelikli olarak odaklanması gereken konu, toplumun genel memnuniyetini sağlamaktır. Çünkü hükümetler genel itibarıyla seçmenler üzerinde daha belirleyici olduğuna inandıkları mali sonuçlarla ilgilenmekte olsalar da pek çok araştırmaya göre ekonomik gelir ile memnuniyet arasında bir ilişki güçlü değildir. Başka deyişle gelir düzeyinin artışı bireylerin genel iyi oluşları (mutlulukları) üzerinde çok da etkili değildir ya da her ülkede aynı düzeyde etki göstermemektedir (Diener ve Seligman, 2004: 28-29).

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle kamu politikaları geniş kapsamda devletin uyguladığı politikalarlardır. Kamu politikaları toplumsal sorunların çözümü, ekonomik büyüme ve çevre koruma gibi geniş alanlarda devletin rolü ve politika tercihlerini ilgilendirmektedir. Fakat bu politikalar sosyal politikaları da içerdiği taktirde toplumsal refah güçlü olacaktır. Sosyal politikalar kapsamında da özellikle sağlık, eğitim ve sosyal yardım gibi alanlarda insan refahını artırmayı hedefleyen ve aynı zamanda da dezavantajlı bireyler için de sosyal adaleti sağlamaya çalışan uygulamalar söz konusu olmalıdır. Bu yüzden de piyasanın nasıl yönetileceği yaşam kalitesi araştırmalarında bir yer tutmaktadır (Esping-Andersen, 1990).

Mutluluğun farklı politik belirleyicileri üzerine yapılan çalışmalara şu örnekler verilebilir:

Angel Alvarez-Diaz vd. tarafından yapılan bir çalışmada Amerika’nın farklı eyaletlerinde yaşayan bireylerin mutluluğu üzerinde politik faktörlerin rolü incelenmiştir. Başka deyişle yazarlar, seçmenlerin tercihlerinin ve seçtikleri hükümetlerin politikalarının, onların hayatlarından ne derece memnun olduklarını belirleyip belirlemediğini sorgulamışlardır. Bu araştırmanın sonucunda, eyalet yönetimlerinin

ideolojik eğilimleri ve partizan tutumlarının, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerden bağımsız olarak yaşam memnuniyeti üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Serbest piyasa ekonomisi karşısında vatandaşları koruyacak politikalar üreten eyaletlerde yaşayanların yaşamdan duydukları memnuniyet derecesi diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur (Alvarez-Diaz, Gonzalez ve Benjamin, 2010: 894-905). Ayrıca Richard Easterlin tarafından yapılan bir araştırmada kamu politikaları ile refah ve mutluluk arasında bir ilişki kurularak, vatandaşlara sağlanan tam istihdam gibi sosyal güvenlik politikalarının bireylerin mutluluk düzeylerini olumlu yönde etkileyebileceği vurgulanmıştır (Easterlin, 2013: 5).

Bir başka örnek, Ronald Inglehart vd. tarafından yapılan araştırmadır. Yazarlar yaptıkları çalışma ile 52 ülkenin 45'inde ekonomik gelişme, demokratikleşme, sosyal hoşgörünün artması gibi faktörlerin insanların özgür seçim yapma algısını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Özgür seçim yapabilme hissiyatına sahip olan bireylerin mutluluk puanları da artmıştır (Inglehart, Foa ve Peterso, 2008: 264–85). İstihdam politikalarının, bireylerin öznel refahı üzerindeki etkisine odaklanan bazı çalışmalar da bu iki faktör arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Di Tella vd. hükümet tarafından vatandaşlara sağlanan işsizlik yardımlarının ulusal refahı artırdığı sonucuna ulaşmıştır (Tella, MacCulloch ve Andrew, 2003: 809–827). Ouwenel tarafından yapılan araştırmada da aynı şekilde 42 ülkede işsizlerin sosyal güvenlik düzeyleri ve refah durumları arasındaki ilişki incelenmiştir (Ouwenel, 2007: 167–92). Dolayısıyla bu çalışmalarda politik faktörlerin yaşam kalitesi üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Devletlerin yaşam memnuniyeti ve toplumsal refah konusundaki sorumluluğu hukuki bir zemine oturmuş olup, bu sorumluluk birçok ülkenin anayasasında da yer almaktadır; bu duruma çeşitli örnekler verilebilir:

Güney Asya Ülkesi Bhutan'ın 1629 tarihli eski hukuk kanununa göre, "eğer hükümet, halkının mutluluğunu yaratamıyorsa, o zaman hükümetin var olma amacı yoktur" (History of GNH, 2020) şeklinde bu ilişki açıklanmıştır.

Türkiye'de Anayasa Mahkemesinin 18.05.2016 tarihli kararına (Esas: 2016/154, Karar: 2016/106) göre sosyal hukuk devletinin "insan haklarına dayanan, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle

kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, çalışma hayatını geliştirmek ve ekonomik önlemler olarak çalışanları koruyan, onların insan onuruna uygun hayat sürdürmelerini sağlayan, milli gelirin adalete uygun biçimde dağıtılması için gerekli önlemleri alan, sosyal güvenlik hakkını yaşama geçirebilen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözeten” olması esas kabul edilmektedir (Norm Kararlar Bilgi Bankası, 2024).

İtalya Anayasası'nın 3. Maddesi, Cumhuriyetin, vatandaşların özgürlük ve eşitliğini sınırlayan tüm ekonomik ve sosyal engelleri kaldırma görevine sahip olduğunu belirtmektedir (Constitution of the Italian Republic, 1947). Bu madde insanların mutluluğunu ve refahını artırmaya yönelik bir taahhüt olarak yorumlanabilir.

Dolayısıyla toplumsal refah politik sistemle ilişkilidir. Çünkü hükümetler bilinçli şekilde toplumsal yapı ve normların belirlenmesinde oldukça etkilidirler. Bu anlamda en iyi kamu politikası, en büyük mutluluğu üreten politikadır. Örneğın, tam istihdamın sağlanması, eşitlikçi ve kapsamlı bir sosyal güvenlik ağıının oluşturulması gibi etkenler bireylerin mutluluğunu etkileyecektir. Bu tür politikalar, yalnızca yüksek gelirli ülkelerde değil, aynı zamanda daha az gelişmiş dünya nüfusunun çoğunu oluşturan ülkelerde de tartışmasız önemlidir. Siyasal sistemler ancak bu şekilde insan mutluluğunun politikasına dönüşebilir.

1.3. Mutluluk Araştırmaları

Mutluluğun araştırılmasına yönelik ölçümlenmesi fikrinin ilk kez 1800’lü yıllarda faydacılık ekolü üyelerinden Jeremy Bentham’ın, Ahlak ve Yasama İlkeleri (2017) başlıklı eserinde değindiği “en büyük sayıda insan için en büyük mutluluk” ilkesi ile ortaya atıldığını söylemek yanlış olmaz. Aydınlanma dönemi düşünürlerinden birisi olarak Bentham çalışmanın ekonomi alanında mutluluk başlığı altında yer alan bilgiler ile benzer şekilde vatandaşları mutlu olduğu toplumu en iyi toplum olarak tanımlamıştır. Bu fikirden hareketle zamanla mutluluğu olumlu ve olumsuz duyguların bütünü olarak algılamaya başlayan iktisat teorisyenleri bu yönüyle mutluluk kavramını ölçülebilir olarak görmeye başlamışlardır. Örneğın, Daniel Kahneman tarafından Day Recall Method (DRM) adı verilen bir ölçüm tekniği ile kişilere bir önceki duygu durumlarını öğrenmek amaçlı olarak soru yöneltilmiştir. Bu soru genelde “bir önceki gün nasıl hissettiğinizi puanlar mısınız?” şeklindedir. Bu yöntemle aslında kısa süreli ve yoğun duygular

ölçülmeye çalışıldığı için, bunun mutluluğun hazcı yönünü (hedonizm) yansıttığı söylenebilir (Kahneman vd., 1999: 3-25). Öte yandan, mutluluk ölçümleri kapsamında özellikle yaşam tatminine odaklanan ölçekler de bulunmaktadır. Bu ölçeklerden biri, Ed Diener ve arkadaşları tarafından geliştirilen Subjective Well-Being Scale (SWLS), yani Türkçesiyle Yaşam Doyumu Ölçeği'dir (Diener vd., 1985: 75-77).

SWLS, katılımcıların genel bir değerlendirme yapmalarını sağlayarak, kendi yaşamları hakkında ne kadar memnun olduklarını belirlemek amacıyla psikoloji ve sosyal bilimler alanında sıkça kullanılmaktadır. Ölçek soruları beş maddeden oluşmakta ve değerlendirmesi 1-7 arasında derecelendirilmektedir. Maddeler de şu şekildedir:

- i. Yaşamım pek çok açıdan idealimdekine yakın.
- ii. Yaşam koşullarım mükemmel.
- iii. Yaşamımdan memnunum.
- iv. Yaşamımdan şimdiye dek istediklerimi elde ettim.
- v. Hayata yeniden başlasaydım eğer, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmeyine aynı şeyleri yaşardım.

Diener'in bu sorularla genel olarak kişinin kendi yaşamı hakkında ne düşündüğünü, yaşamın hangi yönlerinden dolayı memnun veya mutlu olduğunu, yaşamındaki olumlu olayların etkisi ve değerini ve daha fazla mutluluk için neler yapabileceğini veya neleri değiştirebileceğini anlamayı hedeflediği söylenebilir.

Kahneman veya Diener gibi araştırmacılar daha çok pozitif psikolojik perspektifle burada bireyin öznel yaşam memnuniyetine odaklanmaktadır. Ancak alan yazın incelendiğinde yaşam memnuniyeti ve mutluluk ölçeklerinin farklı disiplinlerce ve birden fazla faktöre dayandırılarak da araştırmalarda kullanıldığı görülmektedir. Çünkü mutluluğun karmaşık ve çok yönlü bir doğaya sahip olduğundan ve bu sebeple çeşitli disiplinler tarafından, farklı faktörler kapsamında nedenlerinin araştırıldığından daha önce bahsedilmişti. Bu doğrultuda mutluluk ile bağlantılı olan demografik ve sosyoekonomik faktörlerden hareketle bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Özellikle son yıllarda ağırlıklı olarak uluslararası araştırmalarda bir yandan yükselişe geçen pozitif psikoloji disiplini ile bireysel mutluluğu artırmak amaçlı bir yandan da mutluluk ekonomisi kapsamında refah toplum yaratma gayesi ile ekonomi ve sosyal politikalara

yön vermek için yapılan çalışmalar artmıştır. Dolayısıyla öznel iyi olma halinin belirleyicilerine ilişkin ampirik literatür iki geniş kategoriye ayrılmaktadır:

Birincisi, refahı etkilediği düşünülen bireysel düzeydeki özellikleri incelemektedir. Bu literatürde çeşitli belirsiz tartışmalar olsa da bireysel düzeydeki karakteristiklerin (yaş, medeni durum ve gelir gibi) geniş örneklemelerde tutarlı bir şekilde refahı öngördüğü konusunda evrensel bir mutabakat vardır (Diener, Eunkook ve Richard, 1999: 276–302). Bir diğer literatür ise mutluluğu etkileyen yapısal koşulları (çevresel) anlamaya yöneliktir. Burada başta ekonomistler olmak üzere sosyoloji, sosyal psikoloji, felsefe ve siyaset bilimi gibi farklı özellikle sosyal bilimler disiplinlerinde yer alan araştırmacılar bu konunun üzerinde durmaktadırlar.

Dolayısıyla mutluluğu etkileyen bireysel ve çevresel faktörler söz konusudur. Aynı zamanda araştırma veri setlerinde bireysel faktörler (kişilik ve demografik özellikler) mikro değerler olarak değerlendirilirken, çevresel faktörler de (güvenlik, kamu hizmetlerine erişim gibi) makro nitelikteki değerler olarak değerlendirilebilmektedir.

1.3.1. Bireysel veya Mikro Düzeydeki Faktörlere Bağlı Mutluluk Araştırmaları

Mutluluğu artırmak veya mutsuzluğun nedenlerini tespit etmek amacıyla özellikle psikoloji çalışmalarında kişisel faktörlere odaklanmasıyla belirlenir. Mutluluğu etkileyen faktörleri demografik özelliklere (yaş, cinsiyet, medeni durum, yaşanılan yer, gelir düzeyi, eğitim ve sağlık gibi) (Yetim, 2001: 150-188, 279), kişilik özelliklerine (dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık, deneyime açıklık ve duygusal açıdan dengesizlik gibi) (Eryılmaz, 2011: 139-151), amaç yönelimli etkinliklere (aile ve arkadaş ilişkilerini güçlendirmek, olumlu duyguları artırmak gibi) (Buss, 2000: 15-23) göre gruplandırılmaktadır. Buna ilişkin Araştırmalara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Literatürdeki Araştırmalara Göre Mutluluğun Bireysel (Kişilik ve Demografik) Belirleyicileri

Araştırmalar	Bireysel Faktörler	Bulgular
Espen Røysamb vd. (Røysamb vd., 2023) (Norveç)	Genetik, Kişilik özellikleri	Genetik faktörlerin, kişilik özelliklerini de etkileyerek yaşam memnuniyetini %30-40 aralığında etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Kalan yüzdelik dilim için diğer faktörler (ör. çevresel) incelenmelidir.
Amanda Lehman (Lehman, 1983) (Amerika)	Aile ve yakın çevre sosyal ilişkiler, boş zaman, iş, güvenlik, gelir durumu, sağlık.	Yandaki faktörlerin bireylerin öznel mutluluğundaki etki düzeyi yaklaşık %48 ila %58 arasında bulunmuştur.
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (Türkiye çapında)	Sağlık, sevgi, başarı, gelir, iş,	Yan tarafta TÜİK'in mutluluk kaynağı olan değerler olarak tanımladıkları bireysel faktörlerden, mutluluğu en çok sağlığın (%69,5) etkilediği tespit edilmiştir.

1.3.2. Çevresel veya Makro Düzeydeki Faktörlere Bağlı Mutluluk Araştırmaları

Bireylerin içinde bulundukları çevrenin fiziki, sosyal ve maddi koşulları onların hayat kalitesine bağlı olarak mutluluğun belirlenmesini ifade eder. Başta ekonomik durum, sosyo-kültürel özellikler, hizmetlere erişim, hükümet istikrarı, güvenlik, toplumsal uzlaş ortamı, bireysel hak ve özgürlükler (demokrasi), katılım (yönetişim) gibi faktörler olmak üzere çevresel koşullar makro boyutta (ulusal) olabileceği gibi mikro boyutta da (yerel) mutluluk üzerinde belirleyici olabilir (Yetim, 2001: 279). Örneğin, yerel çevrenin fiziki koşullar açısından bireylere sunulan hizmetlerin kalitesi önemlidir; hava kirliliği olmayan, ulaşım, su gibi hizmetlere kolaylıkla ulaşılabilen bir ortamda yaşamak, bireylerin yaşam kalitesini güçlendirici bir etkiye sahiptir. Veyahut sosyal açıdan, bireylerin yaşadıkları çevrede kaliteli asayiş hizmetlerinin sunulması ya da kutuplaşmanın olmayıp sosyal ya da insani ilişkilerin güçlü olması yine onların kendilerini güvende ve mutlu hissetmelerine yardımcı olmaktadır.

Çevreye bağlı faktörlerin mutluluk üzerindeki etkisine ilişkin literatürdeki diğer çalışmalar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Literatürdeki Araştırmalara Göre Mutluluğun Çevresel Belirleyicileri

Araştırmalar	Çevresel Faktörler	Bulgular
Gallup World Poll (Helliwell J. F., 2020). (150 ülke kapsamında)	Demokratik kurumlar ile ülkelerdeki mutluluk seviyeleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir; sosyal güven, eşitlik ve Sosyal Refah Politikaları, Yolsuzluk.	Yüksek demokratik yönetim seviyelerine sahip ülkelerin daha yüksek sosyal mutluluk seviyelerine sahip olma eğiliminde olduğunu bulmuşlardır. Sosyal Güven: Sosyal güven, demokratik kurumlara ilişkin olumlu görüşler, siyasi katılım, sivil katılım, hayırseverlik, azınlıklara karşı hoşgörü ve kişisel mutluluk ile pozitif yönde ilişkilidir. Eşitlik ve Sosyal Refah Politikaları: Yönetimde daha fazla eşitlik ve dürüstlük, sosyal dayanışmayı güçlendiren evrenselci sosyal refah politikalarının temelini oluşturabilir. Yolsuzluk: Refah devleti kurumlarıyla temaslar, diğer faktörler kontrol edildiğinde bile kişiler arası güveni azaltabilir.
Firmansyah vd. (Firmansyah, 2017). (Endonezya kapsamında)	Çevre kalitesi (doğal çevre ve hava kirliliği bakımından)	Çevre kalitesiyle mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Dünya Mutluluk Raporu (Social Environments for World Happiness Report, 2020) (218 ülke kapsamında)	Sosyal çevre, fiziksel çevre, ekonomik çevre, yapı çevre ve siyasi çevre ile mutluluk düzeyi arasındaki ilişki ölçümlenmiştir.	Fiziksel çevre: Hava kalitesi, yeşil alanlara erişim. Sosyal Çevre: Toplum üyeleriyle ilişkiler, sosyal destek ağları ve kültürel normlar. Ekonomik Çevre: Gelir düzeyi, istihdam olanakları, kaynaklara erişim ve finansal istikrar gibi ekonomik faktörler. Yapı Çevre: Kentsel tasarım, ulaşım altyapısı, konut kalitesi ve olanaklara erişim gibi unsurları içerir. Siyasi Çevre: Yönetişim, politikalar vb. gibi faktörler ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Niclas ve Bjørnskov (Berggren ve Bjørnskov, 2020).	Bu araştırmada 37 siyasi kurum, 15 hukuki kurum ve 61 ekonomik kurum olmak üzere toplamda 113 farklı	Demokratik siyasi rejimlerin, özellikle de istikrarlı siyasi rekabete ve güçlü sivil özgürlüklere sahip olanların, vatandaşlar arasında daha yüksek yaşam memnuniyeti düzeyleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

(OECD ülkeleri kapsamında)	çalışma üzerinden kurumların bireylerin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi incelenmiştir.	
Aysan ve Aysan (Aysan ve Aysan, The Effect of Employment Status on Life Satisfaction in Europe, 2017). (34 ülke kapsamında)	Sosyal politikalara yönelik, sosyal dışlanma, yoksunluk ve finansal durum gibi faktörlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisi araştırılmıştır.	Yanda bahsi geçen faktörlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisi yaş, eğitim, medeni durum gibi demografik değişkenlerin etkisinden daha yüksek bulunmuştur. Bu anlamda sosyal politikalara ağırlık verilmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir.
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (Türkiye kapsamında)	Kamu Hizmetlerinden memnuniyet: Sosyal güvenlik kurumu, sağlık, eğitim, adli ve ulaştırma hizmetleri Belediye Hizmetlerinden memnuniyet: Su, temizlik, aydınlatma, itfaiye, cenaze, toplu taşıma, yol, zabıta, yeşil alanlar	Yanda yer alan ulusal çevresel faktörlerden en çok güvenlik hizmetleri memnuniyet üzerinde etkili olmuştur. Yerel çevresel faktörlerden belediye hizmetlerinden ise, en çok memnuniyet temizlik hizmetlerindedir.
Çıtak ve Çakır (Çıtak ve Çakır, 2022). (Türkiye kapsamında)	Türkiye'nin ilk ulusal düzeyde temsil edilen şehir anketi olan Yaşam Memnuniyeti Anketi (LSS) verilerini kullanarak, belediyelerin sunduğu çok sayıda hizmetler	Yerel çevresel faktör olan belediye hizmetlerinden duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyini etkilemektedir. Özellikle çöp/çevre atıklarının toplanması, hava kirliliği kalitesi, kamu güvenliği, yeşil alan miktarı, sağlık/fitness merkezi tesisleri ve mezarlık hizmetleri bireylerin mutluluğunu etkileyen faktörler olarak bulunmuştur.
Gezer ve Aysan (Gezer ve Aysan, 2023). (Türkiye kapsamında)	Merkezi hükümet tarafından sunulan sağlık, güvenlik, adalet, eğitim ve sosyal güvenlik hizmetleri Yerel yönetimler tarafından sunulan engelli hizmetleri, yardım hizmetleri ve kurs hizmetleri	Merkezi hükümet tarafından sunulan sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik hizmetleri ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yerel yönetimler tarafından sunulan engelli ve eğitim (kurs) hizmetleri ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yukarıdaki ve diğer araştırmalarda ortak olarak değerlendirilen mutluluğun demografik belirleyicilerinin yaş, cinsiyet, medeni hal, ikamet yeri, sağlık, gelir düzeyi, eğitim ve iş olduğu söylenebilir. Bu tez araştırmasının anketinde kontrol değişkenler olarak yer alacak olan demografik faktörler bu şekilde belirlenmiştir.

Yukarıdaki ve diğer araştırmalarda ortak olarak değerlendirilen mutluluğun çevresel-ulusal politik belirleyicilerinin ekonomi politikaları, istihdam politikaları, sosyal politikalar, eğitim, sağlık politikaları, güvenlik politikaları, siyasi rejimin demokrasi algısı ve buna yönelik uygulamalarıdır. Bu tez araştırmasının bağımsız değişkenleri olarak test edilecek ulusal politik faktörler bu bilgilerden hareketle belirlenecektir.

Yukarıdaki ve diğer araştırmalarda ortak olarak değerlendirilen mutluluğun çevresel-yerel belirleyicilerinin çevre kalitesi ve düzenine yönelik hizmetler (çöp/çevresel atık toplama, hava kirliliğini önleme, yeşil alanları koruma), kamu

güvenliğinin/asayişinin sağlanmasına yönelik hizmetler, engelli ve yardım hizmetleri, kentsel dönüşüm (örneğin, deprem dirençli konut yapımını sağlama) hizmetleri, eğitim ve kurs destek hizmetleri, toplu taşıma hizmetleri, su ve elektrik hizmetleri ve yol yapım hizmetleridir. Bu tez araştırmasının bağımsız değişkenleri olarak test edilecek yerel politik faktörler bu bilgilerden hareketle belirlenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSAL KAMU POLİTİKALARININ VE YEREL KAMU HİZMETLERİNİN MUTLULUK DÜZEYİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. Kamu Politikası Teorisi

Kamu politikalarının sistematik biçimde analiz edilmesi süreci, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde hız kazanmıştır. Bu dönemde sosyal bilimciler, karmaşık toplumsal sorunlara çözüm bulabilmek adına bu alanı bilimsel bir temele oturtma arayışına girmişlerdir. Bu yaklaşımın temelleri, Harold D. Lasswell'in (1951) politika biliminin yalnızca devlet kurumlarının yapısını değil, aynı zamanda karar alma süreçlerini ve bu kararların sonuçlarını da incelemesi gerektiği yönündeki görüşüyle atılmıştır. Dolayısıyla Lasswell'in bu yaklaşımı, kamu politikası analizine akademik bir temel kazandırmıştır.

1960'lı yıllarda ABD'de geliştirilen Planning-Programming-Budgeting System (PPBS), kamu yönetiminde rasyonel karar alma süreçlerinin kurumsallaştırılmasında önemli bir adım olmuştur (Wildavsky, 1964). PPBS, kaynakların etkin dağıtımını sağlamak amacıyla planlama, programlama ve bütçeleme adımlarını bir araya getirerek karar alma sürecini daha hesap verebilir ve veriye dayalı hale getirmeyi hedeflemiştir. Avrupa'da ise benzer bir eğilim özellikle Fransa'da ortaya çıkmış, 1960'ların sonlarına doğru kurulan Commissariat Général du Plan (Genel Plan Komiserliği) aracılığıyla kamu politikalarının uzun vadeli hedeflerle birlikte şekillendirilmesi sağlanmıştır (Dror, 1968). Bu gelişmeler, kamu politikası analizinin hem akademik bir disiplin hem de uygulamalı bir yönetim aracı olarak gelişimini mümkün kılmıştır.

Kamu politikası literatürü, kamu politikalarını toplumun karşılaştığı sorunları çözmeye yönelik bir faaliyet alanı olarak tanımlamaktadır. Buna göre kamu politikası, nesnel olarak var olan problemlerin tanımlanması ve bu problemlere etkili çözümler üretilmesi süreci olarak görülür. Lasswell (1951), kamu politikası çalışmalarının toplumun ihtiyaçlarına etkin biçimde yanıt verecek politikalar üretmeyi amaçlaması gerektiğini vurgulamıştır. Benzer biçimde Charles E. Lindblom (1959), karar vericilerin sınırlı rasyonalite koşulları altında adım adım ilerleyerek sorunlara çözüm üretmeye çalıştıklarını savunmuştur. David Easton (1953) ise siyasal sistemin temel işlevlerinden

birinin, toplumdan gelen taleplere karşılık vererek sistemin istikrarını korumak olduğunu belirtmiştir. Bu anlayış çerçevesinde kamu politikası, toplumun sorunlarını çözmeye yönelik dinamik bir mekanizma olarak gelişmiştir.

Pierre Muller (2000) ise kamu politikalarının yalnızca sorun çözme aracı olmadığını, aynı zamanda toplumsal kimlikleri ve normları şekillendiren bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Ona göre kamu politikaları üç temel işlev taşır:

İlk olarak, “gerçekliğin inşası” işleviyle, toplumsal sorunların nasıl algılanacağı ve hangi anlam ekseninde değerlendirileceği üzerinde belirleyici olur. Örneğin işsizlik, politika yapıcılar tarafından “ekonomik yapının zayıflığı” ya da “eğitim sisteminin yetersizliği” şeklinde farklı biçimlerde çerçevelenebilir. Bu durum yalnızca sorunun tanımını değil, kullanılacak politika araçlarını ve sürece dahil olacak aktörleri de belirler.

İkinci olarak, kamu politikaları toplumsal değerlerin ve normların üretilmesinde önemli rol oynar; hangi davranış kalıplarının meşru kabul edileceğini ve hangi çözümlerin doğru bulunduğunu belirleyerek toplumsal hayatı yönlendirir.

Üçüncü olarak, kamu politikaları toplumsal düzenin inşasına katkı sağlar; farklı toplumsal aktörler arasında anlam birliği oluşturarak toplumsal uzlaşmayı güçlendirir.

Bu çerçevede kamu politikası teorisi, devletlerin ve kamu kurumlarının politika oluşturma, uygulama ve değerlendirme süreçlerini sistematik biçimde açıklamaya çalışan akademik bir çalışma alanıdır. Kamu politikası, karar vericilerin belirli politikaları seçme nedenlerini, bu politikaların nasıl uygulandığını ve hangi sonuçlara yol açtığını analiz eder. Aynı zamanda bireylerin, kurumların ve daha geniş toplumsal yapıların kamu politikası üzerindeki etkilerini de inceler (Anderson, 2023: 1–20).

Kamu politikası analizinin sistematik biçimde yürütülmesi genellikle altı temel aşamada ele alınır:

1. Problem Tanımı,
2. Veri Toplama ve Analiz,
3. Gündeme Alma,
4. Karar Alma,
5. Uygulama,

6. Değerlendirme.

Problem tanımı aşaması, kamu politikası analizinin ilk aşamasını oluşturur. Bu aşama, toplumun karşı karşıya olduğu bir durumun “kamusal nitelikte bir sorun” olarak tanımlanması sürecini ifade eder (Dunn, 2018: 68-117; Lasswell, 1951: 3-15). Yalnızca teknik bir durum tespiti değil, aynı zamanda hangi konuların politika gündemine taşınacağına dair normatif bir tercih sürecidir (Anderson, 2022: 80-90). Çünkü bir sorunun “kamusal” olarak tanımlanması, yalnızca objektif verilere değil; toplumun değerlerine, vatandaş beklentilerine ve mevcut hizmetlerin yarattığı memnuniyet ya da memnuniyetsizlik düzeyine de dayanır. Dolayısıyla kamu politikasının yönü, toplumun hangi sorunları öncelikli olarak algıladığı ve karar vericilerin bu sorunları nasıl çerçevelediğiyle doğrudan ilişkilidir (Kingdon, 2014).

Bu çalışma özelinde problem tanımı aşaması, mutluluk odaklı kamu politikalarının geliştirilmesine yönelik stratejik bir çerçevenin oluşturulması açısından belirleyici bir öneme sahiptir. Burada mutluluk hem bireysel refahı hem de kamu hizmetlerinin toplumsal etkisini yansıtan bütüncül bir gösterge olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda araştırma, mutluluğun ulusal ve yerel faktörlerle -örneğin sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, çevresel kalite ve yerel yönetim- olan ilişkisini, politika yapım sürecinde dikkate alınması gereken temel bir analiz alanı olarak tanımlamaktadır. Böylece mutluluk, yalnızca bireylerin öznel bir deneyimi olmaktan çıkarak, kamu politikalarının etkinliğini ve toplumsal refahın yönünü değerlendirmede kullanılabilecek önemli bir politika göstergesi hâline gelmektedir.

Veri toplama ve analiz aşaması, kamu politikası analizinin ikinci adımıdır. Bu aşamada tanımlanan problemin bilimsel olarak incelenebilmesi için gerekli olan ampirik temelin oluşturulduğu süreçtir. Bu aşamada, analiz edilen kamu politikasıyla ilişkili değişkenler belirlenir; bu değişkenlerin ölçülmesine ve değerlendirilmesine imkân sağlayacak uygun veri toplama araçları seçilir (Anderson, 2022). Sürecin amacı, politika sorununa ilişkin gözlemleri sistematik biçimde toplayarak, karar alma aşamasında kullanılabilecek güvenilir kanıtlar elde etmektir.

Veri toplama aşaması, kamu politikası analizinin bilimsel ve nesnel yönünü temsil eder. Çünkü politika yapımında alınan kararların doğruluğu, dayandıkları verilerin geçerliliğiyle doğrudan ilişkilidir (Dunn, 2018). Bu bağlamda, kullanılan yöntemlerin

kuramsal çerçeveye uyumlu olması, elde edilen sonuçların politika geliştirme sürecine anlamlı katkılar sağlaması açısından önem taşır.

Kamu politikası araştırmalarında bu aşama, yalnızca istatistiksel bir süreç değil; aynı zamanda karar vericilere rehberlik eden analitik bir adımdır. Verilerin toplanması, sınıflandırılması ve analiz edilmesi sayesinde, kamu hizmetlerinin etkinliğini ve toplumsal refah üzerindeki etkilerini değerlendirmek mümkün hâle gelir. Bu nedenle, politika sürecinin sonraki adımlarında geliştirilecek öneriler, ancak bu sağlam veri temeli üzerine inşa edilebilir.

Bu araştırma özelinde veri toplama süreci, kamu politikası analizinin bu bilimsel yaklaşımını örnekleyen biçimde tasarlanmıştır. Nicel yöntem çerçevesinde yürütülen anket uygulaması aracılığıyla bireylerin yaşam doyumu ve kamu hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri ölçülmüştür. Böylece mutluluk, yalnızca öznel bir duygu olarak değil, kamu politikalarının toplumsal etkisini değerlendirmede kullanılabilecek ölçülebilir bir gösterge olarak ele alınmıştır.

Gündeme alma aşaması, kamu politikası döngüsünde üçüncü aşamadır. Bu aşama, kamusal nitelikte bir sorunun devletin ya da ilgili kamu kurumlarının karar alma gündemine taşınması veya bu sürecin çeşitli nedenlerle ertelenmesini inceler (Kingdon, 2014:79-89). Başka bir ifadeyle, toplumsal bir meselenin yalnızca teknik bir olgu olmaktan çıkıp siyasal bir öncelik hâline gelmesi bu süreçte gerçekleşir. Hangi sorunların gündeme alınacağı; siyasal aktörlerin, sivil toplum kuruluşlarının, medya organlarının ve kamuoyunun etkileşimiyle belirlenir. Bu nedenle gündeme alma süreci, katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi iyi yönetim ilkeleriyle yakından ilişkilidir (Pierre ve Peters, 2000).

Gündeme alma dinamikleri, çoğu zaman belirli bir olay, kriz ya da toplumsal talebin görünür hâle gelmesiyle harekete geçer. Kamuoyu tepkisi, medyanın ilgisi ya da siyasal aktörlerin söylemleri, bir konunun politika gündemine taşınma olasılığını artırabilir. Bazı durumlarda ise uzun süredir var olan ancak göz ardı edilen toplumsal sorunlar, beklenmedik gelişmeler sonucunda karar vericilerin dikkatini çekerek politika yapım sürecine dâhil olur (Howlett, Ramesh ve Perl, 2003: 91-110).

Bu bağlamda, mutluluk ve yönetim teması da benzer biçimde değerlendirilebilir. Vatandaş memnuniyeti, yaşam kalitesi ve yerel hizmetlerin etkililiği gibi göstergeler,

toplumun refah algısında belirleyici hâle geldiğinde, bu konuların politika gündeminde yer bulma olasılığı artmaktadır. Dolayısıyla yönetim ile mutluluk arasındaki ilişki, yalnızca akademik bir tartışma değil; aynı zamanda politika önceliklerinin yeniden tanımlanmasını gerektiren bir süreçtir.

Bu çalışma özelinde, gündeme alma aşaması, mutluluk odaklı kamu politikalarının şekillenmesinde önemli bir kuramsal dayanak olarak ele alınmaktadır. Araştırmada izlenen yaklaşım, vatandaşların beklentilerinin karar süreçlerine yansıtılmasının, yönetim kalitesini ve toplumsal refah düzeyini artırmada kritik rol oynadığını göstermektedir. Bu yönüyle gündeme alma, toplumsal önceliklerin siyasal alana taşındığı ve kamu politikalarının yönünü belirleyen temel bir aşama olarak değerlendirilmiştir.

Karar alma aşaması, tanımlanan sorunlara yönelik politika alternatiflerinin değerlendirilmesi ve uygulanacak çözümün seçilmesi sürecini ifade eder (Lindblom, 1959: 79-83). Bu aşama, karar vericilerin sınırlı bilgi, zaman ve kaynak koşulları altında sınırlı rasyonalite çerçevesinde hareket ettikleri bir süreçtir. Bu nedenle kararlar çoğu zaman ideal çözüme ulaşmayı değil, mevcut koşullar içinde uygun ve uygulanabilir bir seçeneği bulmayı amaçlar.

Karar alma yalnızca teknik bir değerlendirme değil, aynı zamanda toplumsal değerler, beklentiler ve siyasal öncelikler arasındaki dengenin kurulduğu aşamadır. Hangi politika alternatifinin tercih edileceği; kurumsal yapıların kapasitesi, yönetim anlayışı, kamuoyu baskısı ve yerel dinamiklerin etkileşimiyle şekillenir (Howlett ve Ramesh ve Perl, 2003: 91-110). Bu yönüyle karar alma, kamusal sorunların çözümüne yönelik teknik bir sürecin ötesinde, toplumsal meşruiyetin inşa edildiği bir alan olarak da önem kazanır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, karar alma sürecinde katılımcı yönetim ilkelerinin güçlendirilmesinin, yalnızca politika etkinliğini değil, aynı zamanda yurttaşların öznel iyi oluş düzeylerini de desteklediğini göstermektedir. Dolayısıyla karar alma aşaması, yönetim kalitesinin ve toplumsal mutluluğun kesişim noktasında yer almakta; yurttaş taleplerinin dikkate alınma biçimi, alınan kararların toplumsal kabul düzeyini belirleyen temel etkenlerden biri haline gelmektedir.

Dolayısıyla karar alma, kamu politikası döngüsünde teknik etkinlik ile toplumsal meşruiyetin birleştiği noktayı temsil eder. Bu sürecin ardından gelen uygulama aşaması

ise, alınan kararların hayata geçirilmesi, kurumsal kapasite, kaynak yönetimi ve koordinasyon unsurlarıyla desteklenmesini içerir.

Uygulama Aşaması Kamu politikası döngüsünün beşinci aşaması olan uygulama, alınan kararların somut faaliyetlere dönüştürülmesi ve hedeflenen sonuçların hayata geçirilmesi sürecini ifade eder (Pressman & Wildavsky, 1973). Etkili bir uygulama, yalnızca alınan kararların doğru biçimde icra edilmesine değil, aynı zamanda kurumsal yetkinlik, doğru kaynak yönetimi ve yönetim kapasitesine de bağlıdır. Bu aşamada kararların ne ölçüde hayata geçirilebildiği; idari yapıların koordinasyon gücü, yerel kurumların uyum kapasitesi ve yurttaşların sürece katılım düzeyiyle yakından ilişkilidir.

Uygulama aşaması, kamu politikalarının teknik bir süreç olmaktan çıkarak insan odaklı bir yönetim pratiğine dönüşmesini sağlar. Kurumların yurttaş deneyimlerini dikkate alması, geri bildirim mekanizmalarının işlerliği ve dijital katılım araçlarının geliştirilmesi bu bağlamda önem taşır. Böylelikle kamu hizmetlerinin başarısı yalnızca çıktılarla değil, bireylerin yaşam kalitesi ve öznel mutluluk düzeyleriyle de değerlendirilir.

Değerlendirme aşamasında elde edilen bulgular, yönetim kalitesi, vatandaş memnuniyeti ve toplumsal refah göstergeleri üzerinden incelendiğinde mevcut politikaların etki düzeyi ve sürdürülebilirliği hakkında önemli ipuçları sunar. Uygulanan politikaların hedeflerine ulaşp ulaşmadığını belirleyen bu aşama, kamu politikası sürecine geri bildirim sağlayan bir öğrenme evresidir (Weiss, 1998). Bu aşamadaki temel amaç, yalnızca sonuçları ölçmek değil, aynı zamanda gelecekteki politika tasarımlarına yön verecek kurumsal bir öğrenme döngüsü oluşturmaktır.

Bu çalışmanın genel çerçevesi içinde değerlendirildiğinde, yurttaş deneyiminin politika süreçlerine dâhil edilmesi, hizmet kalitesinin yanı sıra toplumsal güven ve memnuniyetin artmasına da katkı sağlar. Böylece değerlendirme, yalnızca teknik bir ölçüm aracı değil, aynı zamanda mutluluk odaklı politika anlayışının performans göstergesi haline gelir.

Dolayısıyla kamu politikası teorisi, devletlerin ve kamu kurumlarının politika oluşturma, uygulama ve değerlendirme süreçlerini sistematik bir şekilde açıklamaya çalışan akademik bir çalışma alanıdır. Kamu politikası, karar vericilerin belirli politikaları seçmelerinin nedenlerini, bu politikaların nasıl uygulandığını ve hangi sonuçlara yol

açtığı anlamaya çalışır. Aynı zamanda, bireylerin, kurumların ve daha geniş toplumsal yapıların kamu politikası üzerindeki etkilerini analiz eder (Anderson, 2023: 1–20).

Bütün bu işlevleriyle kamu politikası, bireylerin yaşam kalitesini ve toplumsal refahı doğrudan etkileyen kararlar, eylemler ve hizmetlerin bütünü olarak değerlendirilebilir. Özellikle modern refah devleti anlayışı içinde kamu hizmetlerinin kapsamı oldukça geniştir. Güvenlik, altyapı, sağlık, eğitim, ulaşım, çevre düzenlemesi ve sosyal güvenlik gibi alanları kapsayan kamu politikaları, bireylerin doğrudan yaşam deneyimlerini ve dolayısıyla genel mutluluk düzeylerini belirleyen temel faktörlerden biri haline gelmektedir (Dye, 2017: 1–2).

2.2. Kamu Politikası ve Toplumsal Mutluluk İlişkisi

Bir toplumun mutluluk düzeyini şekillendiren çevresel faktörler, büyük ölçüde o toplumun siyasi yapısından ve bu yapının ürettiği kamu politikalarının niteliğinden etkilenmektedir. Siyasal sistem; kurumlar, yasalar ve politikalar aracılığıyla bireylerin yaşam koşullarını belirler ve dolayısıyla toplumsal refahın yükseltilmesinde kamu politikaları temel bir rol üstlenir. Kamu politikaları, hükümetlerin toplumsal ihtiyaçlara veya belirli sorun alanlarına çözüm üretmek amacıyla geliştirdiği strateji, karar ve uygulamaları ifade eder (Dye, 2017). Bu politikalar sağlık, eğitim, ulaşım, altyapı, ekonomi ve güvenlik gibi temel alanlara yayılan kamu hizmetleri aracılığıyla toplumla buluşur. Genellikle vergi gelirleriyle finanse edilen bu hizmetler, bireylerin yaşam kalitesini artırmayı ve toplumsal refahı güçlendirmeyi amaçlar.

Refah devleti yaklaşımı çerçevesinde devletin sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaçları karşılaması hem toplumsal eşitlik hem de bireysel refah açısından kritik bir gerekliliktir. Bu bağlamda mevcut literatür, vatandaşların kamu hizmetlerinden duyduğu memnuniyetin özellikle eğitim ve sosyal güvenlik gibi alanlarda mutluluk düzeylerini anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir (Chen, 2024: 227–240). Frey ve Stutzer (2000: 918–938) de mutluluk araştırmalarında kurumsal yapıların ve ekonomik faktörlerin önemine dikkat çekmekte, bu unsurların düzenlenmesinin siyasi rejim ve kamu politikalarının niteliğiyle yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu doğrultuda eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik gibi sosyal politika alanlarına yapılan kamusal yatırımlar, yalnızca ekonomik büyümeye değil, bireylerin yaşam memnuniyetine de katkı sağlamaktadır.

Bu kapsamda Richard Easterlin'in (1974) ortaya koyduğu Easterlin Paradoksu, kişisel gelirin artmasının mutluluğu otomatik olarak artırmadığını ve mutluluğun yalnızca ekonomik göstergelerle açıklanamayacağını göstermiştir. Bu bulgu, mutluluk araştırmalarında sosyal politikaların ve kamu hizmetlerinin önemine dair farkındalığı artırmış; refah devleti yaklaşımının güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Kamu politikalarının bireysel mutluluk üzerindeki etkisi büyük ölçüde vatandaşların bu politikaları nasıl algıladığına ve deneyimlediğine bağlıdır. Bu nedenle kamu yönetimi literatüründe özellikle yerel yönetimlerden başlayarak gelişen vatandaş memnuniyeti yaklaşımı, kamu hizmetlerinin etkililiğini değerlendirmede önemli bir kriter hâline gelmiştir (Osborne ve Gaebler, 1992; Weis, 1995: 233). Kamu hizmetlerinin yalnızca teknik açıdan sunulması yeterli görülmemekte; bireylerin bu hizmetlerden ne ölçüde tatmin olduğu, yaşam kalitesini nasıl etkilediği ve öznel iyi oluşa katkısının ne olduğu artık kamu performans ölçüm sistemlerinin temel unsurlarından biri hâline gelmektedir. Böylece kamu yönetimi anlayışı, yalnızca hizmet sunumuna değil, bireylerin yaşam kalitesi ve memnuniyet düzeyine dayalı daha bütüncül bir refah modeli doğrultusunda dönüşmüştür.

Bu yaklaşım, Amartya Sen'in "özgürlükler olarak kalkınma" anlayışıyla da uyumludur. Sen (1999: 35–41), kalkınmanın yalnızca ekonomik göstergelerle değil, bireylerin yaşam kalitesi, özgürlük alanları ve tercih yapabilme kapasitesiyle değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Richard Layard (2005) ise mutluluğun sadece bireysel bir durum olmadığını, toplumsal ve kamusal düzeyde organize edilmesi gereken bir değer olduğunu belirtir. Bentham'ın "en büyük mutluluk" ilkesine dayanan Layard'a göre hükümet politikaları sağlık, özgürlük, güvenlik gibi alanlarda karar alırken, bu kararların toplumun genel mutluluğuna katkısını dikkate almalıdır. Böylece mutluluk, modern kamu politikası ve kamu yönetimi yaklaşımlarında giderek daha fazla önem verilen bir amaç hâline gelmiştir.

Bu doğrultuda OECD ve UNDP gibi uluslararası kuruluşlar, politika performansını değerlendirirken artık yalnızca ekonomik göstergelere değil, öznel iyi oluş veya mutluluk gibi sosyal göstergelere ağırlık vermektedir (OECD, 2013). Böylece kamu politikalarının başarısı yalnız ekonomik büyüme üzerinden değil, bireylerin yaşamlarından duyduğu memnuniyet üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır.

Türkiye bağlamında da kamu harcamalarının toplumsal refah ve mutluluk üzerindeki rolü dikkat çekmektedir. TÜİK Devlet Hesapları (2023) verilerine göre genel devlet harcamaları 9 trilyon 477 milyar 658 milyon TL'ye yükselmiş ve GSYİH içinde %35,7'lik bir paya ulaşmıştır. Devletin nihai tüketim harcamaları GSYİH'nin %13,1'ini oluştururken, eğitime ayrılan pay %3,6, sosyal koruma harcamalarının payı ise %10,1'dir. Bu veriler, kamu politikalarının Türkiye ekonomisindeki ağırlığını ve kamu hizmetlerine ayrılan kaynakların toplumsal refahı desteklemedeki rolünü açık biçimde göstermektedir.

Tüm bu çerçevede, kamu politikalarının yaşam kalitesi ve mutluluk üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Ancak kamu hizmetlerinin mutluluğa etkisi her zaman “doğrudan artırıcı” bir biçimde ortaya çıkmayabilir. Bazı hizmet türleri, özellikle sağlık, altyapı ve çevre gibi temel alanlar, vatandaşlar tarafından normatif bir beklenti ve “hak” olarak görüldüğü için olumlu performans mutluluğu yükseltmeyebilir; buna karşılık olumsuz performans güçlü memnuniyetsizlik ve duygusal tepki yaratabilir. Bu nedenle kamu politikalarının mutluluk üzerindeki etkisini anlamak için yalnızca hizmetlerin teknik sonuçları değil, bu hizmetlerin bireylerde yarattığı beklenti, algı ve psikolojik değerlendirme süreçlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Aşağıdaki bölümde yer alan teorik yaklaşımlar, kamu hizmetleri ile mutluluk arasındaki ilişkinin neden her zaman simetrik olmadığına ve kimi hizmetlerde neden negatif ya da zayıf ilişkilerin görülebildiğine ışık tutmaktadır.

2.3. Kamu Hizmetleri, Beklentiler ve Mutluluk: Hedonik Adaptasyon, Beklenti–Performans, Hak Algısı ve Kayıptan Kaçınma Yaklaşımları

Kamu politikalarının bireysel mutluluk üzerindeki etkisini açıklamada, vatandaşların kamu hizmetlerine ilişkin beklentilerini ve bu beklentilerin psikolojik yansımalarını ele alan teorik yaklaşımlar önemli bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle bazı kamu hizmetlerinde negatif etki görülebilmektedir, buna bağlı olarak memnuniyetsizliğin neden daha güçlü duygusal tepkiler ürettiği bu teoriler aracılığıyla daha iyi anlaşılabilir.

Bu bağlamda ilk olarak Van Ryzin'in (2004; 2007) geliştirdiği beklenti–performans yaklaşımı, kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyetin yalnızca hizmetin fiili performansına değil, bu performansın vatandaşların önceden sahip olduğu beklentilerle ne kadar örtüştüğüne bağlı olduğunu vurgular. Van Ryzin'e göre bazı kamu

hizmetleri “normatif beklenti” niteliği taşır; yani vatandaşlar bu hizmetlerin zaten iyi olmasını bekler. Bu nedenle sağlık, altyapı, çevre temizliği gibi alanlarda yüksek performans mutluluğu artırmayabilir; ancak düşük performans güçlü memnuniyetsizlik ve olumsuz duygusal tepki üretebilir.

Kamu yönetimi literatüründe, vatandaş memnuniyetinin simetrik bir süreç olmadığı ve temel kamu hizmetlerinde memnuniyetsizliğin memnuniyetten daha güçlü etki yarattığı da kabul görmektedir. Bouckaert ve Van de Walle (2003), vatandaşların sağlık, eğitim ve altyapı gibi hizmetleri “hak” olarak gördüğünü; dolayısıyla iyi performansın çoğu zaman nötrleştiğini, buna karşılık aksaklıkların belirgin memnuniyetsizlik yarattığını belirtmektedir. Morgeson (2013) da hizmet performansının beklentinin altında kaldığı durumlarda memnuniyetsizliğin tatmin duygusuna kıyasla çok daha baskın bir etki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Van Ryzin’in bulguları da vatandaşların özellikle temel hizmetlerde beklentilerinin altına düşen her durumdan daha fazla etkilendiğini desteklemektedir. Bunun yanında (Zhang, Chen, ve Petrovsky, 2021) geniş ölçekli meta-analiz çalışması, kamu hizmetlerinde olumsuz deneyimlerin olumlu deneyimlere kıyasla hem psikolojik hem davranışsal olarak daha güçlü etki ürettiğini göstererek bu asimetrik etkinin genel bir olgu olduğunu ortaya koymuştur.

Kahneman’ın (1999) Hazza Alışma (Hedonik Adaptasyon) yaklaşımı da bu durumu destekler niteliktedir. Bireyler olumlu koşullara hızla uyum sağladığı için kamu hizmetlerinde yapılan iyileştirmeler kalıcı mutluluk artışına yol açmayabilir. Bu iyileştirmeler kısa süreli memnuniyet üretse de vatandaşlar çok geçmeden bu durumu “yeni normal” olarak kabul eder ve mutluluk düzeyi başlangıç seviyesine geri döner.

Davranışsal ekonomi literatüründe Kahneman ve Tversky’nin (1979) ortaya koyduğu Kayıptan Kaçınma İlkesi de temel hizmetlerde olumsuzlukların neden daha güçlü algılandığını açıklar. Bu yaklaşıma göre bireyler kayıplara karşı kazançlardan yaklaşık iki kat daha hassastır. Bu nedenle yerel düzeyde sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunlar, çevre veya altyapıdaki aksaklıklar mutluluğu hızla düşürebilirken; aynı alanlarda görülen iyi performans mutluluğu aynı şiddette artırmamaktadır.

Bu teorik çerçeveyi tamamlayan Hak Teorisi (Perry, 1996; Bouckaert ve Van de Walle, 2003), sağlık, eğitim, altyapı ve sosyal koruma gibi temel hizmetlerin vatandaşlar tarafından devletin zorunlu yükümlülüğü olarak görüldüğünü vurgular. Bu nedenle

olumlu hizmet performansı mutluluk yaratmaz; çünkü vatandaş gözünde bu hizmetlerin iyi olması zaten “hak edilen standarttır.” Buna karşılık kötü performans vatandaşın hak algısını zedelediği için güçlü memnuniyetsizlik ve duygusal tepki ortaya çıkarır.

Tüm bu yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde temel kamu hizmetlerinin mutluluğa her zaman “artırıcı” değil, bazen “koruyucu” bir etki sunduğu da görülmektedir. Bu hizmetler mutluluğu yükseltmekten ziyade mutluluğun düşmesini engelleyen unsurlar olarak işlev görmektedir.

Bu çerçevede vatandaşların kamu hizmetlerinden duyduğu memnuniyet veya memnuniyetsizlik yalnızca bireysel algılarla sınırlı olmayıp, ulusal ve yerel düzeydeki politikaların nasıl tasarlandığı ve nasıl uygulandığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle temel hizmetlerin mutluluk üzerindeki etkilerini değerlendirmek için, ulusal ve yerel düzeydeki kamu politikalarının kurumsal, yönetsel ve sosyal bağlam içinde nasıl şekillendiğini anlamak önem taşımaktadır; bu durum aynı zamanda çalışmada ulusal ve yerel politika etkilerinin birlikte incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.4. Ulusal Düzeyde Kamu Politikalarının Mutluluğa Etkisi

Dünyanın çeşitli ülkelerinde siyaset ile mutluluk ilişkisinden yola çıkılarak mutlu ve refah bir toplumun inşa edilmesi için siyasi iradenin neler yapabileceği üzerine düşünmenin tarihi daha eskilere dayansa da bunun sistematik bir uygulamaya dönüşümünün 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Nitekim bunun bir örneği olarak, II. Dünya Savaşı’nın yarattığı olumsuzluklardan kaynaklı olarak Birleşik Krallık’ta refah devletinin kurulması için 1942 yılında Liberal ekonomist William Beveridge tarafından hazırlanmış olan Beveridge Raporu gösterilebilir. Bu rapor 1945 yılında İngiliz İşçi Partisi hükümeti başbakanı Clement Attlee tarafından "barışta ve savaşta hükümetin amacı, yöneticilerin veya ırkların şanı değil, sıradan insanın mutluluğudur" şeklindeki bir ifadeyle yoksulluğu azaltacak, sosyal hizmetlerde ve sağlık alanında iyileştirmeler yapacak sosyal politikalarla refah devleti uygulamaları yürürlüğe konulmuştur (The Beveridge Report and the foundations of the Welfare State, 2017).

1970'lerin başında Güney Doğu Asya’da bir ülke olan Bhutan’ın Dördüncü Kralı Jigme Singye Wangchuck tarafından ilan edilen Gayri Safi Milli Mutluluk (GNH) kavramından da bahsetmek gerekir. Budizm inancına dayanan bu kavramda insan

mutluluğu çeşitli yönleriyle en yüksek düzeyde önemsenir. Bu açıdan Wangchuck, tıpkı davranışsal iktisatçılar gibi tek başına topluma mutluluk ve refah getirebileceği yönündeki mevcut ölçüm sisteminin yerine “maddi refah ile toplumun manevi, duygusal ve kültürel ihtiyaçları arasında uyumlu bir denge kurmayı amaçlayan çok boyutlu bir kalkınma yaklaşımı” (Şekil 4) (Bhutan’s Gross National Happiness Index, 2022) olarak GNH kavramını önermiştir (History of GNH, 2022). Bu yaklaşım bugün, çeşitli araştırmalar tarafından ulusal mutluluğun ölçülmesinde kullanılmaktadır.

Dolayısıyla GNH kavramı, sosyal, çevresel ve kültürel faktörleri dikkate alarak bir ülkenin genel toplumsal refahını ve mutluluğunu ölçmeye odaklanır. Öte yandan, mutluluk ekonomisi, geleneksel ekonomik göstergelerin yanı sıra mutlulukla ilgili ölçümleri kullanarak, özellikle bireysel tatmin ile istihdam ve zenginlik gibi ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen, ekonominin içinde yer alan bir alandır. Ayrıca bu faktörler başta Bhutan hükümeti olmak üzere dünya çapında yapılan bazı mutluluk araştırmalarının ölçümlerinde de kullanılmaktadır.

Şekil 4. Gayrisafi Milli Mutluluk (GNH) Faktörleri

Başka bir örnek olarak, 2008 yılında Fransa eski Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy, daha iyi bir toplumsal düzenin sağlanması amacıyla bilim insanlarından

mutluluk üzerine yazmalarını istemiştir. Çünkü Sarkozy, toplumsal refah açısından ekonomi ve toplumla ilgili mevcut istatistiksel bilgilerin yetersiz olduğunu düşünmüştür. Özellikle GSYİH'ye odaklanmanın gelir artışını sağlayabileceği ancak toplumsal refahı ne kadar artıracığının belirsiz olduğu konusunda endişeleri bulunmaktadır. Örneğin, artan benzin kullanımı GSYİH'yi artırabilir ancak çevre kirliliğine yol açarak vatandaşların yaşam kalitesini düşürebilir. Aynı şekilde, eşitsizlik durumu, sermaye başına düşen ortalama GSYİH'deki artışa rağmen, çoğu insanın durumunu kötüleştirebilir. Bu nedenle, genel olarak kullanılan istatistikler, vatandaşların refahı üzerinde etkili olan belirli olguları yakalayamayabilir. Bu sebeple ekonomistler ve sosyal bilimcilerden oluşan "Ekonomik Performans ve Sosyal İlerleme Ölçümü Komisyonu"nın kurulmasını talep etmiştir. Bu komisyon, yaptığı araştırmalarla mevcut refahı değerlendirirken, ekonomik kaynakların yanı sıra insanların yaşamlarının ekonomik olmayan yönleri (ne yaptıkları ne yapabilecekleri, nasıl hissettikleri ve içinde yaşadıkları doğal çevre) dahil olmak üzere toplumsal yaşam kalitesini sürdürülebilir bir şekilde geliştirmeyi hedeflemiştir (Stiglit, Sen ve Fitoussi, 2008: 1-14).

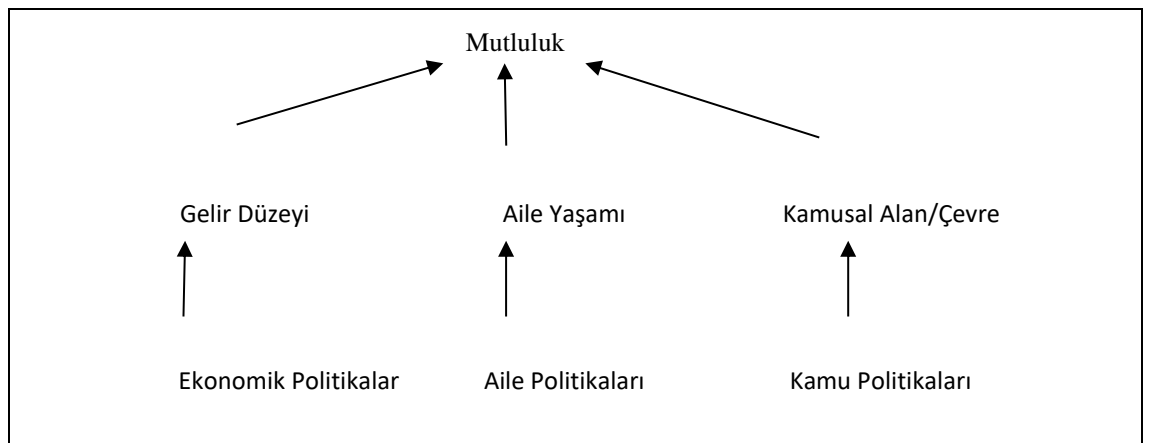
Dolayısıyla siyasi faktörler ile mutluluk arasında net bir ilişki olduğu ve bu ilişkiyi daha da güçlendirmek için politika yapıcılarının üzerine düşen önemli sorumluluklar olduğu açıktır. Nitekim hükümetlerin resmî kurumlar, sosyal kaynaklar ve kamu politikaları gibi çok fazla araçsal gücü bulunmaktadır bu da yaşam kalitesini belirlemede kritik bir öneme sahiptir. Benjamin Radcliff'e göre siyasi faktörler (iktidar partisinin türü, refah rejiminin kalitesi dahil olmak üzere) bir ulusun toplam memnuniyet düzeyini etkilemektedir (Radcliff, 2001: 939-952).

Politika yapıcılarının sorumlulukları ulusal ve yerel düzeyde ele alınabilir. Nitekim devlet hizmetleri merkezi örgütler ve yerel örgütler olmak üzere iki şekilde sunulur. Merkezi yönetim hizmet ve etkileri ulusal düzeydeki faktörlere karşılık gelirken, yerel yönetim ve hizmetleri ise, yerel düzeydeki faktörlere karşılık gelmektedir. Özellikle politika yapımı, yürütme ve makro nitelikteki kararlar merkezi yönetim birimleri tarafından alınırken, yerel nitelikteki kamusal karar ve hizmetler merkezi yönetim haricinde olan bölgesel ve yerel birimler tarafından alınmakta ve sunulmaktadır (Eryılmaz, 2008: 47-84).

Ulusal ve yerel ölçekte uygulanacak politika girişimleri, toplumun genel refahını artırırken bireylerin yaşam memnuniyetine ve mutluluğuna da katkıda bulunabilir. Bu nedenle, yürütmeye yer alan ve siyasi rejimi şekillendiren politika yapıcılar, kamu politikalarını oluştururken mutluluğun artırılmasını göz önünde bulundurmamalıdır. Ayrıca, mutluluğu etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bu doğrultuda politika oluşturulması, refahın sürdürülebilir şekilde artırılmasına yardımcı olabilir. Bu anlamda, politika yapıcılarının mutluluk ve refah odaklı politikaları ulusal ve yerel düzeylerde öncelikli bir gündem maddesi haline getirmeleri önem arz etmektedir.

Bu bağlamda, kamu politikalarının bireylerin mutluluğu üzerindeki etkisini daha derinlemesine anlayabilmek ve bu çalışmanın kuramsal zeminini oluşturabilmek adına, kamu politikası teorilerine ilişkin temel yaklaşımların incelenmesi gerekmektedir.

Ulusal mutluluk bilhassa ekonomistler tarafından ekonomik refah seviyesi ile ilişkilendirilir. Nitekim tüm maliyet ve faydaların hesaplanmasıyla ekonomi, politika analizi için iyi bir genel çerçeve de sağlar. Ayrıca mutluluğun bu kapsamda değerlendirilmesi -basit ayrılmış bir mutluluk atlası- aslında çoğu politikacının da idealidir (Şekil 5) (Layard, 2005: 145-147). Ancak mutluluk hissine ulaşmak, içinde yaşadığımız dünyada bu kadar basit olmamaktadır. Hemen hemen her politika mutluluğu birçok kanaldan etkilemektedir. Örneğin, sadece ekonomi politikalarını iyileştirerek, gelir düzeyini yükseltmek böylelikle direkt olarak bireylerin mutlu olacağını düşünmek basit bir önermedir. Halbuki mutluluğun sağlanması için farklı faktörler devreye girmektedir.

Şekil 5. Ulusal Mutluluğu Etkileyen Basit Ayrılmış Faktörler

Dolayısıyla, yapılan çalışmalardan da yola çıkılarak bireylerin kamu hizmetlerinden duydukları memnuniyetin onların mutluluk düzeyleri üzerindeki etkisi

açıktır. Özellikle Türkiye kapsamında bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olmasından dolayı bu ilişkinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi için çeşitli siyasi etkiler etrafında ele alınması gerekmektedir.

2.4.1. Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi

Ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarının bireylerin yaşam kalitesi ve genel mutluluk düzeyi üzerinde rol oynadığı, literatürdeki çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır. Bu kısımda bu çalışmalara değinilerek, açıklamalarda bulunulacaktır.

2.4.1.1. Sosyal Güvenlik Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi

Sosyal güvenlik politikaları bilhassa refah devletinin önemli bir parçasıdır. Bu anlamda da temel amacı bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmek, onlara ihtiyaç anında sosyal yardımlar aracılığıyla güvence sağlamak ve yoksulluğu olabildiğince azaltmaktır (Millar, 2009). Refah devletleri dezavantajlı gruplara, emeklilere, iş arayanlara ve dar gelirli ailelere yapılan nakdi yardımı ayrıca sağlık, eğitim ve barınma gibi temel konulardaki kamu hizmetlerini sosyal güvenlik çatısı altında finanse ederler (Simpson vd., 2021).

Sosyal güvenlik politikaları, bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmenin ötesinde, onların psikolojik iyi oluşlarını ve memnuniyet düzeylerini de doğrudan etkileyebilmektedir. Bu tür politikalar, bireylerin temel ihtiyaç ve beklentilerini karşılama potansiyeli taşıdığı için, onların psikososyal davranışları üzerinde güven, istikrar ve aidiyet duygularını güçlendirici bir etki yaratabilir (Wilkinson ve Pickett, 2018). Örneğin, gelir yetersizliği yaşayan veya iş aradığı hâlde istihdam edilemeyen bireylerin, devlet tarafından sunulan finansal güvenlik ve sosyal destek hizmetleri sayesinde sosyal statülerine ilişkin kaygıları azalmakta, geleceğe yönelik belirsizlik algıları zayıflamakta ve buna bağlı olarak daha iyimser bir ruh hâline ulaşmaları mümkün olmaktadır (Ruhm, 2005: 1206–1211).

Sosyal güvenlik politikalarının mutluluk ve öznel iyi oluş üzerindeki rolünü inceleyen araştırmaların sayısı son yıllarda belirgin biçimde artmıştır. Bu araştırmalar, özellikle sosyal harcamaların bireylerin yaşam memnuniyetini artırmada önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Örneğin, OECD ülkelerinde 1980–2012 yılları arasında gerçekleştirilen bir çalışmada, Eurobarometre ve Dünya Değerler Anketi (WVS) verileri

kullanılarak sosyal güvenlik harcamalarının öznel yaşam doyumu üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Bulgular, özellikle sağlık hizmetleri ve yoksulluğu azaltmaya yönelik sosyal yardımların, bireylerin öznel iyi oluş düzeyleriyle anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Nordheim ve Martinussen, 2020: 1–24). Benzer biçimde Di Tella, MacCulloch ve Oswald (2003: 809–827) tarafından yapılan çalışmada da OECD ülkelerinde yaşayan vatandaşların genel yaşam memnuniyetlerinin, sosyal güvenlik sistemlerinin kapsamı ve etkinliğiyle yakından bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal yardımlar özellikle bazı ekstrem küresel sağlık sorunlarında da oldukça önemli olmaktadır. Örneğin, Covid-19 salgın hastalığı sürecinde ihtiyaç duyan vatandaşlara nakdi yardımlar yapılması hem bireyleri hem de hanelerini yoksunluklardan kaynaklanan riskten görece koruduğu için onların kaygı seviyelerinde azalmayı sağlamıştır (Drolet, 2020: 246–249).

Bu bulgular, sosyal güvenlik politikalarının yalnızca ekonomik bir güvence aracı olmadığını; aynı zamanda bireylerin mutluluk, aidiyet ve toplumsal refah algısını güçlendiren bir toplumsal politika unsuru olduğunu göstermektedir.

2.4.1.2. Ekonomik Refah Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi

Ekonomi politikaları, maliye politikaları kapsamında vergi politikalarından, kamu harcamalarından, bütçe politikalarından ve para politikalarından; merkez bankasının faizi üzerindeki politikaları ile para arzının kontrolünden; istihdam politikaları kapsamında işgücü piyasası düzenlemeleri ve işsizlikle mücadele stratejilerinden; rekabet politikaları kapsamında dış ticaret politikalarından ve endüstriyel politika kapsamında da sanayi destekleri ve teşviklerinden sorumludur. Bu açıdan yürütme ticaret, vergi, sosyal yardım ve gelir politikaları ile toplumsal ekonomik durumu doğrudan etkileyebilmektedir. Bu politikaların doğru planlanmasıyla da hem ekonomik istikrar hem de siyasi istikrar sağlanabilir bu da yurttaşların kendilerinin ve ailelerinin geleceği konusunda mutlu ve güvende hissetmelerine olanak tanıyabilir. Özellikle GSYİH veya kişi başına düşen gelir seviyesinin yüksek olması refahı veya mutluluğu olumlu yönde etkileyebilmektedir (Scitovsky, 1992; Kenny, 1999: 3-25).

Ancak ekonomi politikalarının doğru planlanmaması beraberinde başta enflasyon olmak üzere ekonomik sorunlara yol açabilmektedir. Yüksek enflasyon, bireylerin gelirlerinin ve tasarruflarının satın alma gücünü aşındırabilir. Fiyatlar hızla

yükseldiğinde, bireyler temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilir ve stres, endişe ve mutsuzluk duygularına yol açan finansal zorlanma yaşayabilir. Benzer şekilde, yüksek faiz oranları da bireyleri çeşitli şekillerde etkileyebilir. Borçlular için yüksek faiz oranları borç para almayı daha pahalı hale getirerek potansiyel olarak daha yüksek borç yüküne ve mali strese yol açar. Tasarruf sahipleri için, yüksek faiz oranları tasarruflarından daha yüksek getiri sağlayabilir, ancak aynı zamanda kredi veya ipotek temin etmeyi daha zor hale getirebilir. Bu durum bireylerin finansal hedeflerine ulaşma kabiliyetlerini etkileyebilir ve genel mutsuzluğa katkıda bulunabilir. Mutluluk araştırmaları, enflasyonun bildirilen bireysel refahı sistematik ve belirgin bir şekilde düşürdüğünü ortaya koymaktadır. Birleştirilmiş zaman serisi ve kesit çalışmalarında, çeşitli ülkelerde enflasyonun zaman içindeki gelişimi analiz edilebilmektedir (Frey vd., 2008: 6-12). Dolayısıyla yüksek enflasyon ile birlikte satın alınan mal ve hizmetlerin fiyatları hızla yükseldiğinde bireylerin yaşam memnuniyet düzeylerinde bir azalma olduğunu söyleyebiliriz.

David Blanchflower ve Andrew Oswald Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) ekonomisi ve mutluluk verilerini kullanarak araştırma yapmış ve ekonomik büyüme artarken mutluluğun da kısmen arttığını bulmuşlardır (Blanchflower ve Oswald, 2004: 1380-1381). Angus Deaton bir araştırmasında GSYİH'in her iki katına çıkmasının, yaşam doyumunda sürekli bir artışla ilişkili olduğunu bulmuştur (Deaton, 2008: 69). Argyle mutluluk ve ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki bulmuştur ancak bu ilişkinin yoksul ülkelerde daha güçlü olduğu belirtmiştir (Argyle, 2001). Bunun dışında Dünya Değerler Araştırmaları (Gallup World Poll) (Global Well-Being The behavioral economics of GDP growth, 2024) ve WVS (Wave 7, 2022) gibi çeşitli uluslararası kaynaklardan elde edilen verilere göre, bir toplumun genel mutluluk düzeyi karmaşıktır ve çok sayıda faktörden etkilenebilir. Bu faktörler arasında, genellikle daha yüksek ortalama mutluluk seviyelerine karşılık gelen ekonomik refah da yer almaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki ekonomi, yaşam memnuniyeti, mutluluk veya iyi oluş gibi kavramlar üzerinde etkili olsa da tek başına güçlü bir etken değildir. Bu konuda yapılan önemli çalışmalar mevcuttur:

Örneğin, Richard Easterlin mutluluk düzeyi hakkında istatistikleri inceleyerek mutluluğun bireysel faktörlerinin zengin ya da yoksul ülke fark etmeksizin aynı etkiye sahip olduğunu, ekonomik büyümenin de mutluluğu önemli düzeyde artırmadığını ileri

sürmüştür (Easterlin Paradoksu) (Easterlin, 1974). Benzer şekilde Diener, Horwitz ve Emmons tarafından yapılan bir araştırmada Amerika'daki en zengin listesinde yer alan varlıklı 100 kişinin mutluluğu ile aynı coğrafi bölgede yaşayan en yoksul kişilerden oluşan 100 kişilik bir kontrol grubuyla karşılaştırma yapılmıştır. Sonucunda mutsuz olan varlıklı insanların oranı diğer gruptan daha yüksek bulunmuştur (Diener, Horwitz ve Emmons, 1985: 263). Başka bir başka çalışmada ekonomik özgürlük ile öznel iyi olma hali arasındaki ilişki küresel bağlamda incelenmiş; daha yüksek ekonomik özgürlük seviyelerinin daha fazla yaşam memnuniyeti ve mutlulukla ilişkili olduğu bulunmuştur (Rojas, 2019: 107–126).

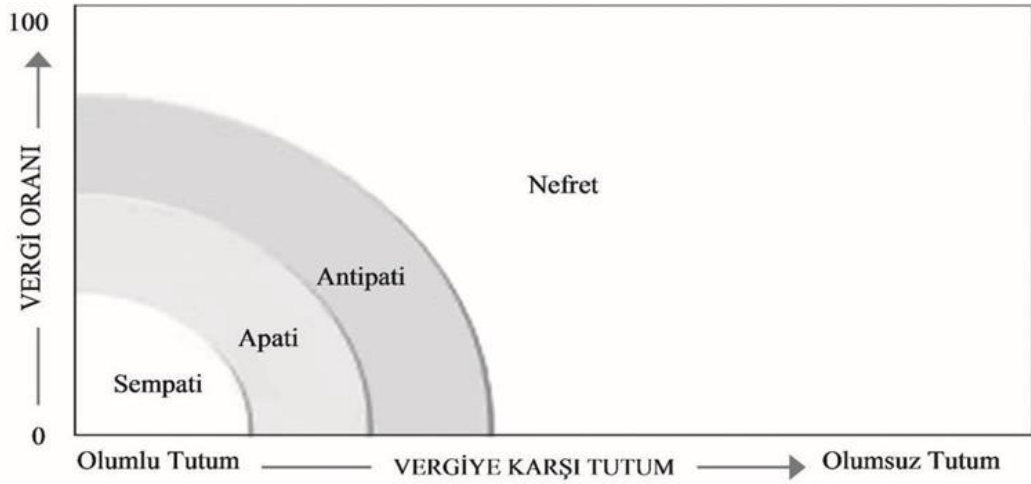
Dolayısıyla yukarıdaki çalışmaların sonuçlarından hareketle ulusal ekonomik değerlerin herkes için aynı sonuçlar doğurmadığı açıktır. Bu farklılığın nedenleri maddeler halinde şöyle açıklanabilir (Layard, 2005: 133-135):

İlk olarak, eşitlikçi ekonomi politikaları sayesinde herkesin gelirini artırmak, herkesin mutluluğunu artırmayabilir öyle ki, kıyaslama tutumundan dolayı bireyler her zaman kendisiyle eş statüde olan kişilerle aynı ekonomik artışa sahip olmak istemeyebilir. *İkinci olarak*, gelir artışı beklenenden daha az gerçekleşmişse bu yine bireyleri uzun vadede mutlu etmeye yetmeyebilir. *Üçüncü olarak*, insan, adaptasyon yetisi güçlü bir varlık olduğu için, değişen yeni durumlara uyum sağlama kabiliyeti sayesinde, ilk etapta ekonomik beklentilerine ulaştığında bir tatmin yaşasa da bir süre sonra eski duygu durumuna geri dönebilir. Ayrıca sevinç ile mutluluğu birbirine karıştırmamak gerekir. Çünkü mutluluk genellikle daha kapsamlı ve daha uzun süreli bir duygu iken, sevinç daha dar kapsamlı ve anlık olabilir. Başka deyişle burada mutluluk olarak addedilen duygu aslında sevinç olabilir. *Dördüncü olarak*, bu durumun ülkeden ülkeye değişkenlik gösterebilmesidir; ekonominin mutluluğa etkisi gelişmiş ve refah seviyesi yüksek ülkelere oranla az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde daha fazla etkili olabilir (Myers ve Diener, 1995; Myers, 1993: 10-19). Örneğin, dünya mutluluk ölçümlerinde refah düzeyi yüksek ülkeler olan bilhassa Batı ülkelerindeki bireylerin mutluluk düzeyi diğer ülkelerden daha yüksek olsa da bu ülkelerdeki refah harcamaları (sosyal güvenlik, eğitim, barınma, istihdam ve sağlık hizmetleri gibi) ile mutluluk arasındaki korelasyon çok yüksek değilken (Veenhoven, 1984: 151-152); gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Türkiye'de bireylerin yaşam kaliteleri üzerinde belirleyici önemli etmenlerden birinin gelir olduğu tespit edilmiştir (Yetim, 2001: 36). Özellikle Türkiye'de ekonomik

kriz dönemlerinde halkın en çok muzdarip olduğu konuların başında ekonominin geldiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca, Türkiye’de iyi bir gelir düzeyine sahip olmanın statü ve itibar kazandırdığı veya duygu durumları üzerinde etkisinin olduğu halk arasında da yaygın olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, yapılan bilimsel araştırmalar ve bireylerin yaşantısal deneyimleri de ekonomik durumun bireylerin iyi olma hali üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın Türkiye sınırları içinde yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin gelir düzeyini etkileyen ekonomi politikaları insanların duygu durumları üzerinde etki yaratabilecek nitelik kazanmaktadır. Nitekim bu açıdan ekonomi politikaları faktörlerinden vergi ve istihdam politikalarına da değinmek gerekir:

Vergi kavramı, tarihsel süreçte farklı şekillerde tanımlanmış olsa da genel olarak devlet hizmetlerinin finanse edilmesi için (örneğin, altyapı geliştirmeleri, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi kamusal hizmetler) vatandaşlardan toplanan zorunlu ödemeler olarak açıklanabilir. Bu ödemeler genelde yasal mevzuatlara bağlı vatandaşların gelir düzeylerine, harcamalarına veya mal varlıklarına bağlı olarak belirlenir. Ancak vergiye vatandaş tarafından bakıldığında neticede bunun mali külfet olduğu da bir gerçektir. Bu açıdan vergi sistemine yönelik hükümet politikalarının vatandaşlara bunun büyük bir yük olmadığı izlenimini verecek ve onların vergiye gönüllü olmasını sürdürecektir şekilde iyi planlanması gerekmektedir. Çünkü iyi planlanmadığı takdirde vergi yükünün bireylerin mutluluğu üzerinde negatif bir etkisi söz konusu olabilmektedir. Örneğin, Şekil 6’ya bakıldığında, vergi oranı artırılınca vergiyi ödemekle yükümlü olan mükelleflerin vergiye olan tutumları değişerek ilk aşama olan sempati aşamasından, ikinci aşama olan apati aşamasına geçmektedir. Apati aşamasında da mükelleflerin, vergiyle ilişkili konulara yabancılaştığını veya ilgisiz kaldığını söyleyebiliriz. Üçüncü aşama olan antipati aşamasında da vergi vermekten sorumlu kişilerin vergiye karşı tutumları ciddi anlamda olumsuzlaşır. Bu aşamadan sonra bireyler konuyu iyice içselleştirerek daha fazla vergi vermenin bir haksızlık ve eşitsizlik olduğunu düşünmelerine yol açar. Dördüncü aşama olan nefret aşamasında ise, mükelleflerin vergi artışına karşı en yoğun olumsuz tutum geliştirdikleri aşamadır. Bu aşamada olumsuz tutumlar davranışsal tepkiye (grev, protesto yürüyüşleri vb. gibi) yol açabilecektir (Aktan, Dileyici ve Saraç, 2006: 159-171). Türkiye’de yapılan bir araştırmada da vergi yükünün bireylerin mutluluğu üzerinde negatif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Eralp, Şahin ve Çağdaş, 2020: 887-888).

Şekil 6. Vergi Oranının Mükellef Psikolojisi Açısından Analizi

İstihdam, bir ülkenin ekonomisi ve sosyal refahı için hayati öneme sahip olan temel bir konudur. Hükümet politikaları, istihdamı etkiler ve belirli politikalar istihdam seviyelerini artırmayı veya azaltmayı amaçlar. İstihdama yönelik politikalar işsizlik sorununu azaltmayı sağladığı için başta yerel düzeyde bu tip politikaların aktif olması çok önemlidir.

İstihdama yönelik politikaların kapsamı maddeler halinde açıklanabilir:

a. istihdam yaratmaya ve ekonomik büyümeye elverişli bir ortam yaratmaya odaklanabilir. Bu da girişimciliğin teşvik edilmesi, yatırımların çekilmesi ve inovasyonun desteklenmesi gibi girişimlerle sağlanabilir. Daha fazla istihdam fırsatı olduğunda, bireylerin tatmin edici bir iş bulma şansı daha yüksektir.

b. hükümetler, bireyleri değişen iş piyasasına hazırlamak için beceri geliştirme ve eğitim sağlayan programları teşvik edebilir ve bunlara yatırım yapabilir. İnsanları ilgili becerilerle donatarak, anlamlı bir iş bulmaları ve daha yüksek iş tatmini yaşamaları daha olasıdır, bu da mutluluğun artmasına yol açar.

c. hükümetler, çalışanların haklarını koruyan ve insana yakışır çalışma koşulları sağlayan adil işgücü politikaları uygulayabilir. Bu, adil ücretler, makul çalışma saatleri, işyeri güvenliği ve eşit istihdam fırsatlarına ilişkin düzenlemeleri içerir. Hükümetler esnek çalışma düzenlemeleri, ebeveyn izni politikaları ve çalışanların refahının desteklenmesi gibi iş-yaşam dengesini teşvik eden politikalar uygulayabilir.

d. hükümetler, iş geçişleri ve işsizlik dönemlerinde bireylere destek sağlayabilir. Bu destek işsizlik yardımlarını, yeniden eğitim programlarını ve ağ kurma fırsatlarını içerebilir. Bireylerin bu zorlu dönemleri atlattıklarına yardımcı olmak, mutluluk üzerindeki olumsuz etkiyi azaltabilir ve istihdama daha yumuşak bir geçişi kolaylaştırabilir.

İstihdamın yeterli düzeyde olması, iş arayan bireylerin işsizlik sorununu yaşamaması mutluluk duygusu ile de yakından bağlantılıdır. Çünkü kişiler açısından istihdam edilebilmek toplumsal entegrasyonu, ekonomik refahı ve kişisel tatminini etkiler. Dolayısıyla işsizlik sorunu yaşayan bireyler kendilerini mutsuz hissedebilirler.

Bu konuda yapılan çalışmalar mevcuttur. Örneğin, bir çalışmada işsizliğin hem kısa hem de uzun vadede insanların mutluluk düzeylerini düşürmesi nedeniyle istihdam yaratmaya yönelik politikalara duyulan ihtiyacın vurguladığı tespit edilmiştir (Cimpoeru, 2023: 1049). Yine benzer şekilde işsizlik ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmanın sonucunda işsizliğin mutluluk düzeyi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur (Clark ve Oswald, 1994: 657).

Frey ve Stutzer tarafından yapılan başka bir çalışma 1992 yılında ve İsviçre’de 6.000’den fazla kişi ile yapılan anket sonuçlarına dayanan ampirik çalışma ile işsizliğin mutluluk üzerinde güçlü bir negatif etkiye sahip olduğunu ve daha yüksek bir gelir düzeyinin mutluluğu artırdığını, ancak yalnızca küçük bir ölçüde olduğunu göstermiştir (Frey ve Stutzer, 2000: 918).

Dolayısıyla insanlar üzerinde psikolojik ve ekonomik yıkıcı etkileri olan işsizliğin önlenmesi için hükümetlerin istihdama yönelik çeşitli şekillerde politika yatırım ve girişimlerde bulunarak bireylerin mutluluklarını olumlu yönde etkilemesi beklenebilir.

2.4.2. Ulusal Sağlık Refahı ve İnsani Gelişim Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi

Ulusal sağlık refahı ve insanı gelişim politikalarının bireylerin yaşam kalitesi ve genel mutluluk düzeyi üzerinde rol oynadığı, literatürdeki çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır. Bu kısımda bu çalışmalara değinilerek, açıklamalarda bulunulacaktır.

2.4.2.1. Sağlık Refahı Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi

Halk sağığı politikasının ve hizmetlerinin mutluluk üzerindeki etkisi karmaşık ve incelikli bir konudur. Bu alandaki araştırmalar, halk sağığı politikaları, sağık hizmetlerinin kalitesi ve bunların bireysel ve toplumsal refah üzerindeki birleşik etkisi arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Örneğın, bir araştırmaya göre (Deaton ve Paxsos, 2001) kaliteli, sorunsuz ve eşitlikçi bir yaklaşımla hem fiziksel hem ruhsal sağık için sunulan kamu hizmetleri yaşam memnuniyetini artırmaktadır. Nitekim sağıklı ya da esenlik içinde olmak bireysel mutluluğı doğrudan etkilemektedir. Örneğın, TÜİK tarafından Türkiye’de yapılan araştırmaya göre de yaşam memnuniyeti ile sağıklı olmaktan duyulan memnuniyet arasında güçlü bir ilişki söz konusudur (Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2022).

Dolayısıyla bu konuda politika yapıcılara önemli bir rol düşmektedir. Sağık politikaları oluşturulurken, özellikle hasta odaklı yaklaşıma dayanan sağık hizmetlerinin yaygınlaşması, bu hizmetlere eşit şekilde erişim, sağık önlemlerinin alınması ve psikolojik destek hizmetlerinin sunulmasına dikkat edilmesi toplumsal sağığa ve refaha önemli katkı sağlayacaktır.

2.4.2.2. İnsani Gelişim Politikalarının Mutluluk Düzeyine Etkisi

İnsani gelişim politikaları eğitim politikaları çerçevesinde ele alınabilir. Eğitim bireylerin bilgi birikimini artırarak onların tutum ve davranışlarında değişime yol açar. Başka deyişle beşerî sermaye oluşturarak bu sayede bir toplumun gelişmesinde kritik bir rol oynar. Eğitimin kapsamının planlanması, sistematığı ve halka sunulması doğrudan eğitim politikaları ile ilişkilidir. Bu açıdan eğitim hizmetlerinin herkese eşit ve kaliteli bir şekilde sağlanması bireylerin refahına önemli düzeyde katkı sağlayabilecektir.

Eğitim, ekonomik gelişimin yanı sıra fırsat eşitliğinin ve toplumsal gelişimin belirleyici bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, eğitim politikaları oluşturulurken bu çok yönlü etki göz önünde bulundurulmaktadır. Ülkeler, evrensel standartları ve iç dinamikleri dikkate alarak, fırsat eşitliği ve nitelikli eğitim sağlama hedefiyle kapsamlı planlamalar yapmaktadırlar. Bu çerçevede, eğitim politikalarının, toplumsal gelişim ve ekonomik kalkınma için önemli bir rol oynadığı ve bu sebeple kaliteli eğitim sisteminin oluşturulmasının gerekliliğı vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımın toplumda olumlu bir etki yaratacağı ve güçlü bir mutluluk eğilimiyle ilişkili olduğu da

göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim bir araştırmada eğitim düzeyi ile yaşam memnuniyeti arasında genel olarak pozitif bir bağlantı bulunmuştur (Araki, 2022). Benzer şekilde başka bir çalışmada da eğitim hizmetlerinin kalitesi ile bireylerin mutluluğu arasında bir ilişki bulunmuştur (Graham ve Hebert, 2011). Dolayısıyla eğitim politikaları ve buna bağlı olarak sunulan hizmetlerin mutluluk ile ilişkisi araştırılması gereken faktörlerden biri olarak kabul edilir.

Bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde etkili olan faktörler yalnızca ulusal politikalarla sınırlı değildir; yerel yönetimlerin karar ve uygulamaları da bu düzeyi önemli ölçüde etkileyebilir. Bu bağlamda, yerel düzeydeki politik faktörler de ayrıca ele alınmalıdır.

2.5. Yerel Kamu Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi

1980’li yılların ortalarından itibaren dünyada ve Türkiye’de hâkim olan neo-liberal düşünce sistemi siyasi konjonktürü etkileyerek, pek çok alanda olduğu gibi kurumların da iç dinamiklerini değiştirmeye başlamıştır. Bilhassa da kamu yönetimi anlayışı hizmette yerellik (subsidiarite) adı altında yeniden şekillenmiştir. Bu anlayışla birlikte kamu yönetimi klasik merkeziyetçi model yerine özel sektör mantığı kazanarak daha çok vatandaş memnuniyetine odaklı bir hale gelmeye başlamış ve ulus devlet yapısı içerisinde merkezi hükümete ait bazı görev ve yetkiler, yerel idarelere aktarılarak, yerel yönetimlerin güçlendirilmesine çalışılmıştır.

1990’lardan itibaren de yaşanan siyasi gelişmeler ve göçün etkisiyle Türkiye’deki büyük kentlerin ölçeği de değişince bu durum yeni bir kentsel yönetim anlayışını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda, 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile Türk kamu yönetimi ve yerel yönetim anlayışındaki değişim daha ileri bir boyuta taşınmış; vatandaşların ihtiyaçlarına ve katılımlarına odaklanan yönetim modelinin etkinliğinin artırılması hedeflenmiştir. Bu yaklaşım hem yerel hizmetlerde başarıyı artırmak hem de vatandaş memnuniyetini en üst düzeye çıkarmak amacıyla demokratik, şeffaf, hesap verilebilir, katılımcı ve etkin bir yönetim anlayışına sahip olmayı öncelemektedir. Dolayısıyla yerel yönetim birlikleri vatandaş memnuniyetini artırmaya odaklı hizmet ve politikalar sunan kamu tüzel kişilikleri haline gelmiştir.

Türkiye yerel yönetim birlikleri içerisinde il özel idareleri, belediyeler ve köyler bulunduğu için yerel düzeydeki politik faktörlerin alanı geniştir. Ancak memnuniyet

kapsamında ağırlıklı olarak belediye hizmetleri üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada da belediye hizmetlerinden duyulan memnuniyetin kişisel mutluluğa olan etkisine odaklanılacaktır. Belediye hizmetleri geniş kapsamlı olduğu için, doğrudan o yöre halkının pek çok ihtiyacı ile ilişkilidir. Bu yüzden vatandaşlar belediyelerin sorumluluk alanlarını kapsayan hizmetlerden kalite ve etkinlik beklemektedirler.

Belediyelerin görev ve sorumluluk alanları 5393 sayılı kanunun 14. maddesinde (Belediyenin görev ve sorumlulukları Madde 14) tanımlanmıştır:

“**a.** imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları⁵ sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır.⁶ Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler. **b.** devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir; cem evlerinin yapım, bakım ve onarımını yapabilir.⁷ Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.”

⁵ (Bu Kanunun 75 inci maddesinin son fıkrası, belediyeler, il özel idareleri, bağlı kuruluşları ve bunların üyesi oldukları birlikler ile ortağı oldukları Sayıştay denetimine tabi şirketler tarafından, orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları ile Devlete ait her derecedeki okul binalarının yapım, bakım ve onarımı ile tefrişinde uygulanmaz.)

⁶ (Mülga son cümle: 12/11/2012- 6360/17 md.) (...) (Ek cümleler: 12/11/2012-6360/17 md.)

⁷ (Değişik ikinci cümle: 12/11/2012-6360/17 md.).

Dolayısıyla belediye hizmetlerinin sorumluluk alanının geniş kapsamlı olduğu açıktır. Yerel düzeyde başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin tüm birimleri vatandaşlara en yakın siyasi birimler olduğu için de onların günlük yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle yerel düzeydeki kamu hizmetlerinin sunulmasında ve de yerel düzeyde halkla iyi ilişkiler kurulmasında bilhassa belediyeler ve ilgili birimler önemli rol üstlenmektedir. Belediyeler, kent sakinlerince ödenen vergiler karşılığında onlara okul, kütüphane, temizlik, sağlık, ulaşım, çevre düzenlemesi vb. gibi hizmetleri sunmaktadır. Fakat bahsi geçen hizmetlerin sunulması kadar onların belli nitelikte olmaları da önemlidir. Nitekim mevcut çalışmalar da yerel hizmetlerin kaliteli ve etkin sunumun memnuniyeti artırırken, verimli olmayan ve belli standartların altında kalan hizmetlerin ise halkın memnuniyet düzeylerinin azalmasına neden olduğunu ortaya koymuştur (Çiçek ve Doğan, 2009: 203-214; Çakır ve Çıtak, 2022:1-14; Liu, Wang ve Ye, 2023: 1225-45). Bu açıdan belediyeler kaynaklarını etkin ve verimli kullanarak, yerel halkın ihtiyaç ve beklentilerini en iyi şekilde karşılamakla ve onların katılımını da sağlamakla yükümlüdür.

Halkın kamu hizmetlerinden memnun olmamasının çeşitli sebepleri olabilir. Bunların başında halka sunulan yerel hizmetlerde onların ihtiyaç ve beklentilerinin gözetilmemesi, sunulan hizmetlerin verimli olmaması ve kamu görevinin üçüncü kişilerin menfaatine yönelik olarak kötüye kullanması gelmektedir (Göküş ve Alptürker, 2011). Bu anlamda yerel yönetim hizmetlerinin sunulmasında rolü olanların görevlerini oldukça dikkatli şekilde yerine getirmeleri önem arz etmektedir.

Yerel hizmetlerin sunulmasında önemli sorumluluğu olanlar belediye başkanı ve çalışanlarıdır. Bu yüzden halkın belediye hizmetlerine ilişkin takdiri (memnuniyeti) seçim dönemlerinde daha iyi anlaşılır. Çünkü bilhassa yerel seçimlerde halk çoğunlukla hizmetlerinden memnun olduğu belediye başkanının görevine devam etmesini isterken, memnuniyetsizlik duyduğunda da değişimi yönünde oy kullanabilmektedir. Ancak artık siyasette daha yönetişim odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi nedeniyle hizmetlerin halktaki karşılığını öğrenmek için görev dönemi içerisinde çeşitli memnuniyet anketleri uygulanmaktadır. Özellikle Türkiye çapında TÜİK tarafından (Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2023) yapılan ve hemen her yıl yayımlanan yaşam memnuniyeti araştırması bunun en önemli örneğidir. Bunun dışında hem araştırmacılar hem de bazı belediyeler tarafından yapılan çeşitli memnuniyet araştırmaları da söz konusudur (Akyıldız, 2012: 4415 – 4436; Li ve He, 2024: 1-34).

Bu bilgiler ışığında, yerel yönetimlerin hizmet kalitesi ve vatandaş memnuniyeti üzerindeki etkisinin önemli olduğu ve bu nedenle daha etkili hizmet ve politikaların belirlenmesinin gerekliliğini ortaya çıkmaktadır. Bunun için öncelikle yerel yönetimlerle vatandaş arasındaki ilişkiyi anlamak çok önemlidir, bu bağlamda yönetişim ve sivil katılımın niteliği öne çıkmaktadır. Ayrıca özellikle kamu hizmetlerinden memnuniyet kapsamında incelenmesi gereken hizmet alanları sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık hizmetleri, asayiş (güvenlik) hizmetleri, alt yapı ve ulaştırma hizmetleri ve çevre hizmetleri olarak sayılabilir (Çondur ve Cömertler, 2021: 255-275).

2.5.1. Yerel Yönetişim ve Sivil Katılımın Mutluluk Düzeyine Etkisi

Yönetişim, esas itibarıyla 1990'lı yıllardan itibaren etkinlik kazanmaya başlamış bir kavramdır. Bu kavram, klasik yönetim anlayışındaki merkezi hükümete dayalı karar alma anlayışının aksine, vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ortakları arasında etkileşime dayanan demokratik bir yönetim tarzını ifade etmektedir. Bu bağlamda özellikle 5393 sayılı belediye yasasında da reform gerçekleştirilerek yönetişim mantığı açığa çıkarılmıştır; daha şeffaf, hesap verebilen, sivil katılımı sağlayan, etkin ve verimli bir anlayışın kamu yönetimine sirayet etmesi amaçlanmıştır.

5393 sayılı Belediye yasası ile birlikte yukarıdaki etmenleri kapsayacak şekilde kent konseylerinin oluşturulmasına karar verilmiştir. Kente ilişkin alınacak kararların daha etkili ve verimli olması için yönetimin çeşitli paydaşlarla bir araya gelerek daha kapsayıcı, şeffaf, sürdürülebilir, çevreye duyarlı ve toplumsal dayanışmayı güçlendirici kararların alınmasının önü açılmıştır (Çukurçayır, Eroğlu ve Sağır, 2015).

Dolayısıyla belediyeler eylemleri hakkında sorumluluk üstlenerek daha hesap verebilir ve şeffaf uygulamalar ortaya koyduğunda, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebildiğinde, herkese eşit yaklaşımda bulunarak daha demokratik olduğunda, farklı paydaşların seslerine kulak vererek, onlarla birlikte ortak karar aldığında yönetişimi iyi uygulayan ve sivil katılımı sağlayan bir durumda olacaktır.

Yönetişimin etkili olması vatandaş memnuniyeti açısından da oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle son yıllarda dünya çapında yapılan başta Dünya Değer Araştırması (Bkz. Tablo 3.) olmak üzere pek çok çalışmada yönetişimin ve demokrasinin güçlü olduğu ülkelerde yaşayan vatandaşların mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde bulgular aralarında güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta

özellikle gelişmiş ülkelerde yönetişimin kalitesi, mutluluk için hükümetlerin ekonomik büyüklüğünden daha önemli görünmektedir; kalite ve mutluluk arasındaki ilişki büyüklükten bağımsızken, büyüklük ve mutluluk arasındaki ilişki tamamen kaliteye bağlıdır (Ott, 2010: 353–368), yine İspanya’da yapılan başka bir araştırmada (Carcaba, Arrondo ve Gonzalez, 2022) araştırma belediye düzeyinde iyi yönetişimin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Çin’de gerçekleştirilen başka bir araştırmada da yönetişimin mutluluk üzerinde anlamlı bir ilişkisi olduğu ortaya konulmuştur (Li ve He, 2024).

2.5.2. Yerel Sağlık, Çevresel, Kentsel Alt Yapı Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi

Bu bölümde, sağlık hizmetlerinin kalitesi, çevresel faktörlerin durumu ve kentsel altyapının etkinliği gibi unsurların bireylerin yaşam kalitesi ve genel mutluluk düzeyleri üzerindeki etkileri detaylı olarak incelenmektedir. Bilhassa kent yaşamlarında kaliteli sağlık hizmetlerinde, çevrenin bakım ve temizliğinde ve iyi planlanmış kentsel altyapının bireylerin yaşam konforuna katkı sağladığı savunulmaktadır. Bu kapsamda, söz konusu hizmetlerin günlük yaşam deneyimleri ve uzun vadeli yaşam memnuniyeti üzerindeki rolü, toplumsal refahın sürdürülebilirliği açısından ele alınacaktır.

2.5.2.1. Yerel Sağlık Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi

Sağlıklı olmak, diğer faktörlere kıyasla bireylerin yaşam memnuniyetini etkileyen en önemli konuların başında gelmektedir. Bu açıdan vatandaşların ihtiyaç duydukları anda sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi önemlidir. Sağlık politikaları kapsamında yerel halka sağlık hizmetlerinin sunumu ve yönetimiyle ilgilenen birimler, bu tür hizmetleri vatandaşların ihtiyacına yönelik olarak planlamalı ve uygulamalıdır. Çünkü sağlık hizmetlerinin kaliteli, etkin ve toplumun her kesimine eşit erişilebilirliğinin olması vatandaş memnuniyeti açısından oldukça önemlidir. Nitekim TÜİK tarafından 2021 yılında yapılan bir araştırmada kişisel sağlığından çok memnun olduğunu belirten kişilerin önemli bir kısmı (%69,8’i) aynı zamanda sağlık hizmetlerinden de oldukça memnun olduklarını bildirmiştir (Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2021).

Yerel sağlık hizmetleri çeşitli şekillerde sunulmaktadır. Sağlık ocakları ve klinikler, belediyelerin sunduğu temel sağlık hizmetlerindendir. Belediyeler, temiz bir yaşam ortamının sağlanmasına yönelik temizlik, dezenfeksiyon ve çevre sağlığı

hizmetleri sunmaktadır. Aşılar, sağlık taramaları, hastalık önleme faaliyetleri gibi halk sağlığı hizmetleri de belediyelerin sağladığı önemli sağlık hizmetlerindendir. Bunların dışında son yıllarda özellikle ayakta tedavi edilemeyen hastalar için evde sağlık hizmetleri uygulaması da sunulmaktadır. Bu konuda yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalar evde sunulan sağlık hizmetlerinin bireylerin psikolojik iyi oluşlarına veya yaşam memnuniyetlerine katkı sağladığı gözlemlenmiştir (Gellis, 2007: 968– 978; Singh, 1990: 8-21).

Dolayısıyla yerel sağlık hizmetlerinin etkin sunumu ile bireylerin mutluluk (iyi oluş) düzeyleri arasında önemli bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.5.2.2. Yerel Çevre Düzeni ve Temizlik Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi

Belediyelerin çevre hizmetleri, kentlerde yaşayan insanların sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan altyapı, su ve kanalizasyon hizmetleri, çevre temizliği, atık yönetimi, gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Bunlara ek olarak, park, bahçe gibi yeşil alanların düzenlenmesi, çevre kirliliğinin önlenmesi, çevresel risklerin azaltılması ve planlı kentleşmenin sağlanması için (Zülfikar ve Beken, 2014: 75-100) çevre sorunlarının çözümüne teknik, idari, mali ve hukuki düzenlemelerin koordinasyonunu da üstlenmektedirler. Tüm bu faaliyetler, çevresel düzenin ve halk sağlığının korunmasına yönelik temel görevleri olarak belediyelerin sorumluluk alanında yer almaktadır. Bu kapsamda, belediyelerin çevresel hizmetleri, çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması ve toplumun genel refahının sağlanması amacıyla yürütülmektedir.

Çevresel kalitenin yaşam tatminiyle ilişkisi son yıllarda daha çok ön plana çıkan konulardan biridir. Bilhassa Dünya Mutluluk Raporu'nda “doğal çevrenin mutluluğumuzda oynadığı büyük rol hakkında artan farkındalık” ışığında, çevresel kalitenin yaşam doyumu üzerindeki etkileri ölçülmeye odaklanılmıştır (Krekel ve MacKerron, 2020).

Çevresel sürdürülebilirlik, bir toplumun refahını olumsuz yönde etkileyebilecek kirliliği ve çevresel bozulmayı kontrol etmeye yönelik olası politika eylemleriyle ilgilidir (Breslow vd., 2016: 250-259). Çevrenin korunması ve düzenlenmesine yönelik yapılan kamu harcamaları, aynı zamanda doğal kaynakların aşırı kullanımının neden olduğu

yaşam kalitesindeki kötüleşmeye de bir çözüm olabilir; çevrenin kalitesini iyileştirerek daha sağlıklı bir ekosistemi güvence altına alabilir.

Dolayısıyla çevreye yönelik hizmetler çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması adına doğal yaşam ortamlarının artırılmasıyla, çevre kirliliğinin azaltılmasıyla ve çevre düzeninin sağlanması dolayısıyla bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama kapasitesini etkileyerek, toplumsal refahın artırılmasını sağlamaktadır.

2.5.2.3. Yerel Ulaşım ve Alt Yapı Hizmetlerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi

Yerel ulaşım hizmetleri, yerel topluluğun günlük ulaşım ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gerekli hizmetleri planlar ve uygular. Bu hizmetler 5393 sayılı belediye Kanunu'nun 15. Maddesinin (f) bendinde belirtilmiştir. Buna göre, “toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletmektir”. Bir diğer (p) bendine göre, “kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmektir” (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005)

Bir araştırmada ulaşım hizmetleri ile ruh sağlığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda iyi planlanmamış ulaşım hizmetlerinin yol açtığı trafik sıkışıklığı, gecikmelerin, güvenilirliğin ve/veya ulaşım altyapısının, otobüs duraklarının durumunun, yürüme mesafesinde konumlanıp konumlanmadığının, topluma taşıma transfer süresinin, toplu taşıma araçlarının hijyen özelliklerinin, sürüş yol alt yapı kalitesinin, gelişmiş teknolojik sistemlerinin kullanıp kullanılmadığının, otopark sıkıntısı olup olmadığının bireysel memnuniyet, stres gibi faktörlerle arasında pozitif bir ilişki ortaya konmuş ve ulaşılan sonuçlar sayılan tüm bu hizmetlerin yerinde ve eksiksiz olmasının vatandaş memnuniyeti ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Conceição, 2022: 264-302)

Dolayısıyla belediyeler trafiği iyileştirmek ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla bir şehir içinde gerekli teknik ve ekonomik destekle ulaşım imkanlarını planlar. Böylelikle yerel ulaşım hizmetleri, toplumun günlük hayatını kolaylaştırmada önemli bir rol oynar. Ayrıca şehir içi ulaşımın kentte yaşayan tüm sakinlerin -engelliler, kadınlar,

yaşlılar, çocuklar ve öğrenciler gibi daha dezavantajlı grupların da- ihtiyacına uygun olacak şekilde ve eşitlik kapsamında olması belediyelerin sorumluluğundadır; ulaşım politikaları oluşturulurken, bunlara öncelikle önem verilmelidir (Ulaşım hizmetleri rehberi, 2024)

Alt yapı hizmetleri ise, günlük yaşamı kolaylaştıran pek çok faktörü kapsamaktadır. Bunların başında, su, elektrik, ısı boru hatlarının döşenmesi (ör. doğalgaz), kanalizasyon ve yol yapımı gelmektedir. Bu hizmetlerin yöre halkına eşitlikçi anlayışla eksiksiz ve ihtiyacı karşılayacak şekilde sunulması kent yaşamının sürdürülebilir olması açısından çok önemlidir. Örneğin, elektrik ya da su alt yapısının zayıf olduğu yerde yaşayan bireylerin günlük yaşamı ciddi derecede olumsuz etkilenebilir ve bu durum da yaşam memnuniyetinde azalmaya yol açabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI VE BULGULARIN ANALİZİ: BATI AKDENİZ'DE POLİTİK FAKTÖRLERİN MUTLULUKLA İLİŞKİSİ

3.1. Araştırmanın Tasarımı

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı maddeler halinde şöyle özetlenebilir:

a. Kamu hizmetleri ve politikalarından duyulan memnuniyetin bireylerin mutluluk düzeyi üzerindeki etkisini ortaya koyarak bu konuda farkındalık oluşturmak ve politika yapıcılara vatandaş odaklı bir değerlendirme perspektifi kazandırmak.

b. Politika yapım sürecinde yalnızca somut ve geleneksel yaklaşımların değil, aynı zamanda siyasal psikoloji temelli *duygusal devlet* yaklaşımının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamak; böylece mutluluk ve öznel iyi oluşu merkeze alan bir politika bakış açısının önemine işaret etmek.

c. Ulusal düzeydeki politikalar ile yerel düzeyde sunulan kamu hizmetlerinin bireylerin mutluluğu üzerindeki etkilerini birlikte inceleyerek, her iki düzeydeki memnuniyet alanlarını ve geliştirilmesi gereken yönleri belirlemek. Araştırmanın üç farklı ilde gerçekleştirilmesi, ulusal politikaların iller arasında genel olarak benzer bir etki yarattığını, yerel düzeydeki faktörlerin ise değişen hizmet koşulları ve yönetim uygulamaları nedeniyle farklılaşabileceğini değerlendirme imkânı sunmaktadır. Böylelikle çalışma hem ulusal hem yerel politika düzeylerinde mutluluğu artırmaya yönelik iyileştirmelerin yapılabilmesi için ilgili kurumlara yol gösterici bir çerçeve sağlamayı amaçlamaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın önemi, doğru kamu hizmetleri aracılığıyla siyasi konjonktürün insan mutluluğuna uygun hale getirildiği takdirde toplumsal mutluluk ve refahın belirli bir ölçüde artırılabilmesine dair çıkarımlarda bulunmasıdır. Bu duruma ilişkin olarak kamu hizmetlerinin insanlar üzerinde hangi alanlarda olumlu etkiler yarattığı tespit edilecek ve toplumun mutluluk düzeyini artıracak politikaların geliştirilmesine yönelik

somut öneriler sunulabilecektir. Elde edilen bulguların, yaşam memnuniyetini artırma veya toplumsal refahı yükseltme amacıyla politika yapıcılar için stratejik bir yol haritası oluşturması, bu çalışmanın önemini daha da pekiştirmektedir.

Ayrıca bu çalışma, mutluluğun çevresel ve bireysel boyutlarından, çevresel etkileri kapsamında ulusal ve yerel siyasetle ilişkili faktörlerine odaklanarak siyaset psikolojisi literatürüne katkı sağlayabilecektir.

3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

3.1.3.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

a. Bu tez çalışmasının örneklemini üzerindeki araştırma kesitsel bir özellik taşımaktadır. Başka deyişle, tez çalışması, belli bir örneklem üzerinde ve belirli bir zamanı kapsayacak şekilde yapıldığından derinlemesine bir nedensellik sağlamamaktadır.

b. Bu çalışma Batı Akdeniz Bölgesi'nin merkezinde yaşayan seçmen yeterliliğine sahip katılımcılardan toplanan verilerle sınırlıdır.

c. Bu çalışma Ek-1'de yer alan anket soruları ile sınırlıdır.

3.1.3.2. Araştırmanın Varsayımları

a. Araştırmada hedef örneklemin, araştırma evrenini temsil ettiği kabul edilmektedir.

b. Araştırmada katılımcıların anket sorularını objektif yanıtladığı kabul edilmektedir.

3.1.3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemini

Bu araştırmanın evrenini Batı Akdeniz Bölgesi'nde yer alan üç şehrin merkezinde yaşayan 18 yaş üstü seçmen nüfusu oluşturmaktadır. Bu seçime ilişkin sebepler maddeler halinde şöyle açıklanabilir:

İlk olarak, araştırma evreninin bir bölgeyle sınırlandırılmıştır. Çünkü Türkiye genelinde seçmenleri analiz etmek geniş kapsamlı olduğundan verilerin toplanması yüksek maliyet ve uzun bir zaman gerektirmektedir. Bu nedenle belirli bir bölgeye

odaklanması yukarıda sayılan problemleri büyük ölçüde azaltmakta ek olarak kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu araştırma için seçilen Batı Akdeniz Bölgesi'nde yer alan üç ilin sahip olduğu özellikler, genel bir çıkarım yapılmasını kolaylaştırabilecektir nitekim Antalya'nın diğer iki kente oranla daha kozmopolit demografik bir yapıya sahip olması nüfusa bağlı geniş kapsamlı bir kamu hizmeti anlayışını yansıtırken, Isparta orta ölçekli ve Burdur da daha küçük ölçekli bir yapıya sahip olduğu için daha dar kapsamlı kamu hizmeti anlayışını yansıtmaktadır. Bu nedenle Türkiye genelinde farklı bölgelerdeki hizmet kalitesini artıracak stratejiler geliştirilebilmesinde her bir il örnek teşkil edebilecektir. Ek olarak, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan İllere Göre Mutluluk Düzeyi Haritası (2013) incelendiğinde, Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki üç ilin farklı mutluluk dilimlerinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre Isparta, %70,35 oranıyla %68,3–77,7 aralığındaki en yüksek mutluluk düzeyine sahip iller grubunda yer almaktadır. Burdur, %56,81'lik oranıyla %53,6–58,4 aralığında konumlanmakta ve orta düzey mutluluk kategorisine girmektedir. Antalya ise %49,79 oranıyla %42,0–53,5 aralığında yer almakta olup mutluluk düzeyi en düşük iller arasında bulunmaktadır.

Bu durum da yine farklı mutluluk düzeyine sahip kentlerin yansıtılabilmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca yerel düzeyde Antalya, Burdur ve Isparta belediyelerinin en az iki dönemdir aynı yönetimler tarafından yönetilmeleri, katılımcıların bu yönetimlerin kamu hizmetlerine ilişkin gözlem ve tutumlarının daha tutarlı olmasını sağlayacaktır.

İkinci olarak, merkezlerde yaşayan seçmenlere odaklanılmasının nedeni, merkez nüfusun kalabalık olması dolayısıyla farklı sosyo-ekonomik ve kültürel profilleri daha geniş bir boyutta ele alınmasını kolaylaştırmaktadır. Buna bağlı olarak merkez nüfusun çeşitlilik göstermesi, merkezlerde kamu hizmetlerinin de bu çeşitliliğe göre uyarlanmasını gerektirir. Merkezde sunulan kamu hizmetleri daha çeşitli ve kapsamlı olduğu için hizmette verimlilik ve buna yönelik birey tutumları da daha kolay ölçümlenebilir. Ayrıca her ilçenin farklı belediyeler tarafından yönetiliyor olması dolayısıyla çok sayıda belediye arasındaki farklılıklar, araştırmada kullanılacak bir örneklemin oluşturulmasında daha fazla karmaşıklığa neden olurken bir de araştırma için bir zaman kısıtının olması ve maddi külfet oluşturması nedeniyle merkezde yaşayan seçmenleri odak almak, bu çeşitliliğin getirdiği zorlukları en aza indirerek daha tutarlı ve hedefe yönelik veriler elde etmeyi sağlayabilecektir.

Üçüncü olarak, evrenin 18 yaş ve üstü seçmen yeterliliğine sahip kişilerden oluşmasının nedeni ise, bu yaş grubu ve üstünün oy kullanma ve demokratik sürece aktif olarak katılma hakkına sahip olup görüşleri ve seçimlerinin, siyasi sonuçların ve politikaların şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı için seçmenlerin tutum ve davranışlarının incelenmesi, siyasi faktörlerin sosyal mutluluğu etkileyebileceği mekanizmalar hakkında fikir verebilecektir. Demografik sınırlama olmaması çalışmanın daha kapsamlı olmasını sağlayacaktır.

Dolayısıyla araştırmanın evrenini Batı Akdeniz Bölgesi'nin üç il merkezinde yaşayan 18 yaş üstü seçmenler oluşturmaktadır. Toplam nüfus 1 milyon 412 bin 316'dır. Bu toplam rakam üzerinden %95 güven düzeyi ve %5 hata payı ile hedef örneklem hesaplanmış ve minimum 384 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Nitekim 1 milyon üzeri sayılar için %95 güven düzeyi ve %5 hata payı ile hedef örneklem sayısı için 384'ün yeterli kabul edildiği belirtilmektedir (Saunders, Lewis ve Thornhill, 2009: 219).

Araştırmada üç ilin toplam nüfus içindeki payları dikkate alınarak orantılı tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda Antalya'nın payı 1 milyon 059 bin 120 kişi ile %79,6; Burdur'un payı 81 bin 062 kişi ile %6,1; Isparta'nın payı ise 190 bin 212 kişi ile %14,3 olarak hesaplanmıştır. İllerin toplam nüfus içindeki yüzdelik dilimleri ((şehir nüfusu/toplam nüfus) x 100) formülü ile belirlenmiş, ardından bu yüzdelik değerlerin hedef örneklem içerisindeki karşılıkları hesaplanmıştır. Buna göre 384 kişilik örnekleme Antalya için 306, Burdur için 23 ve Isparta için 55 kişiye ulaşılması öngörülmüştür. Bu değerler (hedef örneklem sayısı x kent nüfus yüzdesi) formülü uygulanarak elde edilmiştir.

Her tabaka (il) için belirlenen bu örneklem sayıları, rastsal örnekleme yöntemiyle seçilen katılımcılar aracılığıyla tamamlanmıştır. Böylece hem il nüfuslarına göre orantılı bir dağılım sağlanmış hem de her bireyin seçilme olasılığı eşit tutularak örneklemin temsil gücü artırılmıştır.

3.1.4. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi

3.1.4.1. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak anket tercih edilmiştir. Kullanılacak olan anket sorularının tutarlılığı açısından öncelikle pilot araştırma yapılması gerekmektedir. Bunun için kabul edilen sayı çalışmanın örneklemine göre değişmekle birlikte %5-10 arasında

(yaklaşık 10-30 katılımcı) yeterli kabul edilmektedir (Johanson ve Brooks, 2009). Pilot araştırma 50 katılımcı ile ve online anket yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Böylelikle uygun olmayan soruların elenmesinin ardından hedef örnekleme uygulanacak olan nihai sorular belirlenmiştir.

Nihai sorular literatür taramasından yararlanılarak hazırlanmıştır. Anket soruları dört bölümden oluşmaktadır; ilk bölüm aynı zamanda mutluluğu ve iyi oluşu da ölçecek olan yaşam doyumu ölçeği sorularından; ikinci bölüm belediyenin yerel hizmetlerinden memnuniyeti ölçücü sorulardan, üçüncü bölüm merkezi kamu politikalarından memnuniyet düzeyini ölçücü sorulardan ve dördüncü bölüm de demografik verileri ölçücü sorulardan oluşmaktadır.

Ankette bağımlı değişken olarak ele alınan mutluluk, bireylerin yaşam kalitesi, genel yaşam koşulları, sağlık, refah, eğitim ve çevresel faktörlerle ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Literatürde mutluluk kavramı, hem bireyin anlık duygusal deneyimlerini içeren hedonik boyutu, hem de yaşamını genel bir bütün olarak değerlendirdiği bilişsel boyutu ile ele alınmaktadır (Diener, 1984; Kahneman vd., 1999; Ryff, 1989). Bu çalışmada, araştırmanın amacı çevresel ve yapısal faktörlerin etkilerini incelemek olduğundan, mutluluğun daha somut maddeler üzerinden değerlendirilmeye açık boyutu olan bilişsel boyut (yaşam doyumu) merkeze alınmıştır. Hedonik boyut, anlık ve durumsal duygulanımlara duyarlı olduğundan, çevresel koşulların etkilerini doğrudan yansıtmakta sınırlı kalabilir; buna karşılık yaşam doyumu, bireyin yaşam koşullarını ve genel memnuniyetini değerlendirmesine dayandığı için çalışmanın kavramsal çerçevesi ile daha güçlü bir ilişki kurmaktadır.

Bu bağlamda, mutluluğu ölçmek için bireylerin yaşam doyumunu değerlendiren Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ; Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985; Türkçeye uyarlama: Dağlı ve Baysal, 2016) kullanılmıştır. Ölçek, bireylerin mutluluğun bilişsel yönüyle ilgili genel yaşam memnuniyetini ölçen 5 maddeden oluşmakta ve yanıtlar 5'li Likert tipi ölçekle (1 = hiç katılmıyorum, 5 = tamamen katılıyorum) alınmaktadır. Ölçeğin temel mantığı, mutluluğun doğrudan ölçülmesinin zor olması nedeniyle, bireylerin bilişsel olarak yaşamlarından duydukları memnuniyeti sorgulayarak dolaylı biçimde mutluluk düzeylerini ortaya koymaktadır.

İkinci olarak, araştırmanın bağımsız değişkenlerinden ilki yerel politik faktörleri temsil edecek olan belediye yerel hizmetlerinden memnuniyet soruları TÜİK Yaşam Memnuniyeti Yaşam Memnuniyeti Araştırması'ndan (TÜİK Mikro Veri Seti, 2020) yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu bölüm 5 farklı faktörü ölçecek şekilde 16 alt sorudan oluşmaktadır. Yanıtların 5'li likert tipi ölçeğe göre verilmesi istenmiştir; (1) hiç memnun değilim, (2) çok az memnunum (3) orta düzeyde memnunum, (4) büyük oranda memnunum ve (5) çok memnunum.

Üçüncü olarak, araştırmanın bağımsız değişkenlerinden bir diğeri ulusal politik faktörleri temsil edecek olan merkezi hükümet politikalarından memnuniyet sorularına yer verilmiştir. Bu soruların yanıtlanmasında ağırlıklı olarak literatür taramasından yararlanılmış, ayrıca bazı sorular için TÜİK'e ait 2020 yılı Mikro Veri Seti (TÜİK Mikro Veri Seti, 2020) kullanılmıştır. Bu bölüm 5 farklı faktörü ölçecek şekilde 16 alt sorudan oluşmaktadır. Yanıtların 5'li likert tipi ölçeğe göre verilmesi istenmiştir; (1) hiç memnun değilim, (2) çok az memnunum (3) orta düzeyde memnunum, (4) büyük oranda memnunum ve (5) çok memnunum.

Son olarak, farklı demografik özelliklere sahip bireylere ulaşılması da hedeflendiği için farklı demografik faktörler de anket sorularına dahil edilmiştir. Böylelikle farklı demografik grupların görüşleri ve deneyimlerinin araştırmada temsil edilmesi beklenmektedir. Bu bölüm birbirinden bağımsız 8 sorudan (cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, meslek, aylık gelir, ikamet yeri ve medeni hal) oluşmaktadır ve yanıtlar farklı seçeneklerle istenmektedir.

3.1.4.2. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırma için oluşturulan anket formu araştırmanın geçerliliği ve genellenebilirliği açısından Batı Akdeniz Bölgesi'ni temsil eden her üç şehirde de rastlantısal seçilen farklı demografik özellikleri de yansıtabilecek olan katılımcılara uygulanmıştır. Böylelikle araştırma popülasyonunun her bir bireyin eşit fırsatlarla örnekleme dahil edilmesi ve bu eşitlik ile birlikte araştırma sonuçlarının yanıltıcı olma riskinin önemli ölçüde azaltılması hedeflenmiştir. Anket uygulaması için yapılan hedef örneklem hesaplamaları neticesinde minimum 385 olarak belirlenen katılımcı sayısından daha fazla kişiye (490) ulaşılarak anketin daha da güvenilir olması sağlanmıştır.

Araştırma süreci Eylül 2024 ile Aralık 2024 arası güz dönemini kapsamaktadır. Öncesinde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu (GOKA) tarafından GO 2024/441 karar ile 09.09.2024 tarihli etik kurulu izni de alınmıştır.

3.1.5. Genel Araştırma Hipotezleri

H1: Yerel sağlık, çevre, ulaşım ve altyapı hizmetlerinden memnuniyetin, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H2: Yerel yönetim uygulamalarından (şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım) memnuniyetin bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H3: Ulusal eğitim ve sağlık politikalarından duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H4: Ulusal sosyal güvenlik ve ekonomi politikalarından memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H5: Yerel ve ulusal politik faktörlerden duyulan memnuniyet bireylerin mutluluk düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

Yukarıda bahsi geçen araştırma hipotezleri ayrıca Tablo 1’de de yer almaktadır.

3.2. Araştırmanın Bulguları

3.2.1. Güvenilirlik, Normallik ve Geçerlilik Analizleri

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde IBM SPSS 23 ve AMOS 24 programlarından yararlanılmıştır. Ölçek maddelerine ilişkin (bkz. Tablo 5.) normal dağılım ve güvenilirlik analizlerinin ardından, yapısal geçerliliği değerlendirmek amacıyla AFA ve DFA uygulanmıştır. Araştırma hipotezlerinin testinde regresyon analizi kullanılmış; elde edilen boyutlar arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla ise korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5. Ölçek Maddeleri

Yerel Politik Faktörler	Ulusal Politik Faktörler
B.1.1. (Yaşadığım şehirle ilgili olarak istek ve beklentilerimin karşılanmasından memnuniyet) B.1.2. (Vatandaşların, yönetime ihtiyaç ve beklentilerini iletmesi için oluşturulan iletişim kanallarından memnuniyet) B.1.3. (Şehirde uygulanan hizmet ve politikaların belirlenmesinde vatandaşların ihtiyaçlarının dikkate alınmasından memnuniyet) B_3_1 (Sağlık birimlerine erişimi kolaylaştırmak için belediye tarafından sunulan ulaşım hizmetlerinden memnuniyet) B_3_2 (Evde hasta bakım veya hasta nakil hizmetlerinden memnuniyet) B_3_3 (Acil ihtiyaç durumlarında belediyenin sağlık hizmetleri koordinasyonundan memnuniyet) B_4_1 (Cadde ve sokakların temizlik hizmetlerinden memnuniyet) B_4_2 (Park, bahçe gibi yeşil alanların bakımı ve ağaçlandırılmasından memnuniyet), B_4_3 (Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden memnuniyet) B_5_1 (Genel toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet (örneğin şehir içi otobüs seferleri, durak/bekleme alanları gibi)) B_5_2 (Yol veya kaldırım yapımı hizmetlerinden memnuniyet) B_5_3 (Şebeke suyu erişimi ve bakımı gibi hizmetlerden memnuniyet)	C.1.2. (Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliğinden memnuniyet) C.1.3. (Sağlık personeli sayısından memnuniyet) C.1.4. (Sağlık personeli niteliğinden memnuniyet) C.2.1. (Eğitim müfredatından memnuniyet) C.2.2. (Okulların ve öğretmenlerin sayısından memnuniyet) C.2.3. (Okulların ve öğretmenlerin niteliğinden memnuniyet) C_4_1. (Tıbbi ilaç temininden memnuniyet) C_4_3. (Genel olarak emeklilik haklarından memnuniyet) C_5_1. (Uygulanan vergi oranlarından memnuniyet)

3.2.1.1. Güvenilirlik Analizi

Araştırma için oluşturulan anket formunda bağımsız değişkenleri ölçen maddelerin birbiriyle olan tutarlılığını test etmek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bunun için Cronbach's Alpha değeri kontrol edilmiştir. Bu değer 0,70'in üzerinde olduğu takdirde güvenilir olarak kabul edilir (Büyüköztürk, 2011: 171). Nitekim sonuçlara göre ölçek maddelerinin tutarlı olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Güvenilirlik Analizi Bulguları

A. Yerel Politik Faktörler	Cronbach's Alpha
B_3_1, B_3_2, B_3_3, B_4_1, B_4_2, B_4_3, B_5_1, B_5_2, B_5_3, B_1_1, B_1_2, B_1_3	0,937

B. Ulusal Politik Faktörler	Cronbach's Alpha
C_1_2, C_1_3, C_1_4, C_2_1, C_2_2, C_2_3, C_4_1, C_4_3, C_5_1	0,894

3.2.1.2. Normallik ve Geçerlilik Analizleri

Hipotezlerin test edilmesinden önceki adımda normallik dağılımı ve geçerlilik testleri yapılmaktadır.

3.2.1.2.1. Normallik Analizi

Normallik testinin yapılmasının temel amacı verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını tespit etmektir. Buna binaen de hipotezlerin sınanması için parametrik testlerin mi yoksa non-parametrik testlerin mi kullanılacağına karar vermektir. Çünkü parametrik testlerin (t-testi, ANOVA, regresyon gibi) uygulanabilmesi için verilerin normal dağılım sağlaması gerekmektedir.

Normallik analizi yapılırken de çarpıklık katsayısını ifade eden skewness değeri ile basıklık katsayısına karşılık gelen kurtosis değerleri incelenmektedir. Bu değerlerin her biri genel itibarıyla $-2,00 < p < +2,00$ aralığında geçerli kabul edilir (Tabachnick ve Fidell, 2019: 67-72). Bu tez çalışması için hazırlanan anketin ilgili boyutları analiz edilerek normallik sınırları içerisinde yer aldıkları başka deyişle normal dağıldıkları tespit edilmiştir (bkz. Tablo 7). Ayrıca bu aşamada verilerin daha uyumlu olması için 490 veri girişi 477'ye düşürülerek uyum sağlamayan uç veriler analize dahil edilmemiştir.

Tablo 7. Normallik Analizi Sonuçları

A. Yerel politik faktörler	Skewness	Kurtosis
Birinci Boyut: Yerel Yönetimlerde Sağlık Çevresel ve Kentsel Alt Yapı Hizmetleri Maddeleri		
B.3.1 (Sağlık birimlerine erişimi kolaylaştırmak için belediye tarafından sunulan ulaşım hizmetlerinden)	0,017	-0,728
B.3.2 (Evde hasta bakım veya hasta nakil hizmetlerinden)	-0,153	-0,495
B.3.3 (Acil ihtiyaç durumlarında belediyenin sağlık hizmetleri koordinasyonundan)	0,020	-0,943
B.4.1 (Cadde ve sokakların temizlik hizmetlerinden)	-0,236	-1,287
B.4.2 (Park, bahçe gibi yeşil alanların bakımı ve ağaçlandırılmasından)	-0,295	-1,284
B.4.3 (Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden)	-0,192	-1,327
B.5.1 (Genel toplu taşıma hizmetlerinden (örneğin şehir içi otobüs seferleri, durak/bekleme alanları gibi))	-0,104	-1,154
B.5.2 (Yol veya kaldırım yapımı hizmetlerinden)	0,205	-0,899
B.5.3 (Şebeke suyu erişimi ve bakımı gibi hizmetlerden)	0,136	-1,195
İkinci Boyut: Yerel Yönetimlerde		

Katılımcı Yönetişim Maddeleri		
B.1.1. (Yaşadığım şehirle ilgili olarak istek ve beklentilerimin karşılanmasından)	0,169	-0,448
B.1.2. (Vatandaşların, yönetime ihtiyaç ve beklentilerini iletmesi için oluşturulan iletişim kanallarından)	0,181	-0,578
B.1.3. (Şehirde uygulanan hizmet ve politikaların belirlenmesinde vatandaşların ihtiyaçlarının dikkate alınmasından)	0,245	-0,296
B. Ulusal Politik Faktörler	Skewness	Kurtosis
Birinci Boyut: Ulusal Sağlık Refahı ve İnsan Gelişim Politikaları Maddeleri		
C.1.2. (Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliğinden)	-0,241	-1,091
C.1.3. (Sağlık personeli sayısından)	-0,172	-1,204
C.1.4. (Sağlık personeli niteliğinden)	-0,265	-0,989
C.2.1. (Eğitim müfredatından)	0,373	-1,379
C.2.2. (Okulların ve öğretmenlerin sayısından)	0,101	-1,421
C.2.3. (Okulların ve öğretmenlerin niteliğinden)	0,033	-1,372
İkinci Boyut: Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları Maddeleri		
C.4.1. (Tıbbi ilaç temininden)	0,503	-0,266
C.4.3. (Genel olarak emeklilik haklarından)	0,886	0,394
C.5.1. (Uygulanan vergi oranlarından)	1,616	1,399

3.2.1.2.2. Geçerlilik Analizleri

3.2.1.2.2.1. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Araştırmada kullanılan anket formunun yapı geçerliliğini incelemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Verilerin faktör analizi için uygunluğu için ilk etapta Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett's Test of Sphericity değerlerine bakılmaktadır ve bu değerlerin uygunluğu için KMO değerinin 0,70 üzerinde; Bartlett's Sig. değerinin ise 0,001'den küçük olması beklenir ($p < 0,001$) (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2021).

İlk olarak yerel politik faktörler ölçeği değerlerinin AFA analizine uygun olduğu görülmektedir. Bu değerler aşağıdaki Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Yerel Politik Faktörler KMO ve Bartlett's Test of Sphericity Bulguları

KMO	Bartlett's Test of Sphericity Sig.
0.929	0,00

Yerel politik faktörlerin belirlenmesinde Varimax döndürme tekniği tercih edildiği analiz sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan 2 boyut elde edilmiştir. Açıklanan iki boyut toplam varyansın %68.57'sini açıklamaktadır (bu değerin %50'nin üzerinde olması anlamlı kabul edilmektedir) (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2021)

Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda, sağlık, çevre ve ulaşımı bir boyut; yönetişimi ise ayrı bir boyut olarak yorumlamak hem istatistiksel hem de teorik açıdan

anlamlıdır. Bu anlamda birinci boyut⁸ “yerel yönetimlerde sağlık çevresel ve kentsel alt yapı hizmetleri” olarak isimlendirilirken, ikinci boyut⁹ ise, “yerel yönetimlerde yönetim algısı” olarak adlandırılmıştır. Her bir maddenin faktör yükü %50’nin üzerinde ve kabul edilebilir düzeydedir, analiz bulguları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Yerel Politik Faktörler AFA Bulguları

A. Yerel Politik Faktörlerin Boyutları	Madde	Faktör Yüğü
Birinci Boyut: Yerel Yönetimlerde Sağlık Çevresel ve Kentsel Alt Yapı Hizmetleri	B_3_1	0.606
	B_3_2	0.517
	B_3_3	0.579
	B_4_1	0.855
	B_4_2	0.863
	B_4_3	0.872
	B_5_1	0.723
	B_5_2	0.623
	B_5_3	0.737
	B_1_1	0.857
İkinci Boyut: Yerel Yönetimlerde Yönetişim Algısı	B_1_2	0.833
	B_1_3	0.787

İkinci olarak ulusal politik faktörler ölçeğı değerlerinin de AFA analizine uygun olduğu görülmektedir. Bu değerler aşağıdaki Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Ulusal Politik Faktörler KMO ve Bartlett's Test of Sphericity Bulguları

KMO	Bartlett's Test of Sphericity Sig.
0.877	0.00

Ulusal politik faktörlerin belirlenmesinde Varimax döndürme tekniğı tercih edildiğı analiz sonucunda özdeğeri 1’in üzerinde olan 2 boyut elde edilmiştir. Açıklanan iki boyut toplam varyansın %67.51’ini açıklamaktadır. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda eğitim ve sağlık politikaları bir boyut; ekonomi ve sosyal güvenlik ise ayrı bir boyut olarak yorumlamak hem istatistiksel hem de teorik açıdan anlamlıdır. Bu anlamda birinci boyut¹⁰ “Ulusal Sağlık Refahı ve İnsanı Gelişim Politikaları” olarak isimlendirilirken, ikinci boyut¹¹ ise, “Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah

⁸ Bu boyut, vatandaşların günlük yaşam kalitesine doğrudan katkıda bulunan kamu hizmetlerini temsil etmektedir. Sağlık, çevresel temizlik ve ulaşım altyapısı bu boyut altında anlamlı bir şekilde gruplanmıştır.

⁹ Bu boyut, kamu hizmetlerinin sunumunda kullanılan süreçleri ifade etmektedir. Şeffaflık, katılım ve hesap verebilirlik gibi unsurları içerir. Yönetişimle ilgili maddeler bu boyut altında toplanmıştır.

¹⁰ Bu boyut, bireylerin refahına doğrudan katkıda bulunan temel sosyal hizmetleri temsil etmektedir. Eğitim ve sağlıkla ilgili maddeler bu faktörde anlamlı bir şekilde gruplanmıştır.

¹¹ Bu boyut, ekonomik istikrar ve sosyal güvenlik desteğı ile ilgili maddeleri kapsamaktadır. Ekonomi ve sosyal güvenlik değişkenleri, ayrı bir politika alanı olarak anlamlı şekilde gruplanmıştır.

Politikaları” olarak adlandırılmıştır. Her bir maddenin faktör yükü %50’nin üzerinde ve kabul edilebilir düzeydedir, Analiz bulguları Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Ulusal Politik Faktörler AFA Bulguları

A. Ulusal Politik Faktörlerin Boyutları	Madde	Faktör Yüğü
Birinci Boyut: Ulusal Sağlık Refahı ve İnsan Gelişim Politikaları	C_2_1	0.836
	C_2_2	0.826
	C_2_3	0.823
	C_1_2	0.764
	C_1_3	0.758
	C_1_4	0.747
İkinci Boyut: Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları	C_4_3	0.810
	C_5_1	0.799
	C_4_1	0.711

3.2.1.2.2.2. Doğrulatoryı Faktör Analizi (DFA)

Doğrulatoryı Faktör Analizi (DFA), yerel faktörler modelinin teorik çerçevesi doğrultusunda uygunluğunu ve değişkenlerin belirlenen faktörlere yüklenme düzeylerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

İlk olarak yerel politik faktörlerin DFA analizine ilişkin bulgular Tablo 12’de almaktadır. Sonuçlara göre, veriler gerekli sınırlar içerisinde yer almaktadır.

Tablo 12. Yerel Politik Faktörler DFA Bulguları

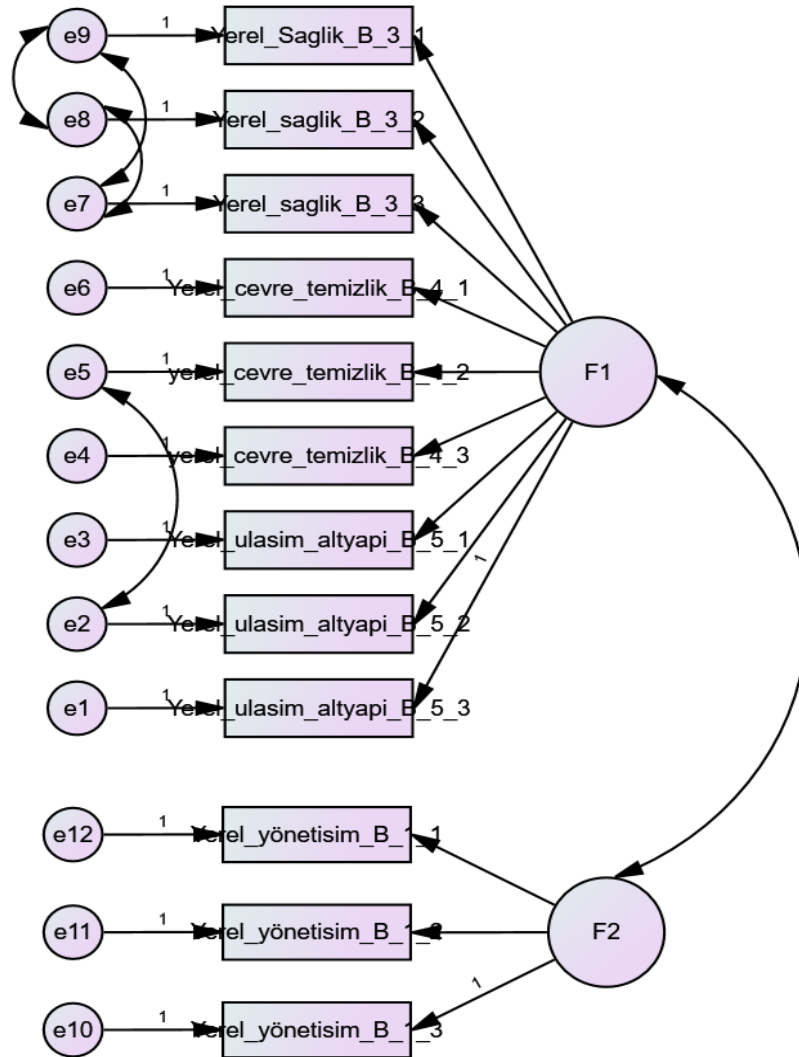
Uyum İyiliği İndeksleri	Değerler	Kabul Edilen Sınır	Yorum
CMIN/DF	4.082	≤ 5 (ideal ≤ 3)	Kabul edilebilir düzeyde; idealden yüksek ama model genel olarak uygun.
GFI	0.925	≥ 0.90	Çok iyi uyum.
AGFI	0.881	≥ 0.90	Sınıra yakın, kabul edilebilir.
NFI	0.954	≥ 0.90	Mükemmel uyum.
RFI	0.938	≥ 0.90	Mükemmel uyum.
IFI	0.965	≥ 0.90	Mükemmel uyum.
TLI (NNFI)	0.952	≥ 0.90	Mükemmel uyum.
CFI	0.965	≥ 0.90	Mükemmel uyum.
RMSEA	0.080	≤ 0.08 (ideal ≤ 0.06)	Sınırdaki kabul edilebilir uyum.

DFA sonucunda elde edilen faktör yüklerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir, faktör yükleri 0.7 ve üzeri kabul edilebilir düzeyde, ancak 0.5 ve üzeri değerler de yeterli kabul edilmektedir. Analiz bulgularına göre her bir değişkenin teorik olarak ait olduğu faktörle yüksek ve anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Bulgular Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13. Yerel Politik Faktörler DFA- Faktör Yükleri

A. Yerel Politik Faktörler	Madde	Faktör Yükü
Birinci Boyut: Yerel Yönetimlerde Sağlık Çevresel ve Kentsel Alt Yapı Hizmetleri	B_3_1	,671
	B_3_2	,587
	B_3_3	,629
	B_4_1	,916
	B_4_2	,918
	B_4_3	,914
	B_5_1	,726
	B_5_2	,699
	B_5_3	,711
İkinci Boyut: Yerel Yönetimlerde Yönetişim Algısı	B_1_1	,774
	B_1_2	,856
	B_1_3	,877

Faktör yüklerinin şekilsel gösterimi, Şekil 7’de yer almaktadır.

Şekil 7. Yerel Politik Faktörlerin Doğrulayıcı Faktör Analizi

DFA, yerel faktörler modelinin teorik çerçevesi doğrultusunda uygunluğunu ve değişkenlerin belirlenen faktörlere yüklenme düzeylerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

İkinci olarak ulusal politik faktörlerin DFA analizine ilişkin bulgular Tablo 14’te almaktadır. Sonuçlara göre, veriler gerekli sınırlar içerisinde yer almaktadır.

Tablo 14. Ulusal Politik Faktörlerin DFA Bulguları

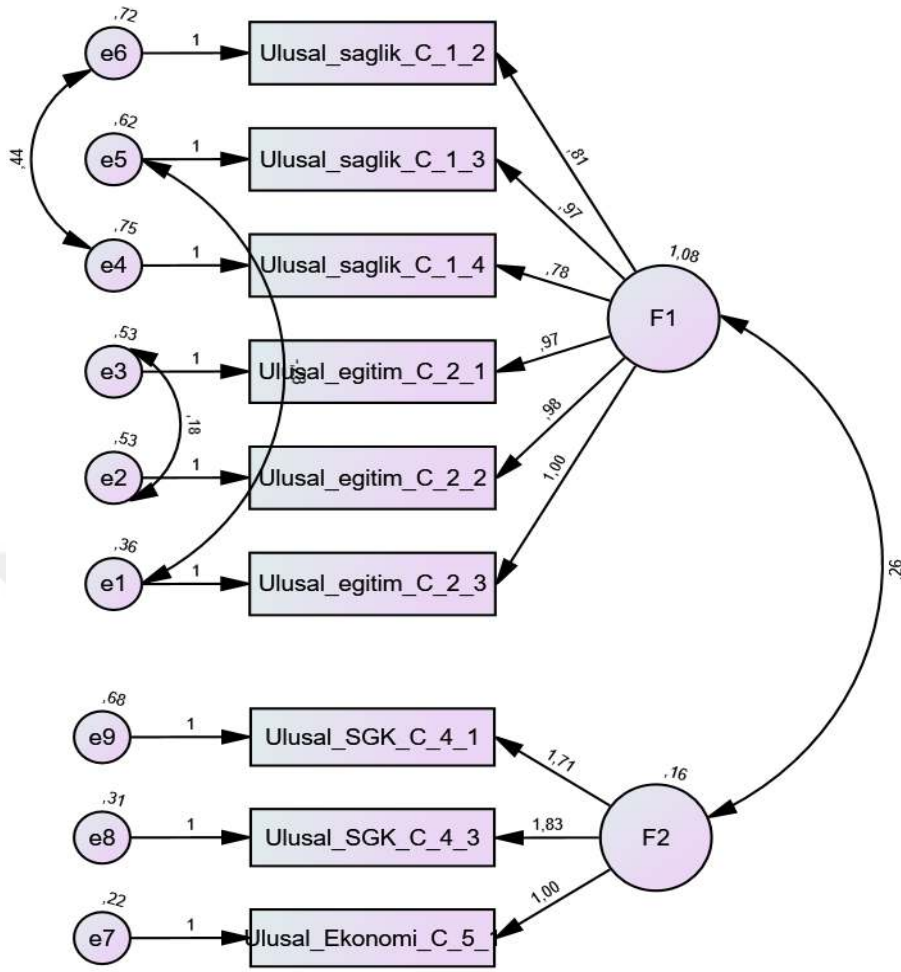
Uyum İyiliği İndeksleri	Değerler	Kabul Edilen Sınır	Yorum
CMIN/DF	3,825	≤ 5 (ideal: ≤ 3)	Kabul edilebilir uyum düzeyindedir.
GFI	0,959	$\geq 0,90$	Model veriye çok iyi uyum sağlamaktadır.
AGFI	0,920	$\geq 0,90$	Düzeltilmiş uyum düzeyi oldukça iyidir.
NFI	0,964	$\geq 0,90$ (ideal: $\geq 0,95$)	Model veriyle çok iyi uyum göstermektedir.
RFI	0,944	$\geq 0,90$	Modele ait serbestlik derecesiyle birlikte iyi bir uyum sergilenmiştir.
IFI	0,973	$\geq 0,90$ (ideal: $\geq 0,95$)	Modelin iyileştirilmiş uyumu oldukça güçlüdür.
TLI (NNFI)	0,958	$\geq 0,90$ (ideal: $\geq 0,95$)	Karmaşıklığı dikkate alan bu indeks de mükemmel uyuma işaret etmektedir.
CFI	0,973	$\geq 0,90$ (ideal: $\geq 0,95$)	Modelin alternatif modellere göre uyumu mükemmeldir.
RMSEA	0,077	$\leq 0,08$ (ideal: $\leq 0,06$)	Kabul edilebilir düzeydedir. Sınırdan olmakla birlikte model uygun sayılır.

DFA sonucunda elde edilen faktör yüklerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir, faktör yükleri 0.7 ve üzeri kabul edilebilir düzeyde, ancak 0.5 ve üzeri değerler de yeterli kabul edilmektedir. Analiz bulgularına göre her bir değişkenin teorik olarak ait olduğu faktörle yüksek ve anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Bulgular Tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 15. Ulusal Politik Faktörler DFA- Faktör Yükleri

B. Ulusal Politik Faktörler	Madde	Faktör Yüğü
Birinci Boyut: Ulusal Sağlık Refahı ve İnsan Gelişim Politikaları	C_2_3	0,866
	C_2_2	0,815
	C_2_1	0,811
	C_1_3	0,788
	C_1_4	0,685
	C_1_2	0,797
İkinci Boyut: Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları	C_4_3	0,797
	C_5_1	0,653
	C_4_1	0,641

Faktör yüklerinin şekilsel gösterimi, Şekil 8’de yer almaktadır.

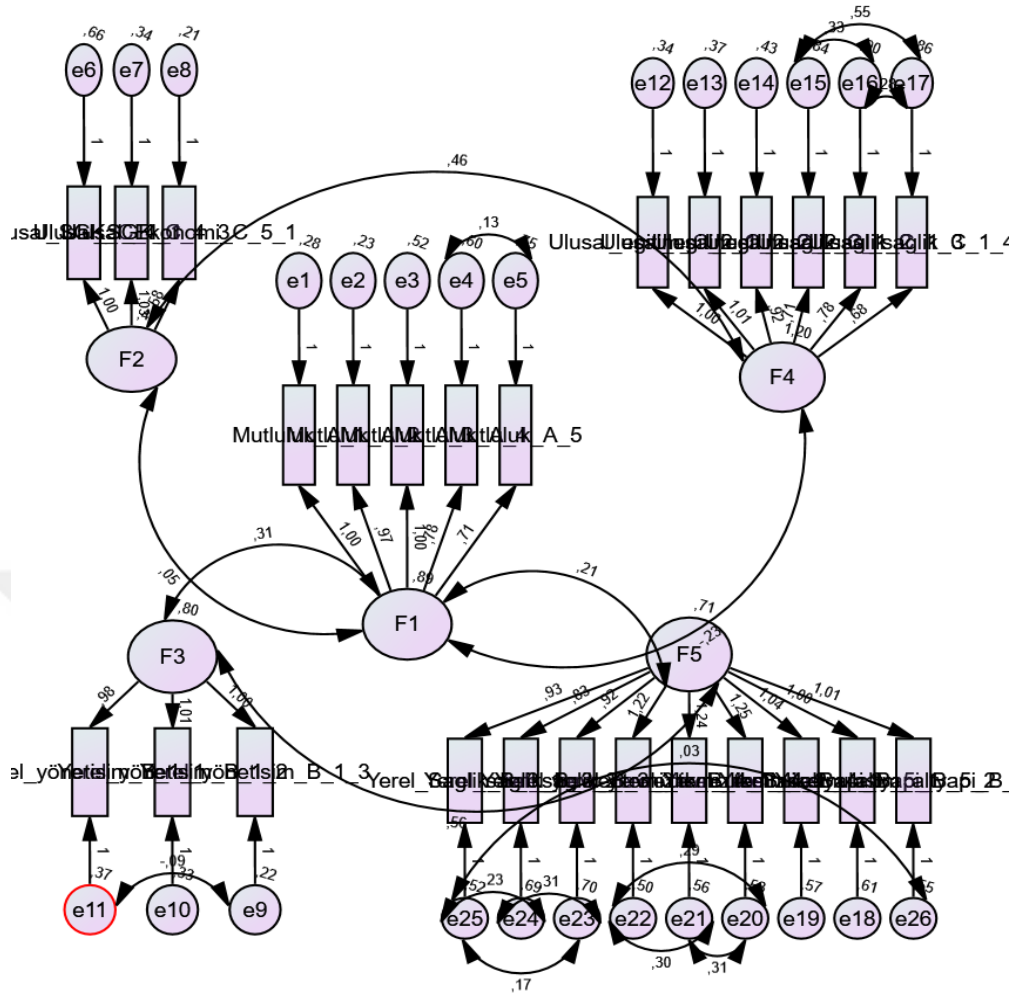

Şekil 8. Ulusal Politik Faktörlerin Doğrulatoryıcı Faktör Analizi

Tablo 16. Mutluluğun Politik Faktörlerle İlişisine Yönelik Doğrulatoryıcı Faktör Analizi

Uyum İyiliği İndeksleri	Değerler	Kabul Edilen Sınır	Yorum
CMIN/DF	3.368	< 5 (kabul), < 3 (iyi), < 2 (mükemmel)	Kabul edilebilir düzeyde uyum
GFI	0.881	≥ 0.90 (iyi), ≥ 0.85 (geçerli)	Kabul edilebilir uyum
AGFI	0.851	≥ 0.85 (geçerli), ≥ 0.90 (iyi)	Kabul edilebilir uyum.
IFI	0.923	≥ 0.90	İyi uyum
TLI (NNFI)	0.911	≥ 0.90	Güçlü uyum
CFI	0.923	≥ 0.90	Güçlü uyum
RMSEA	0.071	≤ 0.08 (kabul), ≤ 0.05 (iyi)	Kabul edilebilir uyum

Faktör yüklerinin şekilsel gösterimi, Şekil 9’da yer almaktadır.

Şekil 9. Mutluluğun Politik Faktörlerle İlişisine Yönelik Doğrulamalı Faktör Analizi

Tablo 16'daki ve Şekil 9'daki verilerden hareketle bireylerin mutluluk düzeyini (F5) açıklamada etkili olan politik faktörlere (F1: Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları, F2: Ulusal Sağlık Refahı ve İnsanı Gelişim Politikaları, F3: Yerel Yönetişim ve F4: Yerel Yönetimlerde Sağlık Çevresel ve Kentsel Alt Yapı Hizmetleri) ilişkin model yapısı Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. AMOS çıktılarında yer alan doğrulamalı faktör analizi kapsamında modelin uyum iyiliği çeşitli istatistiksel indeksler aracılığıyla değerlendirilmiştir. İlk olarak, Ki-kare serbestlik derecesine oranı (CMIN/DF) 3.368 olarak hesaplanmış olup, bu değer < 5 sınırı içerisinde yer almakta ve modelin kabul edilebilir düzeyde bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir. GFI (Goodness of Fit Index) değeri 0.881 ve AGFI (Adjusted Goodness

of Fit Index) değeri 0.851 olup, her iki indeks de literatürde kabul edilen 0.85 alt sınırını aşarak, modelin genel olarak kabul edilebilir bir uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Incremental Fit Index (IFI) değeri 0.923, Tucker-Lewis Index (TLI/NNFI) değeri 0.911 ve Comparative Fit Index (CFI) değeri ise 0.923 olarak bulunmuştur. Bu değerler, her biri için geçerli olan 0.90 eşik değerinin üzerinde yer almakta ve modelin güçlü bir uyum sergilediğini göstermektedir. Özellikle TLI ve CFI değerlerinin 0.91 ve üzeri olması, modelin açıklayıcılığının ve yapısal geçerliliğinin yüksek olduğunu desteklemektedir.

Modelin mutlak uyumuna ilişkin bir diğer önemli gösterge olan RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) değeri 0.071 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, 0.08'in altında kalarak modelin kabul edilebilir düzeyde bir uyuma sahip olduğunu ifade etmektedir. Tüm bu veriler bir arada değerlendirildiğinde, oluşturulan modelin kuramsal yapı ile tutarlı olduğu ve verilerle yeterli düzeyde örtüştüğü söylenebilir.

3.3. Araştırma Verilerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Bu araştırma için oluşturulan anket formu araştırmanın geçerliliği ve genellenebilirliği açısından Batı Akdeniz Bölgesi'ni temsil eden her üç şehirde de rastlantısal seçilen farklı demografik özellikleri de yansıtabilecek olan katılımcılara uygulanmıştır. Böylelikle araştırma popülasyonunun her bir bireyin eşit fırsatlarla örnekleme dahil edilmesi ve bu eşitlik ile birlikte araştırma sonuçlarının yanıltıcı olma riskinin önemli ölçüde azaltılması hedeflenmiştir. Anket uygulaması için yapılan hedef örneklem hesaplamaları neticesinde minimum 385 olarak belirlenen katılımcı sayısından daha fazla kişiye (490) ulaşılarak anketin daha da güvenilir olması sağlanmıştır. Bu başlık altında ilk olarak katılımcıların demografik özelliklerinin, ikinci olarak mutluluk ve üçüncü olarak da ulusal ve yerel politik faktörlere ilişkin ölçeklerin tanımlayıcı istatistiklerine verilerine yer verilecektir.

3.3.1. Demografik Verilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmaya katılan 477 katılımcının cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, meslek, gelir düzeyi, ikamet edilen yer ve medeni hal bilgilerine ilişkin tanımlayıcı istatistikleri aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 17. Cinsiyetin Tanımlayıcı İstatistikleri

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
Erkek	213	44,7
Kadın	264	55,3
Toplam	477	100,0

Tablo 17'ye göre, araştırmaya katılan toplam 477 kişinin 213'ü erkek (%44,7), 264'ü ise kadın (%55,3) olarak belirlenmiştir.

Tablo 18. Yaş Gruplarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Yaş Grubu	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
65 yaş ve üzeri	37	7,8
50-64 yaş	101	21,2
35-49 yaş	105	22,0
25-34 yaş	144	30,2
18-24 yaş	90	18,9
Toplam	477	100,0

Tablo 18'e göre, araştırmaya katılan toplam 477 kişinin %18,9'unu oluşturan 90 kişi 18-24 yaş grubunda yer almaktadır. Katılımcıların %30,2'sine karşılık gelen 144 kişi 25-34 yaş grubunda, %22'sine denk gelen 105 kişi 35-49 yaş grubunda, %21,2'sine karşılık gelen 101 kişi 50-64 yaş grubunda, %7,8'ini oluşturan 37 kişi ise 65 yaş ve üzeri grupta yer almaktadır.

Tablo 19. Eğitim Düzeyinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Eğitim Düzeyi	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
İlköğretim veya altı	48	10,1
Ortaokul	17	3,6
Lise	89	18,7
Üniversite	273	57,2
Yüksek lisans	43	9,0
Doktora	7	1,5

Tablo 19'a göre, araştırmaya katılan 477 kişinin eğitim düzeyine göre dağılımı şu şekildedir: %10,1'ini oluşturan 48 kişi ilköğretim ve altı, %3,6'sını oluşturan 17 kişi ortaokul, %18,7'sini oluşturan 89 kişi lise, %57,2'sini oluşturan 273 kişi üniversite ve %1,5'ini oluşturan 7 kişi doktora seviyesinde eğitim almıştır.

Tablo 20. Çalışma Durumunun Tanımlayıcı İstatistikleri

Çalışma Durumu	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
Çalışıyor	211	44,2
Emekli	101	21,2
Engelli	4	0,8
Öğrenci	75	15,7
Ev kadını	58	12,2
İşsiz	28	5,9
Toplam	477	100,0

Tablo 20'ye göre, araştırmaya katılan 477 kişinin %44,2'sini oluşturan 211 kişi çalışmaktadır. Katılımcıların %21,2'sine karşılık gelen 101 kişi emekli, %0,8'ine denk gelen 4 kişi engelli birey olarak belirtilmiştir. Öğrenciler, toplam katılımcıların %15,7'sini oluşturan 75 kişi ile temsil edilmektedir. Ev kadınları %12,2 oranında olup 58 kişi ile yer almaktadır. İşsiz bireyler ise 28 kişi ile toplam katılımcıların %5,9'unu oluşturmaktadır.

Tablo 21. Aylık Gelirin Tanımlayıcı İstatistikleri

Gelir Düzeyi	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
75.000 ve üzeri	10	2,1
50.000-75.000	46	9,6
37.000-49.000	88	18,4
26.000-36.000	101	21,2
18.000 - 25.000	70	14,7
17.002 TL ve altı	162	34,0
Toplam	477	100,0

Tablo 21'e göre, araştırmaya katılan 477 kişinin gelir dağılımı incelendiğinde, %34,0'ını oluşturan 162 kişi 17.002 TL ve altı gelir grubunda yer almaktadır. Katılımcıların %21,2'sine karşılık gelen 101 kişi 26.000-36.000 TL gelir aralığında, %18,4'üne denk gelen 88 kişi 37.000-49.000 TL gelir aralığında bulunmaktadır. 18.000-25.000 TL aralığında gelire sahip olan 70 kişi, toplam katılımcıların %14,7'sini oluşturmaktadır. 50.000-75.000 TL gelir aralığında 46 kişi yer almakta olup bu grup toplamın %9,6'sını kapsamaktadır. 75.000 TL ve üzeri gelire sahip olanlar ise 10 kişi ile toplamın %2,1'ini oluşturmaktadır.

Gelir aralıkları, çalışmanın yürütüldüğü 2024 yılı itibarıyla Türkiye'de geçerli olan asgari ücret ve ortalama gelir düzeyleri dikkate alınarak belirlenmiştir. En alt gelir grubu (17.002 TL ve altı) asgari ücret seviyesini temel alacak şekilde tanımlanmıştır. Diğer gelir aralıkları ise ülke genelindeki gelir dağılımını temsil edecek biçimde

kademelendirilmiştir. Bu sınıflama, farklı gelir düzeylerindeki bireylerin mutluluk ve kamu hizmetlerinden memnuniyet algısını karşılaştırabilir biçimde analiz etmeyi sağlamaktadır.

Tablo 22. Meslek Gruplarının Tanımlayıcı İstatistiki

Meslek Grupları	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
Üst Düzey Yönetici	8	1,7
Doktor	2	0,4
Akademisyen	10	2,1
Serbest Meslek Çalışanı	23	4,8
Özel Sektör Beyaz Yakalı	20	4,2
Memur	88	18,4
Öğretmen	63	13,2
Esnaf	20	4,2
Özel Sektör Mavi Yakalı	22	4,6
İşçi	29	6,1
Çiftçi	4	0,8
Meslek yok	188	39,4
Toplam	477	100,0

Tablo 22'ye göre, 477 kişinin meslek gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, %39,4'ünü oluşturan 188 kişi mevcut durumda herhangi bir meslek sahibi olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %18,4'üne karşılık gelen 88 kişi memur, %13,2'sini oluşturan 63 kişi öğretmen, %6,1'ini oluşturan 29 kişi işçi, %4,8'ini oluşturan 23 kişi serbest meslek çalışanı, %4,6'sını oluşturan 22 kişi özel sektör mavi yakalı çalışanı, %4,2'sini oluşturan 20'şer kişi özel sektör beyaz yakalı çalışanı ve esnaf olarak yer almaktadır. Üst düzey yöneticiler 8 kişi ile toplamın %1,7'sini, çiftçiler 4 kişi ile %0,8'ini, doktorlar 2 kişi ile %0,4'ünü oluşturmaktadır. Akademisyenler ise 10 kişi ile toplam katılımcıların %2,1'ini temsil etmektedir.

Tablo 23. İkamet Yerinin Tanımlayıcı İstatistiki

İkamet Yerleri	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
Isparta	80	16,8
Burdur	40	8,4
Antalya	357	74,8
Toplam	477	100,0

Tablo 23'e göre, araştırmaya katılan 477 kişinin yaşadıkları illere göre dağılımı incelendiğinde, %74,8'ini oluşturan 357 kişi Antalya'da, %16,8'ini oluşturan 80 kişi Isparta'da, %8,4'ünü oluşturan 40 kişi ise Burdur'da ikamet etmektedir.

Tablo 24. Medeni Durumunun Tanımlayıcı İstatistiki

Medeni Durum	Katılımcı Sayısı (n)	Yüzde (%)
Evli	311	65,2
Bekar	166	34,8
Toplam	477	100,0

Tablo 24'te gösterildiği gibi araştırmaya katılan 477 kişinin medeni durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, %65,2'sini oluşturan 311 kişi evli, %34,8'ini oluşturan 166 kişi ise bekâr olduğunu belirtmiştir.

3.3.2. Mutluluk Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Bu başlık altında, katılımcıların mutluluk ölçeğinde yer alan toplam beş ifadeye verdikleri yanıtların tanımlayıcı istatistiki Tablo 25'te sunulmaktadır. 1'den 5'e kadar rakamsal değerlerle memnuniyet derecesini ölçen ifadelerden, "İdeallerime yakın bir yaşantım vardır" ifadesinin ortalama değeri 2,4172 olarak hesaplanmıştır. "Yaşam koşullarım mükemmeldir" ifadesinin ortalama değeri 2,3795, "Yaşamımda keyif aldığım birçok şey vardır" ifadesinin ortalama değeri 2,7505, "Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum" ifadesinin ortalama değeri 2,4507, "Tekrar dünyaya gelsem, hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim" ifadesinin ortalama değeri ise 2,0964 olarak ölçülmüştür. Ayrıca, mutluluk ölçeğine ait genel mutluluk ortalaması 2,4189 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 25. Mutluluk Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Mutluluk İfadeleri	Katılımcı Sayısı (n)	Memnuniyet Minimum Değer	Memnuniyet Maximum Değer	Memnuniyet Değerlerinin Ortalaması	Standart sapma Değeri
İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.	477	1,00	5,00	2,4172	1,06113
Yaşam koşullarım mükemmeldir.	477	1,00	5,00	2,3795	1,01078
Yaşamımda keyif aldığım birçok şey vardır.	477	1,00	5,00	2,7505	1,16974
Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.	477	1,00	5,00	2,4507	1,05927
Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	477	1,00	5,00	2,0964	1,08617

3.3.3. Ulusal ve Yerel Politik Faktörler Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

3.3.3.1. Yerel Politik Faktörler Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Yerel politik faktörler, ölçekte yer alan ifadelere göre iki alt boyuta ayrılmaktadır. İlk boyutta, yerel hizmetlere ilişkin sağlık, çevre ve temizlik, ulaşım ve altyapı hizmetlerini ölçen toplam sekiz ifadeden oluşup, bu boyuta ilişkin frekans analizleri Tablo 25’te sunulmaktadır. İkinci boyut, toplam üç ifade ile yönetimle ilgilidir ve bu boyuta ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 26’da yer almaktadır.

Tablo 26. Yerel Sağlık, Çevresel ve Kentsel Altyapı Hizmetleri Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Yerel Sağlık, Çevresel ve Kentsel Altyapı Hizmetlerinden Memnuniyet İfadeleri	Katılımcı Sayısı (n)	Memnuniyet Minimum Değer	Memnuniyet Maximum Değer	Memnuniyet Değerlerinin Ortalaması	Standart sapma Değeri
Sağlık birimlerine erişimi kolaylaştırmak için belediye tarafından sunulan ulaşım hizmetlerinden	477	1,00	5,00	2,5556	1,06489
Acil ihtiyaç durumlarında belediyenin sağlık hizmetleri koordinasyonundan (örneğin sağlık personelinin yönlendirilmesi gibi)	477	1,00	5,00	2,5556	1,14108
Cadde ve sokakların temizlik hizmetlerinden	477	1,00	5,00	2,7862	1,24700
Park, bahçe gibi yeşil alanların bakımı ve ağaçlandırılmasından	477	1,00	5,00	2,8763	1,28804

Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden	477	1,00	5,00	2,7925	1,28538
Genel toplu taşıma hizmetlerinden (örneğin şehir içi otobüs seferleri, durak/bekleme alanları gibi)	477	1,00	5,00	2,5975	1,15656
Yol veya kaldırım yapımı hizmetlerinden	477	1,00	5,00	2,4927	1,14974
Şebeke suyu erişimi ve bakımı gibi hizmetlerden	477	1,00	5,00	2,3459	1,12825
Yerel Sağlık, Çevresel ve Kentsel Altyapı Hizmetleri Memnuniyet Ortalaması	477	1,00	5,00	2,6443	0,94078

Tablo 26’da yer alan katılımcıların değerlendirmelerine göre, 1’den 5’e kadar rakamsal değerlerle memnuniyet derecesini ölçen ifadelerden, "Sağlık birimlerine erişimi kolaylaştırmak için belediye tarafından sunulan ulaşım hizmetlerinden memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,5556, "Afet durumlarında belediyenin sağlık hizmetleri koordinasyonundan (örneğin, sağlık personelinin yönlendirilmesi gibi) memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,5556 olarak ölçülmüştür. "Cadde ve sokakların temizlik hizmetlerinden memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,7862, "Park, bahçe gibi yeşil alanların bakımı ve ağaçlandırılmasından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,8763, "Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri ise 2,7925 olarak hesaplanmıştır. "Genel toplu taşıma hizmetlerinden (örneğin, şehir içi otobüs seferleri, durak/bekleme alanları gibi) memnuniyet" ifadesine verilen yanıtların ortalaması 2,5975, "Yol veya kaldırım yapımı hizmetlerinden memnuniyet" ifadesinin ortalaması 2,4927, "Şebeke suyu erişimi ve bakımı gibi hizmetlerden memnuniyet" ifadesinin ortalaması ise 2,3459 olarak belirlenmiştir. Bu boyutun ortalama memnuniyet derecesi ise, 2,6443 olarak belirlenmiştir.

Tablo 27. Yönetişim Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistiki

Yönetişimden Memnuniyet İfadeleri	Katılımcı Sayısı (n)	Memnuniyet Minimum Değer	Memnuniyet Maximum Değer	Memnuniyet Değerlerinin Ortalaması	Standart sapma Değeri
Yaşadığım şehirle ilgili olarak istek ve beklentilerimin karşılanmasından	477	1,00	5,00	2,5052	1,06633
Vatandaşların, yönetime ihtiyaç ve beklentilerini iletmeleri için oluşturulan iletişim kanallarından	477	1,00	5,00	2,4780	1,07201
Şehirde uygulanan hizmet ve politikaların belirlenmesinde vatandaşların ihtiyaçlarının dikkate alınmasından	477	1,00	5,00	2,3753	1,01235
Yönetişim ortalaması	477	1,00	5,00	2,4528	0,93706

Tablo 27'ye göre, katılımcıların yerel yönetimle ilgili değerlendirmelerine verdikleri yanıtların frekans analizi sunulmaktadır. 1'den 5'e kadar rakamsal değerlerle ölçülen memnuniyet düzeyleri incelendiğinde, "Yaşadığım şehirle ilgili olarak istek ve beklentilerimin karşılanmasından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,5052 olarak hesaplanmıştır. "Vatandaşların, yönetime ihtiyaç ve beklentilerini iletmesi için oluşturulan iletişim kanallarından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,4780, "Şehirde uygulanan hizmet ve politikaların belirlenmesinde vatandaşların ihtiyaçlarının dikkate alınmasından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri ise 2,3753 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, yönetimle ilgili genel ortalama değeri 2,4528 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3.2. Ulusal Politik Faktörler Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Ulusal politik faktörler, ölçekte yer alan ifadelere göre iki alt boyuta ayrılmaktadır. İlk boyut, ulusal sağlık ve eğitim faktörlerini kapsayan "ulusal sağlık refahı ve insanı gelişim politikaları" ile toplam altı ifadeden oluşmaktadır. Bu boyuta ilişkin frekans analizleri Tablo 26'da yer almaktadır. İkinci boyut, sosyal güvenlik ve ekonomik faktörlerini kapsayan "ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları" ile toplam üç ifadeden oluşmaktadır ve bu boyuta ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 28. Ulusal Sağlık Refahı ve İnsanı Gelişim Politikaları Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Ulusal Sağlık Refahı ve İnsanı Gelişim Politikalarından Memnuniyet İfadeleri	Katılımcı Sayısı (n)	Memnuniyet Minimum Değer	Memnuniyet Maximum Değer	Memnuniyet Değerlerinin Ortalaması	Standart sapma Değeri
Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliğinden	477	1,00	5,00	2,8092	1,20192
Sağlık personeli sayısından	477	1,00	5,00	2,8134	1,28042
Sağlık personeli niteliğinden	477	1,00	5,00	2,8721	1,18747
Eğitim müfredatından	477	1,00	5,00	2,2327	1,24446
Okulların ve öğretmenlerin sayısından	477	1,00	5,00	2,4780	1,25943
Okulların ve öğretmenlerin niteliğinden	477	1,00	5,00	2,4969	1,20333
Ulusal Sağlık Refahı ve İnsanı Gelişim Politikaları İfadeleri Ortalaması	477	1,00	5,00	2,6171	1,01643

Tablo 28'e göre, katılımcıların ulusal sağlık refahı ve insani gelişim politikalarına ilişkin değerlendirmelerine verdikleri yanıtların frekans analizi sunulmaktadır. Katılımcıların "Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliğinden memnuniyet" ifadesine verdikleri yanıtların ortalama değeri 2,8092, "Sağlık personeli sayısından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,8134, "Sağlık personeli niteliğinden memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri ise 2,8721 olarak hesaplanmıştır. Eğitim hizmetlerine yönelik olarak, "Eğitim müfredatından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,2327, "Okulların ve öğretmenlerin sayısından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,4780, "Okulların ve öğretmenlerin niteliğinden memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 2,4969 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ulusal sağlık refahı ve insani gelişim politikalarına ilişkin genel ortalama 2,6171 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 29. Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları Tanımlayıcı İstatistikleri

Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikalarından Memnuniyet İfadeleri	Katılımcı Sayısı (n)	Memnuniyet Minimum Değer	Memnuniyet Maximum Değer	Memnuniyet Değerlerinin Ortalaması	Standart sapma Değeri
Tıbbi ilaç temininden	477	1,00	5,00	2,3375	1,07361
Genel olarak emeklilik haklarından	477	1,00	5,00	1,8868	0,92342
Uygulanan vergi oranlarından	477	1,00	3,00	1,3417	0,61716
Ulusal Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları İfadelerinin Ortalaması	477	1,00	4,33	1,8553	0,70862

Tablo 29’da katılımcıların ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarına ilişkin değerlendirmelerine verdikleri yanıtların frekans analizi sunulmaktadır. Katılımcıların "Tıbbi ilaç temininden memnuniyet" ifadesine verdikleri yanıtların ortalama değeri 2,3375, "Genel olarak emeklilik haklarından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri 1,8868, "Uygulanan vergi oranlarından memnuniyet" ifadesinin ortalama değeri ise 1,3417 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarına ilişkin genel ortalama 1,8553 olarak belirlenmiştir.

3.3.4. Mutluluk Düzeyi Üzerinde Demografik Değişkenler ile Ulusal ve Yerel Politik Faktörlerin Etkisi: Regresyon Testi Analizleri

Regresyon analizi, bağımlı değişken üzerindeki etkileri açıklamak üzere çoklu ve sıralı yapıya sahip bağımsız değişkenlerin birlikte değerlendirilmesini sağlayan istatistiksel bir yöntemdir (Field, 2013). Bu çalışmada katılımcıların mutluluk düzeylerini etkileyen hem demografik hem de ulusal ve yerel politik faktörlerin etkisinin analizi için sırasıyla uygun yöntemler olarak ordinal lojistik regresyon ve çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, hangi değişkenlerin anlamlı düzeyde etkili olduğunu göstermek üzere detaylı tablolarla sunulmuştur.

3.3.4.1. Mutluluk Düzeyi Üzerinde Demografik Değişkenlerin Etkisi: Ordinal Regresyon Testi Analizi

Bu araştırmada, bireylerin mutluluk düzeyini etkileyen demografik faktörleri belirlemek amacıyla ordinal lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Bağımlı değişken, 1’den 5’e kadar derecelendirilen Likert tipi ölçekle ölçülen mutluluk düzeyi olup, sıralı (ordinal) bir yapıya sahiptir. Bağımsız değişkenler ise cinsiyet, yaş grubu, öğrenim düzeyi ve medeni durum gibi demografik faktörlerden oluşmaktadır. Söz konusu analiz, bu değişkenlerin mutluluk düzeyi üzerindeki etkisini birlikte değerlendirmek ve hangi değişkenlerin anlamlı düzeyde etkili olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 30. Cinsiyetin Mutluluk Üzerindeki Etkisi

Cinsiyet	B (Katsayı)	Wald	p (Sig.)	Yorum
Erkek	-0,043	0,030	0,861	Anlamli değil
Kadın	Referans ¹²	-	-	-

Araştırma kapsamında yürütölen ordinal lojistik regresyon analizinde, cinsiyet değişkeninin mutluluk düzeyi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analize göre, "kadın" kategorisi referans alınmış; "erkek" kategorisinin katsayısı bu referans kategoriye göre hesaplanmıştır (Tablo 30).

Model çıktılarında, erkeklerin mutluluk düzeyine geçiş olasılığına ilişkin katsayısı $B = -0,043$, $Wald = 0,030$ ve $p = 0,861$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, erkek bireylerin kadınlara kıyasla daha düşük mutluluk düzeyinde yer alma eğiliminde olduğunu göstermektedir; ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).

Bu bağlamda, araştırmada cinsiyet değişkeninin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 31. Yaşın Mutluluk Üzerindeki Etkisi

Yaş Grubu	B (Katsayı)	Wald	p (Sig.)	Yorum
18–24 yaş	1,720	3,866	0,049	Anlamli pozitif etki
25–34 yaş	0,259	0,135	0,713	Anlamli değil
35–49 yaş	1,591	5,122	0,02	Anlamli pozitif etki
50–64 yaş	0,586	0,880	0,34	Anlamli değil
65+ yaş	Referans	-	-	-

Araştırmada, bireylerin ait oldukları yaş grubunun mutluluk düzeyi üzerindeki etkisi ordinal lojistik regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Tablo 31’deki analizde, yaş değişkeni kategorik olarak ele alınmış ve "65 yaş ve üzeri" grubu referans kategori olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda diğer yaş gruplarına ait katsayılar, 65 yaş ve üzerindeki bireylerle karşılaştırılmal olarak yorumlanmaktadır.

Model sonuçlarına göre, 18–24 yaş grubunda yer alan bireylerin mutluluk düzeyine geçiş olasılığı, referans gruba kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir ($B = 1,720$; $p = 0,049$). Benzer şekilde, 35–49 yaş grubu bireyler için de anlamlı ve pozitif bir etki gözlemlenmiştir ($B = 1,591$; $p = 0,024$). Bu bulgular, söz konusu yaş gruplarındaki bireylerin, 65 yaş ve üzerindekiilere göre daha yüksek mutluluk

düzeylerinde yer alma olasılıklarının istatistiksel olarak anlamlı biçimde arttığını göstermektedir.

Buna karşılık, 25–34 yaş ve 50–64 yaş gruplarının mutluluk düzeyine etkileri anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$). Bu yaş gruplarının mutluluk düzeyine geçiş olasılığı ile referans grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Tablo 32. Öğrenim Düzeyinin Mutluluk Üzerindeki Etkisi

Eğitim Düzeyi	B (Katsayı)	Wald	p (Sig.)	Yorum
Doktora	-0,331	0,144	0,705	Anlamlı değil
Yüksek lisans	-0,472	0,634	0,426	Anlamlı değil
Üniversite	-0,703	1,825	0,177	Anlamlı değil
Lise	-0,441	0,638	0,424	Anlamlı değil
Ortaokul	0,475	0,241	0,624	Anlamlı değil
İlköğretim veya altı	Referans	-	-	-

Bu çalışmada bireylerin eğitim düzeylerinin mutluluk düzeyine etkisi, ordinal lojistik regresyon analiziyle incelenmiştir. Bağımsız değişken olarak kullanılan eğitim düzeyi kategorik bir yapıda ele alınmış ve analizde "ilköğretim veya altı" grubu referans kategori olarak belirlenmiştir. Diğer tüm eğitim kademelerine ait katsayılar, bu referans grubuna göre yorumlanmaktadır.

Tablo 32'deki analiz sonuçlarına göre, eğitim düzeyi arttıkça bireylerin mutluluk düzeyinde anlamlı bir değişim olduğu yönünde istatistiksel bir bulgu elde edilmemiştir. Doktora ($B = -0,331$; $p = 0,705$), yüksek lisans ($B = -0,472$; $p = 0,426$), üniversite ($B = -0,703$; $p = 0,177$), lise ($B = -0,441$; $p = 0,424$) ve ortaokul ($B = 0,475$; $p = 0,624$) mezunlarının mutluluk düzeyine geçiş olasılıkları referans gruba göre farklılık göstermesine rağmen, bu farklılıkların hiçbiri istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).

Bu bulgular, araştırma örnekleminde eğitim düzeyinin mutluluk üzerinde anlamlı bir belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 33. Medeni Halin Mutluluk Üzerindeki Etkisi

Medeni Durum	B (Katsayı)	Wald	p (Sig.)	Yorum
Bekar	0,194	0,348	0,555	Anlamlı değil
Evli	Referans	-	-	-

Araştırmada bireylerin medeni durumlarının mutluluk düzeyi üzerindeki etkisi, ordinal lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Değişken kategorik yapıda ele alınmış ve analizde "evli" bireyler referans kategori olarak belirlenmiştir. Böylece diğer kategori olan “bekar” bireylerin mutluluk düzeyine etkisi, evli bireylerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, bekar bireylerin mutluluk düzeyine geçiş olasılığına ilişkin katsayı $B = 0,194$, Wald = 0,348 ve $p = 0,555$ olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, bekar bireylerin mutluluğa geçiş olasılığının evli bireylerden daha yüksek olduğunu gösterse de, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$).

Dolayısıyla, örnekleme medeni durumun mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.4.1.2. Mutluluk Düzeyi Üzerinde Ulusal ve Yerel Politik Faktörlerin Etkisi: Çoklu Regresyon Testi Analizi

Bağımsız değişkenler olarak yerel faktörlerden iki boyut – birincisi; sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri memnuniyeti, ikincisi; yönetim memnuniyeti – ile ulusal faktörlerden iki boyut – birincisi; sağlık refahı ve insani gelişim politikaları memnuniyeti, ikincisi; sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları memnuniyeti – ele alınmış, bağımlı değişken olarak ise katılımcıların mutluluk düzeyi değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, tablolar halinde açıklanmıştır.

Tablo 34. Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Boyutların Ortalama Değerleri

	Ortalama Değer	Standart Sapma	N (Katılımcı Sayısı)
Mutluluk ortalaması	2,4189	0,88426	477
Yerel Fak. Boyut 1 (sağlık, çevresel, kentsel alt yapı hizmetleri ortalaması)	2,6443	0,94078	477
Yerel Fak. Boyut 2 (Yönetişim Ortalaması)	2,4528	0,93706	477
Ulusal Fak. Boyut 1 (Sağlık refahı ve insani gelişim politikaları ortalaması)	2,6171	1,01643	477
Ulusal Fak. Boyut 2 (Sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları ortalaması)	1,8553	0,70862	477

Tablo 34’e göre, 477 katılımcının yanıtladığı mutluluk ölçeğine ait genel mutluluk ortalaması 2,4189 olarak; yerel faktörler boyut 1’i oluşturan sağlık, çevresel, kentsel alt yapı hizmetlerinden ortalama memnuniyet derecesi ise, 2,6443 olarak; yerel faktörler

boyut 2'yi oluşturan yönetimle ilgili genel ortalama değeri 2,4528 olarak; ulusal faktörler boyut 1'i oluşturan ulusal sağlık refahı ve insani gelişim politikalarına ilişkin genel ortalama 2,6171 olarak ve ulusal faktörler boyut 2'yi oluşturan ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarına ilişkin genel ortalama 1,8553 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 35. Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Boyutların Korelasyon Analizi

	Yerel Fak. Boyut 1 (sağlık, çevresel, kentsel alt yapı hizmetleri ortalaması)	Yerel Fak. Boyut 2 (Yönetişim Ortalaması)	Ulusal Fak. Boyut 1 (Sağlık refahı ve insani gelişim politikaları ortalaması)	Ulusal Fak. Boyut 2 (Sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları ortalaması)
Pearson Korelasyon Mutluluk Ort.	0,151	0,287	0,045	0,249
Sig. (1-tailed) Mutluluk Ort.	0,000	0,000	0,000	0,000
N	477	477	477	477

Tablo 35'te ulusal ve yerel politik faktörlere ilişkin boyutların korelasyon analizine yer verilmiştir. Bu analiz iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin yönünün ölçülmesi metodudur (Field, 2013). Bu yöntemle veriler arasındaki ilişkinin gücünün ortaya konulması ile hipotezlerin test edilmesi amaçlanmıştır. Analiz için Pearson korelasyon¹² ve Sig. (1-tailed)¹³ değerleri ön plana çıkmaktadır. Her ikisi için de anlamlılık değerleri (Field, 2013) Tablo 36'da yer almaktadır.

Tablo 36. Pearson korelasyon ve Sig. (1-tailed) Anlamlılık Değerleri

Pearson korelasyon	Sig. (1-tailed) (Anlamlılık)
(-0,25) – 0,00 ve 0,00 – 0,25: Çok Zayıf	0,00 < p < 0,05 arasında olmalıdır.
(-0,49) – (-0,26) ve 0,26 – 0,49: Zayıf	
(-0,69) – (-0,50); 0,50 – 0,69: Orta	
(-0,89) – (-0,70) ve 0,70 – 0,89: Yüksek	
(-1,00) – (-0,90) ve 0,90 – 1,00: Çok Yüksek.	

Buna göre, mutluluk ortalaması ile yerel politik faktörlerden boyut 1'i temsil eden sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri ortalaması arasındaki ilişkinin Pearson

¹² Pearson Korelasyon iki sürekli değişken arasındaki lineer ilişkinin gücünü ve yönünü ölçen istatistiksel bir katsayıdır.

¹³ Sig. (1-tailed)", istatistiksel analizlerde kullanılan ve "tek yönlü anlamlılık değeri" anlamına gelen bir terimdir. Bu değer, hipotez testlerinde test istatistiğinin belirli bir yönde (pozitif veya negatif) anlamlı olup olmadığını değerlendirmek için kullanılır.

Korelasyon Katsayısı: 0.151; Sig. (1-tailed) 0,00'dır. Dolayısıyla mutluluk ile sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri arasında çok zayıf ve anlamlı bir ilişki vardır. Yani, bu hizmetlerden memnuniyet arttıkça mutluluk da artma eğilimindedir ancak çok zayıf düzeyde bir ilişki söz konusudur.

Mutluluk ortalaması ile yerel politik faktörlerden boyut 2'yi temsil eden yönetim arasındaki ilişkide Pearson Korelasyon katsayısı: 0.287; Sig. (1-tailed) 0,00'dır. Buna göre, mutluluk ile yönetim arasında zayıf düzeyde ve anlamlı bir pozitif ilişki vardır. Yönetimden duyulan memnuniyet arttıkça, zayıf düzeyde de olsa mutluluk düzeyi de artmaktadır.

Mutluluk ile sağlık refahı ve insan gelişim politikaları arasındaki ilişkide Pearson Korelasyon Katsayısı: 0.045 ancak Sig. (1-tailed) 0.163 olduğu için bu iki değişken arasındaki ilişki anlamlı değildir.

Mutluluk ile sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları arasındaki ilişkide Pearson Korelasyon Katsayısı: 0.249; Sig. (1-tailed) 0,00'dır. Dolayısıyla mutluluk ile sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları arasında zayıf düzeyde ve anlamlı bir pozitif ilişki vardır. Bu, sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarından memnuniyet arttıkça mutluluk düzeyinin zayıf da olsa arttığını göstermektedir.

Tablo 37. Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Boyutların Regresyon Testi Değerleri

Model	Kareler Toplamı	Serbestlik (df)	Ortalama Kare	F	P (Anlamlılık)
Regresyon	53,179	4	13,295	19,67	0,000b
Residual (Hata payı)	319,011	472	0,676		
Toplam	372,190	476			

Regresyon analizinde modelin genel uyumunu ve anlamlılığını göstermek için ANOVA testi değerlerine de yer verilmektedir, anlamlılık değerleri Tablo 37'de gösterildiği gibidir. Buna göre, p değeri (0,000) modelin genel olarak istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2021). Bu, bağımsız değişkenlerin (sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları, yönetim, sağlık refahı ve insan gelişim politikaları, sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri) bağımlı değişken (mutluluk ortalaması) üzerinde anlamlı etkilerinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 38. Durbin-Watson Testi

R	R ²	Standart sapma	Durbin-Watson
0,378 ^a	0,143	0,82211	1,853

Tablo 38'e göre, R değeri 0,378^a ile bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu gösterir.

R² değeri 0,143 ile bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkendeki toplam değişimin %14,3'ünü açıkladığı görülmektedir. Bu değer 0,10 ile 0,30 arasında yer aldığından mutluluk üzerinde etkili olsa da etkisi çok güçlü değildir. Başka deyişle, bu durum mutluluk üzerinde başka faktörlerin de olduğunu göstermektedir. Nitekim bu çalışma kapsamında ölçülen çevresel faktörlere göre, bireysel nitelikteki faktörlerin mutluluk düzeyi üzerinde daha etkili olması beklendiği için sonuç normal kabul edilebilir.

Durbin-Watson değeri 0 ile 4 arasında değişmekte olan otokorelasyon değerlerini ifade eder. Buna göre en ideal değer 2'ye yakın olması beklenir. Yukarıdaki tabloda bu değer 1,853 ile 2'ye yakın bir değer olduğu görülüyor dolayısıyla bu modelin olumlu çalıştığı söylenebilir.

Tablo 39. Bağımsız Değişkenlerin Mutluluk Üzerindeki Etkisi

Bağımsız Değişken	B (Bağımsız Katsayı)	β (Standartlaştırılmış Katsayı)	t	p (Anlamlılık Değeri)
Sağlık, Çevresel ve Kentsel Altyapı Hizmetleri	-0,023	-0,024	-0,342	0,733
Yönetişim	0,306	0,325	5,576	0,000
Sağlık Refahı ve İnsan Gelişim Politikaları	-0,215	-0,248	-3,897	0,000
Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları	0,323	0,258	4,955	0,000

Tablo 39'a göre yerel boyut 1'i oluşturan sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri (B = -0,023; p = 0,733) mutluluk üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir (p>0,05). Başka bir ifadeyle, sağlık, çevre ve altyapı hizmetlerinden duyulan memnuniyet ile mutluluk arasında güçlü bir ilişki tespit edilmemiştir.

Bu bulgu literatürle uyumlu biçimde şu şekilde yorumlanabilir: Yerel düzeyde sunulan sağlık, çevre, yol ve altyapı gibi hizmetler bireylerin mutluluğunu artıran değil, mutluluğun düşmemesini sağlayan temel kamusal hizmetlerdir. Kamu yönetimi alanındaki “normatif beklenti” yaklaşımına (Van Ryzin, 2004; 2007) göre vatandaşlar bu tür hizmetlerin devlet tarafından zaten eksiksiz biçimde sağlanmasını bekler. Dolayısıyla bu hizmetler iyi işlediğinde ek mutluluk üretmez; ancak kötü işlediğinde memnuniyetsizlik yaratabilir. Örneğin bir mahallenin yollarının çok iyi olması bireylerin mutluluğunu belirgin şekilde artırmaz; çünkü bu durum zaten beklenen asgari koşuldur. Aynı şekilde yolun bozuk olması kısa süreli rahatsızlık yaratsa da uzun vadeli mutluluk düzeyini güçlü biçimde etkilemeyebilir. Bu durum, Hedonik Adaptasyon Teorisi (Kahneman, 1999) ile de açıklanabilir: Bireyler olumlu koşullara hızla uyum sağladığı için bu tür iyileşmeler zamanla “fark edilmeyen normal durum” hâline gelir ve mutluluğa dönüşmez.

Yönetişim ($B = 0,306$; $p = 0,000$) mutluluk üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir ($p < 0,05$). Yönetişim memnuniyeti arttıkça mutluluk düzeyi de artmaktadır. Ayrıca bu değişken, çalışma kapsamında mutluluğu en güçlü biçimde etkileyen faktörlerden biridir ($\beta = 0,325$). Bu bulgunun ortaya çıkmasının nedeni yönetişimin doğrudan bireylerin sosyal, psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarına temas etmesidir. Katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi yönetişim unsurları bireylerde özerklik, değer görme, güven ve etki yaratabilme duygularını güçlendirir; bu duygular ise öznel iyi oluşun temel bileşenlerini oluşturur (Diener, 2000; Kahneman ve Deaton, 2010). Dünya Mutluluk Raporu da güven ve toplumsal katılım düzeyinin mutlulukla güçlü ilişkisinin altını çizmektedir. Benzer şekilde Van Ryzin’in beklenti-performans modelleri yönetişimin vatandaş beklentilerini aşarak daha yüksek tatmin ve mutluluk yarattığını göstermektedir. Dolayısıyla yönetişim yalnızca yönetsel bir mekanizma değil, bireylerin yaşam duygusunu, güven hissini ve toplumsal aidiyetini güçlendiren psikolojik bir unsurdur. Bu nedenle yönetişim değişkeni mutluluk üzerinde en güçlü pozitif etkilerden birini üretmiştir.

Sağlık Refahı ve İnsan Gelişim Politikaları ($B = -0,215$; $p = 0,000$) mutluluk üzerinde anlamlı ancak negatif bir etkiye sahiptir ($p < 0,05$). İlk bakışta memnuniyet arttıkça mutluluğun azalması beklenmedik bir ilişki gibi görünse de literatürde sıkça vurgulanan asimetric memnuniyet etkisi bu durumu açıklamaktadır. Temel kamu

hizmetlerinde beklentiler çok yüksek olduğu için, bu beklentiler karşılanmadığında ortaya çıkan memnuniyetsizlik, pozitif performansa kıyasla çok daha güçlü bir duygusal tepki üretir.

Bu çerçevede bulgu şu üç kuramsal açıklama ile desteklenmektedir:

1. **Beklenti–Performans Modeli:** Van Ryzin’in (2004; 2007) geliştirdiği beklenti–performans modeline göre vatandaşlar kamu hizmetlerini, hizmetten önce sahip oldukları beklentiler ile hizmetin fiili performansını karşılaştırarak değerlendirirler. Özellikle beklentinin altında kalan hizmet performansı, yani memnuniyetsizlik, bireylerde olumlu performansın yarattığı memnuniyetten çok daha güçlü bir duygusal etki oluşturur. Bu nedenle temel hizmetlerde iyi performans çoğu zaman mutluluğu artırmayabilir; buna karşılık hizmetlerde yaşanan aksaklıklar, beklenen seviyenin altına düşülmesi, çok daha güçlü olumsuz duygular yaratmakta ve bireylerin mutluluk düzeyini belirgin biçimde düşürmektedir. Bu nedenle sağlık, eğitim gibi temel alanlarda vatandaşların beklentileri yüksek olduğu için bu beklentilerin karşılanmaması mutluluğu güçlü şekilde düşürmektedir denilebilir.
2. **Kayıptan Kaçınma İlkesi** (Kahneman, 1999): Temel hizmetlerde yaşanan olumsuzluklar, olumlu gelişmelerden yaklaşık iki kat daha güçlü psikolojik etki yaratır. Bu nedenle memnuniyetsizlik mutluluğu hızla aşağı çeker.
3. **Hak Algısı Çerçevesi** (Perry, 1996; Bouckaert ve Van de Walle, 2003): Vatandaşlar sağlık ve insan gelişimi alanlarını birer “hak” olarak gördüğünden, bu alanlardaki aksaklıklar olumlu gelişmelere kıyasla daha büyük duygusal tepki yaratır.

Dolayısıyla negatif katsayı, memnuniyet arttıkça mutluluğun düştüğü anlamına gelmemektedir; tam tersine, bu politikaların beklentileri karşılamadığı durumlarda ortaya çıkan memnuniyetsizliğin mutluluğu güçlü biçimde azaltan asimetrik bir psikolojik etkiyi yansıtmaktadır.

Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları ($B = 0,323$; $p = 0,000$) mutluluk üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Bu politika alanından duyulan memnuniyet arttıkça mutluluk düzeyi de yükselmektedir. Sosyal politika literatürü de bu bulguyu desteklemektedir. Sosyal güvenlik mekanizmaları bireylerin yalnızca ekonomik

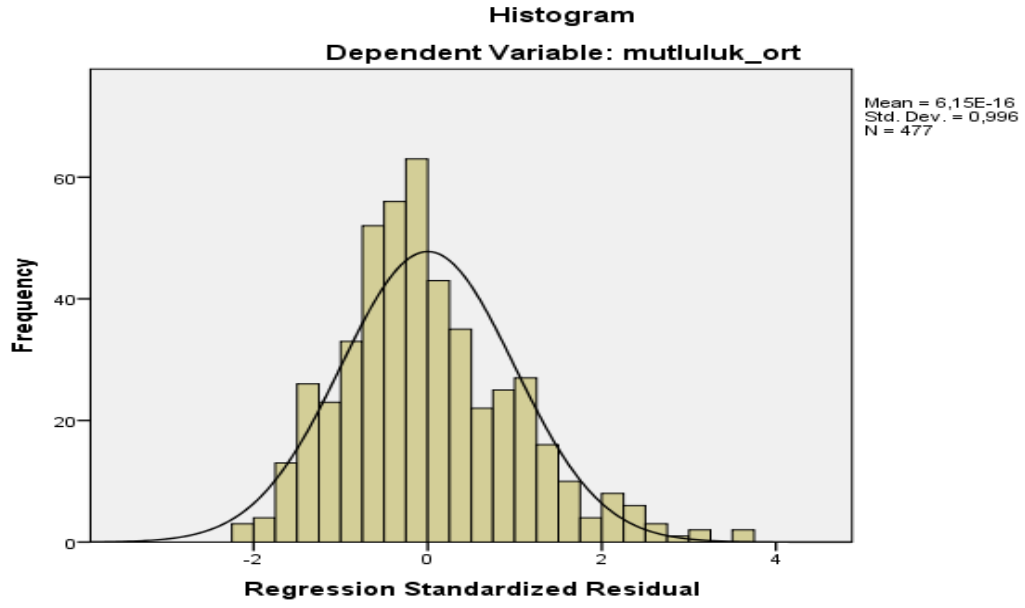
durumunu değil, aynı zamanda geleceğe dair beklentilerini, yaşam istikrarını ve psikolojik güven duygusunu güçlendirmektedir (Di Tella, MacCulloch ve Oswald, 2003; Graham ve Hebert, 2011). Ekonomik risklerin azaltılması (işsizlik, gelir kaybı, sağlık harcamaları gibi) bireylerin yaşamlarında öngörülebilirlik ve kontrol hissi yaratmakta, bu da öznel iyi oluşu artırmaktadır.

Türkiye bağlamında sosyal yardımlar, emeklilik sistemi, sağlık güvencesi ve gelir destekleri özellikle orta ve alt gelir grupları için hem ekonomik hem de duygusal bir güvenlik ağı işlevi görmektedir. Dolayısıyla bu politika alanına duyulan memnuniyetin mutluluğa pozitif yansıması hem teorik hem de sosyoekonomik bağlam açısından son derece anlamlıdır. Kısacası sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikaları bireylerin yaşam risklerini azaltarak, yaşam kalitesini yükselterek ve geleceğe dair iyimserliği artırarak mutluluk üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Dolayısıyla Yerel düzeyde iki alt boyuttan yönetişim hizmetlerinden duyulan memnuniyet mutluluk üzerinde anlamlı ve güçlü bir yordayıcıdır ($\beta=.32$, $p<.001$). Buna karşın, çevresel/altyapı hizmetlerinin anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($\beta=-.02$, $p>.05$).

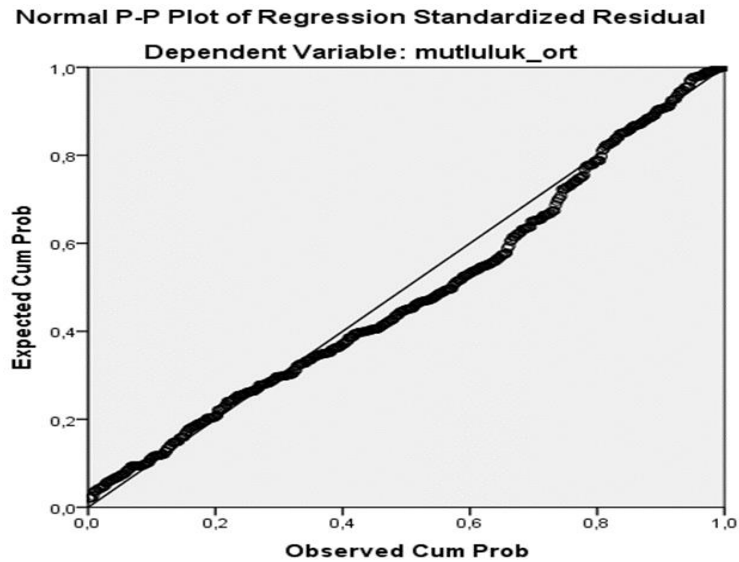
Ulusal düzeyde ise sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarının anlamlı etkisi vardır ($\beta=.25$, $p<.001$), fakat sağlık/refah politikaları mutluluğu negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta=-.24$, $p<.001$).

Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, mutluluk üzerinde yerel faktörlerin (zellikle yönetişim) ulusal faktörlere kıyasla daha güçlü açıklayıcı olduğu ancak ulusal düzeyde ekonomik refah politikalarının da önemli rol oynadığı sylenabilir.

Şekil 10. Histogram Görüntüsü

Şekil 10'a göre, regresyon analizinde histogram, bağımlı değişkenin veya modelin hata terimlerinin veya uç değerlerin (residuals) dağılımını görselleştirmek için histogram kullanılır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2021). Histogram görüntüsünde verilen yanıtların çag eğrisine göre normal bir dağılım gösterdiği, fazla uç değerlerin olmadığı görülmektedir.

Şekil 11. Normal P-P Plot Grafiği

Şekil 11'deki veriler, doğrudan çok uzakta ve çok dağınık bir görüntü oluşturmadığı normal dağıldığı söylenebilir. Dolayısıyla bu durum regresyon varsayımlarına aykırı değerlerin olmadığını göstermektedir.

3.3.5. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: Tek Yönlü Varyans Analizi

Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) üç ya da daha fazla grup arasındaki ortalama farklarının anlamlılık düzeyini incelemek için kullanılan ve aynı zamanda parametrik bir testtir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2021). Bu nedenle Batı Akdeniz bölgesinin farklı illerinde (Antalya, Burdur ve Isparta) yaşayan bireylerin mutluluk düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla One-Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca, gruplar arasında bir fark tespit edilmesi durumunda, hangi gruplar arasında bu farkın anlamlı olduğu Post-Hoc analizleri ile detaylandırılacaktır. Sonuçlar, illere göre mutluluk oranlarının dağılımına dair bulgular sunacaktır.

Tablo 40. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: One-Way ANOVA Testinin Tanımlayıcı İstatistikleri

İller	N	Ortalama	Standart sapma	Standart hata	%95 Güven Aralığı (Ortalama İçin)		En küçük değer	En büyük değer
					Alt sınır	Üst sınır		
Antalya	357	2,2078	,76492	,04048	2,1282	2,2875	1,00	5,00
Burdur	40	2,8900	,80505	,12729	2,6325	3,1475	1,60	4,60
Isparta	80	3,1250	,96751	,10817	2,9097	3,3403	1,00	5,00
Toplam	477	2,4189	,88426	,04049	2,3393	2,4984	1,00	5,00

Tablo 40'a göre, Antalya'da 357, Burdur'da 40, Isparta'da 80 katılımcının, ortalama mutluluk puanları maksimum 5 puan üzerinden Antalya için 2,2078, Burdur için 2,8900 ve Isparta için ise 3,1250 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, iller bazında mutluluk puanlarında farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Antalya'nın ortalaması diğer illere göre düşük, Isparta'nın ortalaması ise en yüksek seviyede, Burdur'un da diğer iki il arasında bir mutluluk seviyesine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 41. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: Welch Testi Sonuçları

	İstatistik ^a	Birinci Serbestlik Derecesi	İkinci Serbestlik Derecesi	Sig.
Welch	40,401	2	84,120	,000

Welch analizi öncesinde, ANOVA testinin sonuçlarının değerlendirilebilmesi öncesinde Levene testinin sonuçlarına bakılmalıdır. Levene testi sonucu da $p > 0.05$

olmalıdır. Ancak Levene sonucu $p=0,028$ ile beklenenden daha küçük bir değer bulunduğu için ANOVA testi sonuçlarının yerine buna alternatif olarak Welch testi sonucu dikkate alınmıştır. Tablo 41’de yer alan Welch testi sonucuna göre, sig. 0,000 ile $p<0.05$ ’den küçük bir değer olduğu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Tablo 42. İller Bazında Mutluluk Oranlarının Dağılımı: Post-Hoc Testi Sonuçları

Testler	(I) İkamet yeri	(J) İkamet yeri	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı	
						Üst Sınır	Alt Sınır
Scheffe Testi	Antalya	Burdur	-,68216*	,13430	,000	-1,0119	-,3524
		Isparta	-,91716*	,09964	,000	-1,1618	-,6725
	Burdur	Antalya	,68216*	,13430	,000	,3524	1,0119
		Isparta	-,23500	,15598	,322	-,6180	,1480
	Isparta	Antalya	,91716*	,09964	,000	,6725	1,1618
		Burdur	,23500	,15598	,322	-,1480	,6180
Hochberg Testi	Antalya	Burdur	-,68216*	,13430	,000	-1,0039	-,3604
		Isparta	-,91716*	,09964	,000	-1,1559	-,6784
	Burdur	Antalya	,68216*	,13430	,000	,3604	1,0039
		Isparta	-,23500	,15598	,347	-,6087	,1387
	Isparta	Antalya	,91716*	,09964	,000	,6784	1,1559
		Burdur	,23500	,15598	,347	-,1387	,6087

Welch testi sonrası gruplar arasındaki farkları belirlemek için Post-hoc analiz yapılmıştır (Tablo 42). Scheffé testi sonuçlarına göre, Antalya ile Burdur (fark: -0,68216, $p = 0,000$) ve Antalya ile Isparta (fark:-0,91716, $p=0,000$) arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ancak Burdur ile Isparta arasındaki fark (fark:-0,23500, $p=0,322$) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer şekilde, Hochberg testi sonuçları da Antalya ile Burdur (fark: -0,68216, $p=0,000$) ve Antalya ile Isparta (fark: -0,9171, $p = 0,000$) arasında anlamlı fark olduğunu, ancak Burdur ile Isparta arasındaki farkın (fark: -0,23500, $p=0,347$) anlamlı olmadığını göstermektedir. Grupların ortalamalarına bakıldığında Antalya için 2,2078, Burdur için 2,8900 ve Isparta için 3,1250 değerleri elde edilmiştir. Bu sonuçlar, Antalya’nın diğer iki şehirle kıyaslandığında anlamlı derecede farklı değerlere sahip olduğunu, ancak Burdur ile Isparta arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla Antalya’da mutluluk ortalaması diğer iki şehirden anlamlı derecede düşükken, Burdur ve Isparta arasında yüksek belirginlikte bir farklılık görülmemektedir. Ancak yine de mutluluk sıralaması en çoktan en aza doğru Isparta, Burdur ve Antalya şeklinde olmuştur TÜİK tarafından yayımlanan İllere Göre Mutluluk Düzeyi Haritası (2013) incelendiğinde, Batı Akdeniz

Bölgesi'ndeki üç ilin farklı mutluluk dilimlerinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre Isparta, %70,35 oranıyla %68,3–77,7 aralığındaki en yüksek mutluluk düzeyine sahip iller grubunda yer almaktadır. Burdur, %56,81'lik oranıyla %53,6–58,4 aralığında konumlanmakta ve orta düzey mutluluk kategorisine girmektedir. Antalya ise %49,79 oranıyla %42,0–53,5 aralığında yer almakta olup mutluluk düzeyi en düşük iller arasında bulunmaktadır.

3.3.5.1. İllere Göre Ulusal ve Yerel Politik Faktörlere İlişkin Memnuniyet

Batı Akdeniz bölgesi illerinde (Antalya, Burdur ve Isparta) yaşayan bireylerin ulusal ve yerel politik faktörlere yönelik memnuniyet oranlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla One-Way ANOVA testi uygulanmış, buradan hareketle politik memnuniyet düzeylerinin il bazında memnuniyeti ortaya konulmuştur.

Tablo 43. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için One-Way ANOVA Testinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		N	İllere göre Ortalama	Standart sapma	Standart hata	%95 Güven Aralığı (Ortalama İçin)		En küçük değer	En büyük değer
						Alt sınır	Üst sınır		
Yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri	Antalya	357	2,5845	,91258	,04830	2,4895	2,6795	1,00	4,56
	Burdur	40	2,7194	,93200	,14736	2,4214	3,0175	1,00	4,44
	Isparta	80	2,8736	1,03867	,11613	2,6425	3,1048	1,00	5,00
	Total	477	2,6443	,94078	,04308	2,5597	2,7289	1,00	5,00
Yerel yönetim	Antalya	357	2,3950	,88011	,04658	2,3034	2,4866	1,00	5,00
	Burdur	40	2,5667	,97607	,15433	2,2545	2,8788	1,00	5,00
	Isparta	80	2,6542	1,12564	,12585	2,4037	2,9047	1,00	5,00
	Total	477	2,4528	,93706	,04291	2,3685	2,5371	1,00	5,00
Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları	Antalya	357	2,6106	1,03186	,05461	2,5032	2,7180	1,00	4,17
	Burdur	40	2,7167	,98868	,15632	2,4005	3,0329	1,00	4,00
	Isparta	80	2,5958	,96884	,10832	2,3802	2,8114	1,00	5,00
	Total	477	2,6171	1,01643	,04654	2,5256	2,7085	1,00	5,00
Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah	Antalya	357	1,8133	,64669	,03423	1,7459	1,8806	1,00	4,33
	Burdur	40	1,9250	,74148	,11724	1,6879	2,1621	1,00	3,67
	Isparta	80	2,0083	,91399	,10219	1,8049	2,2117	1,00	4,33
	Toplam	477	1,8553	,70862	,03245	1,7916	1,9191	1,00	4,33

Tablo 43'e göre, tanımlayıcı istatistikler, her değişken için illere göre ortalama, standart sapma ve örneklem büyüklüğünü (N) içermektedir. Sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri açısından incelendiğinde, en düşük ortalama 2,58 ile Antalya'da görülmüştür. Burdur'da bu değer 2,72, Isparta'da ise 2,87 olarak hesaplanmıştır. Genel

ortalama ise 2,64 olup, standart sapma 0,94 olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, iller arasında kentsel altyapı hizmetlerine yönelik algının farklılaşabileceğini göstermektedir.

Yönetişim değişkeni açısından Antalya'da ortalama 2,39, Burdur'da 2,57, Isparta'da ise 2,65 olarak hesaplanmıştır. Genel ortalama 2,45 olup, standart sapma 0,94 olarak bulunmuştur. Burdur ve Isparta'da yönetim algısı Antalya'ya göre daha yüksek görülmektedir.

Sağlık Refahı ve İnsan Gelişimi Politikaları açısından Antalya'da ortalama 2,61, Burdur'da 2,72, Isparta'da 2,60 olarak ölçülmüştür. Genel ortalama 2,62 olup, standart sapma 1,02 olarak hesaplanmıştır. Bu değişkende iller arasında belirgin bir fark gözlenmemektedir.

Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah açısından Antalya'daki ortalama 1,81, Burdur'da 1,92, Isparta'da ise 2,01 olarak bulunmuştur. Genel ortalama 1,86 olup, standart sapma 0,71 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu, sosyal güvenlik ve ekonomik refah algısının genel olarak düşük olduğunu ve iller arasında belirgin bir fark olmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, tanımlayıcı istatistiklere göre iller arasında bazı hizmet alanlarında küçük farklılıklar görülse de genel olarak algı düzeyleri birbirine oldukça yakındır. Özellikle Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah değişkeni, diğer değişkenlere kıyasla daha düşük ortalamalara sahiptir, bu da ekonomik refah algısının bölgede genel olarak düşük olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 44. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık İçin Levene Testi

	Levene	df1	df2	Sig.
Yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri	0,319	2	474	0,727
Yerel yönetim	3,280	2	474	0,038
Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları	2,197	2	474	0,112
Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah	9,831	2	474	0,000

Tablo 44'e göre, yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri (0,727) ve ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları (0,112), her iki boyutun değerleri $p > 0,05$ değerinden büyük oldukları için bu iki boyut için ANOVA testi sonucuna bakılabilir; yerel yönetim (0,38) ve ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah (0,000) her iki boyutun değerleri $p > 0,05$ değerinden küçük olduklarından dolayı bu iki boyut için ayrıca Welch testine bakılacaktır.

Tablo 45. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		SS (Kareler Toplamı)	df (Serbestlik Derecesi)	Mean Square (Karelerin Ortalaması)	F	Sig.
Yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri	Gruplar arası	5,709	2	2,855	3,256	,039
	Gruplar içi	415,583	474	,877		
	Toplam	421,292	476			
Yerel yönetim	Gruplar arası	4,957	2	2,478	2,844	,059
	Gruplar içi	413,010	474	,871		
	Toplam	417,966	476			
Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları	Gruplar arası	,448	2	,224	,216	,806
	Gruplar içi	491,323	474	1,037		
	Toplam	491,770	476			
Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah	Gruplar arası	2,699	2	1,349	2,707	,068
	Gruplar içi	236,320	474	,499		
	Toplam	239,019	476			

ANOVA testi ile farklı gruplar arasında anlamlılık düzeyini ölçmek amacıyla yararlanılmıştır. Sig. Değerinin $p < 0.05$ olması beklenir, bu koşul sağlandığı takdirde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, Levene testinin koşulu sağlayan yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri ve ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikalarına baktığımızda ANOVA testi açısından $p < 0.05$ koşulunu sağlayan bir tek sig. 0,039 ile yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleridir. Bu boyut istatistiksel olarak iller arasında anlamlı bir farklılık gösterirken; ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları sig. 0,806 değeri iller arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 46. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için Welch Testi Sonuçları

		İstatistik	Birinci Serbestlik Derecesi	İkinci Serbestlik Derecesi	Sig.
Yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri	Welch	2,800	2	85,682	0,066
Yerel yönetim	Welch	2,231	2	83,160	0,114
Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları	Welch	,227	2	89,129	0,797
Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah	Welch	1,909	2	81,813	0,155

Tablo 46'daki Levene testi sonuçlarına göre anlamlılık göstermeyen iki boyut olan yerel yönetim (0,114) ve ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah (0,155), Tablo 41'e göre incelendiğinde, Welch testi sonuçlarının $p < 0.05$ anlamlılık kriterini karşılamadığı

görülmektedir. Bu durum, söz konusu faktörlerin iller arasında büyük farklılıklara yol açmadığını göstermektedir.

Tablo 47. İller ve Ulusal ile Yerel Politik Faktörler Arasındaki Anlamlılık için Post-Hoc Testi Sonuçları

Yerel sağlık çevresel kentsel altyapı hizmetleri	İkamet yeri	N	Subset for alpha = 0.05
Scheffe	Antalya	357	2,5845
	Burdur	40	2,7194
	Isparta	80	2,8736
	Sig.		0,171
Hochberg	Antalya	357	2,5845
	Burdur	40	2,7194
	Isparta	80	2,8736
	Sig.		0,170
Yerel yönetim	İkamet yeri	N	Subset for alpha = 0.05
Scheffe	Antalya	357	2,3950
	Burdur	40	2,5667
	Isparta	80	2,6542
	Sig.		0,239
Hochberg	Antalya	357	2,3950
	Burdur	40	2,5667
	Isparta	80	2,6542
	Sig.		0,248
Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikaları	İkamet yeri	N	Subset for alpha = 0.05
Scheffe	Antalya	80	2,5958
	Burdur	357	2,6106
	Isparta	40	2,7167
	Sig.		0,770
Hochberg	Antalya	80	2,5958
	Burdur	357	2,6106
	Isparta	40	2,7167
	Sig.		0,850
Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah	İkamet yeri	N	Subset for alpha = 0.05
Scheffe	Antalya	357	1,8133
	Burdur	40	1,9250
	Isparta	80	2,0083
	Sig.		0,243
Hochberg	Antalya	357	1,8133
	Burdur	40	1,9250
	Isparta	80	2,0083
	Sig.		0,252

Tablo 47'ye göre, yerel sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetleri Antalya, Burdur ve Isparta arasında yapılan karşılaştırmalarda, Isparta'nın ortalama değeri (2,8736) en yüksek çıkmıştır. Ancak ANOVA testine göre anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Scheffe ve Hochberg testleri de kullanılmıştır. Anlamlılık değeri ($p = 0,170$) $p > 0,05$ 'ten büyük olduğu için, iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Yerel yönetim değişkeninde, en yüksek ortalama değeri Isparta (2,6542), en düşük değeri ise Antalya (2,3950) almıştır. Ancak, Scheffe ($p = 0,239$) ve Hochberg ($p = 0,248$) test sonuçları, iller arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Ulusal sağlık refahı ve insan gelişim politikaları Burdur'un ortalama değeri (2,7167) en yüksek, Isparta'nın değeri (2,5958) ise en düşük çıkmıştır. Ancak, hem Scheffe ($p = 0,770$) hem de Hochberg ($p = 0,850$) testleri, iller arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Ulusal sosyal güvenlik ve ekonomik refah en yüksek ortalama değeri Isparta (2,0083), en düşük değeri ise Antalya (1,8133) almıştır. Scheffe ($p = 0,243$) ve Hochberg ($p = 0,252$) testlerine göre, iller arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dolayısıyla Tüm değişkenlerde iller arasında farklar gözlemlense de istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. P değerlerinin 0,05'ten büyük olması, iller arasında büyük farklar olmadığını ve bu faktörlerin tüm illerde benzer seviyelerde olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, yerel yönetimler ve politika yapımcılar için iller arasındaki eşitsizliklerin düşük olduğunu, ancak gelişim için spesifik alanlara odaklanılması gerektiğini göstermektedir.

Ayrıca bu konuya ilişkin yapılan David Blanchflower ve Andrew Oswald ABD ekonomisi ve mutluluk verilerini kullanarak araştırma yapmış ve ekonomik büyüme artarken mutluluğun da kısmen arttığını bulmuşlardır (Blanchflower ve Oswald, 2004); başka bir çalışmada mutluluk ve ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki bulmuştur ancak bu ilişkinin yoksul ülkelerde daha güçlü olduğu belirtmiştir (Argyle, 2001); Gallup Dünya Araştırmaları (Gallup World Poll) (Global Well-Being The behavioral economics of GDP growth, 2024) ve Dünya Değerler Anketi (World Value Survey) (Wave 7, 2022) gibi çeşitli uluslararası kaynaklardan elde edilen verilere göre, bir toplumun genel mutluluk düzeyinin etkilendiği faktörler arasında sosyal refah politikaları da yer almaktadır; yine Türkiye'de yapılan bir araştırmada da (Gezer ve Aysan, 2023) sosyal güvenlik hizmetleri ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 48. Yerel Politik Hizmetlerden Memnuniyet Düzeylerinin İllere Göre Karşılaştırması

Madde Kodu	Madde İçeriği	Antalya	Burdur	Isparta	En Yüksek
Boyut 1: sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetlerine					
B_3_1	Sağlık birimlerine ulaşım hizmetleri	2,48	2,63	2,83	Isparta
B_3_2	Evde bakım/nakil hizmetleri	2,73	2,83	3,10	Isparta
B_3_3	Acil sağlık koordinasyonu	2,52	2,63	2,70	Isparta
B_4_1	Temizlik hizmetleri	2,73	2,98	2,94	Burdur
B_4_2	Park ve yeşil alan bakımı	2,86	2,98	2,91	Burdur
B_4_3	Çöp ve atık toplama	2,75	2,80	2,99	Isparta
Boyut 2: Yerel Yönetişim					
B_1_1	Şehirle ilgili istek ve beklentilerin karşılanması	2,44	2,65	2,73	Isparta
B_1_2	Yönetime iletim kanallarından memnuniyet	2,43	2,65	2,61	Burdur
B_1_3	Politikaların vatandaş ihtiyaçlarını dikkate alması	2,32	2,40	2,63	Isparta

Tablo 48’de yer alan bulgulara göre, yerel politik hizmetlerde “Boyut 1” kapsamında değerlendirilen, yerel yönetimlere ilişkin sağlık, çevresel ve kentsel altyapı hizmetlerine yönelik maddelerin iller bazındaki karşılıkları incelendiğinde, boyutların illerle kıyaslanarak yapıldığı anlamlılık testleri çok belirgin farklar ortaya koymasa da iller arasında karşılaştırma yapılmasına olanak tanıyan ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, büyük oranda illerin sosyoekonomik koşulları ve yerel yapısal özellikleriyle açıklanabilir niteliktedir.

“Sağlık birimlerine ulaşım hizmeti” maddesinde Antalya: 2,48, Burdur: 2,63 ve Isparta: 2,83 ortalamalarına sahiptir. Bu veriler doğrultusunda, söz konusu hizmetten en fazla memnun olan katılımcılar Isparta’da yaşamaktadır. Bu durum, kentin fiziksel küçüklüğü, ulaşım ağının daha sade bir yapıya sahip olması ve sağlık birimlerine erişimin görece daha kolay olması ile açıklanabilir. Buna karşın, Antalya’da büyükşehir olmanın getirdiği yoğunluk ve mesafe faktörleri, bu hizmete yönelik memnuniyeti azalttığı söylenebilir.

“Evde hasta bakımı ve nakil hizmetleri” maddesinde Antalya: 2,73, Burdur: 2,83, Isparta: 3,10 ortalamalarına sahiptir. Isparta, bu hizmette de en yüksek memnuniyeti göstermektedir. Bu durum, hizmetlerin sınırlı ancak etkili biçimde sunulması ve talep eden bireylere daha hızlı ulaşılabilmesi ile ilişkilendirilebilir. Antalya’daki görece düşük memnuniyet düzeyi ise, hizmetlerin daha kurumsal ve merkezî yapıda sunulmasının vatandaş algısını olumsuz etkiliyor olabileceğini göstermektedir.

“Acil durum sağlık koordinasyonu” hizmetine ilişkin ortalamalar Antalya: 2,52, Burdur: 2,63 ve Isparta: 2,70 olarak sıralanmıştır. Isparta bu alanda da önde yer almaktadır. Burdur ve Isparta’nın yüksek ortalamaları, küçük yerleşim yerlerinde kurumların daha hızlı organize olabildiğinin etkisiyle açıklanabilir.

“Cadde ve sokak temizlik hizmetleri”ne yönelik memnuniyet düzeyleri Antalya: 2,73, Burdur: 2,98 ve Isparta: 2,94’tür. Bu bağlamda Burdur ön plana çıkmaktadır. Kentsel yoğunluğun düşük olması ve belediyenin bu hizmetleri daha kolay koordine edebilmesi memnuniyet düzeyini yükseltmiş olabilir.

“Park ve yeşil alanların bakımı” açısından Antalya: 2,86, Burdur: 2,98, Isparta: 2,91 ortalamaları ölçölmüştür. Burdur, bu hizmette de görece daha yüksek konumdadır. Yeşil alanların yoğunluğu, bakımı ve erişilebilirliğı memnuniyeti olumlu etkilemiş olabilir.

“Çöp ve atık toplama hizmetleri”ne ilişkin memnuniyet Antalya: 2,75, Burdur: 2,80 ve Isparta: 2,99 düzeyindedir. Isparta burada da en yüksek değere sahiptir.

“Toplu taşıma hizmetleri”ne yönelik memnuniyet ortalamaları Antalya: 2,53, Burdur: 2,88, Isparta: 2,78 şeklindedir. Burdur’un burada ön plana çıkması, ulaşım ağıının sade olması ve hizmete erişilebilirliğın kolaylığı ile açıklanabilir.

“Yol ve kaldırım yapımı” hizmetlerinde Antalya: 2,36, Burdur: 2,55, Isparta: 3,08 ortalamaları görölmektedir. Isparta açık ara en yüksek memnuniyet düzeyine sahiptir. Altyapı yatırımları, kamu hizmetlerinin en “görünür” yönüdür. Gözle görölür projeler vatandaş memnuniyetini daha güçlü bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu sonuçlara göre Isparta’da yol ve kaldırım yapımına daha çok özen gösterildiğı bu durumun da memnuniyet seviyesini artırdığı sonucuna ulaşılabilir.

“Şebeke suyu erişimi ve bakımı” hizmetine dair memnuniyet Antalya: 2,32, Burdur: 2,23, Isparta: 2,54’tür. Her üç ilde de bu hizmetten duyulan memnuniyet diğerk maddelere görece daha düşüktür; ancak Isparta yine de en yüksek ortalamaoya sahiptir.

Tablo 43’te yer alan bulgulara göre, yerel politik hizmetlerde “Boyut 2: Yerel Yönetişim” kapsamında değerkendirilen, maddelerin iller bazındaki karşılıkları incelendiğinde, boyutların illerle kıyaslanarak yapıldığı anlamlılık testleri çok belirgin

farklar ortaya koymasa da iller arasında karşılaştırma yapılmasına olanak tanıyan ölçüde farklılıklar bulunmaktadır.

“Şehirle ilgili istek ve beklentilerin karşılanmasından” duyulan memnuniyet maddesine ilişkin bulgular, en yüksek memnuniyet düzeyinin Isparta’da (2,73) olduğunu göstermektedir. Burdur da benzer bir ortalama ile Isparta’yı takip ederken, Antalya’da memnuniyet düzeyi daha düşüktür (2,44). Bu fark, küçük ölçekli kentlerde yerel yönetimlerin vatandaş beklentilerine daha doğrudan ve hızlı şekilde yanıt verebilmesiyle açıklanabilir.

“Yönetime İhtiyaç ve Beklentileri İletme Kanallarından” duyulan memnuniyet maddesinde Burdur (2,65) küçük bir farkla öne çıkmaktadır. İletişim kanallarının işlerliği ve vatandaşların bu kanallar aracılığıyla yönetime ulaşabilme düzeyine ilişkin algıları, özellikle Burdur ve Isparta’da (2,61), Antalya’ya (2,43) göre daha olumludur. Antalya’da ise büyükşehir olmanın getirdiği kurumsal mesafe ve karmaşıklık bu tür birebir iletişim kanallarının etkinliğini sınırlayabilir. Yönetişim yalnızca karar alma değil, aynı zamanda vatandaşın yönetime sesini duyurabilmesiyle ilgilidir. Katılımcı demokrasi kültürünün küçük kentlerde daha güçlü deneyimlenmesi, bu memnuniyet farklarını ortaya çıkarmaktadır.

“Hizmet ve Politikaların Vatandaş İhtiyaçlarına Göre Şekillendirilmesinden” memnuniyet maddesinde Isparta, en yüksek memnuniyet düzeyine sahiptir (2,63). Bu sonuç, Isparta’da belediyeçilik politikalarının vatandaş ihtiyaçları doğrultusunda belirlendiğine dair algının daha güçlü olduğunu göstermektedir. Burdur (2,40) ile ikinci sırada yer alırken Antalya’da (2,32) ortalamanın en düşük seviyede olması, büyükşehirlerde bireysel ihtiyaçların genellikle kurumsal politikaların gölgesinde kalmasından kaynaklandığı yorumu yapılabilir.

Tablo 49. Ulusal Politik Faktörlerden Memnuniyet Düzeylerinin İllere Göre Karşılaştırması

Madde Kodu	Madde İçeriği	Antalya	Burdur	Isparta	En Yüksek
Boyut 1: Sağlık Refahı ve İnsani Gelişim Politikaları					
C_1_2	Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliğinden memnuniyet	2,45	2,58	2,79	Isparta
C_1_3	Sağlık personeli sayısından memnuniyet	2,76	2,73	3,10	Isparta
C_1_4	Sağlık personeli niteliğinden memnuniyet	2,85	3,03	2,90	Burdur
C_2_1	Eğitim müfredatından memnuniyet	2,31	2,33	1,85	Burdur
C_2_2	Okulların ve öğretmenlerin sayısından memnuniyet	2,48	2,67	2,36	Burdur
C_2_3	Okulların ve öğretmenlerin niteliğinden memnuniyet	2,46	2,78	2,53	Burdur
Boyut 2: Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları					
C_4_1	Tıbbi ilaç temininden memnuniyet	2,25	2,38	2,55	Isparta
C_4_3	Emeklilik haklarından memnuniyet	1,86	1,98	1,96	Burdur
C_5_1	Vergi oranlarından memnuniyet	1,32	1,43	1,38	Burdur

Tablo 49’da yer alan bulgulara göre, ulusal politik faktörlerden “Boyut 1: Sağlık Refahı ve İnsani Gelişim Politikaları” yönelik maddelerin iller bazındaki karşılıkları incelendiğinde, boyutların illerle kıyaslanarak yapıldığı anlamlılık testleri çok belirgin farklar ortaya koymasa da iller arasında karşılaştırma yapılmasına olanak tanıyan ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, büyük oranda illerin sosyoekonomik koşulları ve yerel yapısal özellikleriyle açıklanabilir niteliktedir.

“Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliği” maddesine ilişkin bulgular, Antalya için 2,45, Burdur için 2,58 ve Isparta için 2,79 ortalama ile sonuçlanmıştır. En yüksek memnuniyet Isparta’da ölçülmüştür. Bu durum, küçük şehirlerde hastane hizmetlerine erişimin daha kolay olması ve hizmetin daha düzenli algılanması ile açıklanabilir. Bireylerin sağlık sistemine olan güveni yalnızca kurumların sunduğu teknik hizmetle değil, bu kurumlarla kurulan karşılıklı ilişkinin niteliğiyle de şekillenir. Küçük kentlerde bireylerin sağlık hizmetlerini daha kişisel deneyimlemesi, bu memnuniyetin artmasına neden olabilir.

“Sağlık personeli sayısı” maddesi kapsamında Antalya 2,76, Burdur 2,73 ve Isparta 3,10 ortalama memnuniyet düzeyine sahiptir. Isparta’nın burada açık ara önde olması, daha az nüfusa düşen daha fazla sağlık personeli varlığı ile ilişkilendirilebilir.

“Sağlık personelinin niteliği” başlığı altında Antalya 2,85, Burdur 3,03 ve Isparta 2,90 ortalama sahiptir. Burdur’un bu alanda öne çıkması, hizmetin daha az sayıda personelle daha yakın ilişkiler içinde sunulmasıyla açıklanabilir. Hizmet niteliği, yalnızca

teknik becerilere değil, hizmet sunucunun kurduğu iletişime de bağlıdır. Küçük şehirlerde sağlık personeli ile hasta arasında kurulan daha samimi ilişki, bu memnuniyeti artırmış olabilir.

“Eğitim müfredatından memnuniyet” maddesi Antalya’da 2,31, Burdur’da 2,33 ve Isparta’da 1,85 ortalamalarıyla sonuçlanmıştır. Tüm illerde düşük olan bu değerler, eğitim müfredatına yönelik genel bir memnuniyetsizliği ortaya koymaktadır. Eğitim müfredatından memnuniyet oran en yüksek Burdur ilinde görülmektedir.

“Okul ve öğretmen sayısından memnuniyet” maddesi Antalya’da 2,48, Burdur’da 2,67 ve Isparta’da 2,36 ortalamalarıyla sonuçlanmıştır. Burdur bu alanda öne çıkmaktadır. Isparta’daki düşük memnuniyet, eğitim kadrosunun sayıca yetersiz olduğuna dair bir algının varlığına işaret edebilir. Sayısal yeterlilik, okul ve öğretmen sayısının yalnızca varlığını değil, bunların dağılımının adil ve erişilebilir olup olmadığını da kapsar.

“Öğretmenlerin niteliğinden memnuniyet” başlığında Antalya 2,46, Burdur 2,78 ve Isparta 2,53 ortalamalarıyla karşılaştırılmıştır. Burdur’un en yüksek değere sahip olması, eğitim kadrosunun deneyimi ve öğrencilerle kurduğu pedagojik ilişkinin niteliğiyle ilişkilendirilebilir. Boyut 2: Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Refah Politikaları” kapsamında değerlendirilen maddelerde de iller arasında dikkat çekici farklılıklar gözlemlenmiştir:

“Tıbbi ilaç temininden memnuniyet” maddesinde Antalya 2,25, Burdur 2,38 ve Isparta 2,55 ortalamalarına ulaşılmıştır. Isparta’nın bu alanda da önde olması, ilaç temin sisteminin küçük şehirlerde daha az aksama ile işliyor olmasıyla açıklanabilir. İlaç erişimi, bireylerin temel sağlık hakkı kapsamında değerlendirdiği kritik bir hizmettir ve bu hizmetin sürekliliği, kamu hizmetlerine duyulan güvenin önemli bir göstergesidir.

“Emeklilik haklarından memnuniyet” maddesi Antalya’da 1,86, Burdur’da 1,98 ve Isparta’da 1,96 ortalamalarıyla sonuçlanmıştır. Tüm illerde memnuniyetin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu, Türkiye’deki emeklilik sistemine yönelik genel bir yapısal memnuniyetsizliği yansıtmaktadır. Emeklilik dönemi, bireyin yaşam kalitesini güvence altına alma beklentisinin olduğu bir dönemdir. Bu dönemde yaşanan belirsizlikler ve ekonomik zorluklar, memnuniyetsizliği artırmaktadır.

“Vergi oranlarından memnuniyet” maddesine ilişkin olarak Antalya 1,32, Burdur 1,43 ve Isparta 1,38 ortalamalarına sahiptir. Tüm illerde oldukça düşük olan bu değerler,

vergi sistemine dair yaygın bir memnuniyetsizliği göstermektedir. Bireyler yalnızca ödedikleri vergi miktarına değil, bu verginin kamu hizmeti olarak geri dönüşüne de bakarlar. Verginin karşılığının hissedilmemesi, yönetime olan güveni ve kamu kurumlarına bağlılığı olumsuz yönde etkileyebilir.

Araştırma kapsamında, örneklemin demografik dağılımının iller arasında dengeli olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yaş grupları ile ikamet edilen il değişkenleri arasında Ki-kare testi uygulanmıştır. Bu analiz, yaş gruplarının üç ilde (Antalya, Isparta ve Burdur) benzer oranlarda temsil edilip edilmediğini kontrol etmeye yöneliktir. Demografik değişkenler arasında özellikle yaş, bireylerin siyasi tercihlerinden mutluluk düzeylerine kadar birçok toplumsal ve bireysel tutum üzerinde belirleyici bir etkisi olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Yaş, aynı zamanda yaşam deneyimi, ekonomik beklentiler, hizmet talepleri ve politik duyarlılıklar açısından önemli farklılıklar yaratabilir. Bu nedenle araştırmada, yaş gruplarının iller arasında homojen bir şekilde dağılımı test edilmiştir. Bu teste ilişkin bulgular Tablo 51 ve Tablo 52’de sunulmuştur.

Tablo 50. Yaş Gruplarının İller Arasında Dağılımına İlişkin Ki-Kare Testi Bulguları

İkamet Yeri	Yaş Grubu (Count)	Beklenen Değer	İkamet İçindeki %	Yaş Grubu İçindeki %	Toplam İçindeki %
Antalya					
18-24 yaş	59	67,4	%16,5	%65,6	%12,4
25-34 yaş	113	107,8	%31,7	%78,5	%23,7
35-49 yaş	79	78,6	%22,1	%75,2	%16,6
50-64 yaş	83	75,6	%23,2	%82,2	%17,4
65+ yaş	23	27,7	%6,4	%62,2	%4,8
Burdur					
18-24 yaş	12	7,5	%30,0	%13,3	%2,5
25-34 yaş	12	12,1	%30,0	%8,3	%2,5
35-49 yaş	5	8,8	%12,5	%4,8	%1,0
50-64 yaş	6	8,5	%15,0	%5,9	%1,3
65+ yaş	5	3,1	%12,5	%13,5	%1,0
Isparta					
18-24 yaş	19	15,1	%23,8	%21,1	%4,0
25-34 yaş	19	24,2	%23,8	%13,2	%4,0
35-49 yaş	21	17,6	%26,3	%20,0	%4,4
50-64 yaş	12	16,9	%15,0	%11,9	%2,5
65+ yaş	9	6,2	%11,3	%24,3	%1,9
Genel Toplam					
18-24 yaş	90	90,0	%18,9	%100,0	%18,9
25-34 yaş	144	144,0	%30,2	%100,0	%30,2
35-49 yaş	105	105,0	%22,0	%100,0	%22,0
50-64 yaş	101	101,0	%21,2	%100,0	%21,2
65+ yaş	37	37,0	%7,8	%100,0	%7,8
Toplam	477	477,0	%100,0	%100,0	%100,0

Tablo 51. İkamet İline Göre Yaş Grubu Dağılımı: Sayısal ve Oransal Verilerle Değerlendirme

Ölçüm Türü	Değer (Value)	Anlamlılık (p)
Phi	0,174	0,071
Cramer's V	0,123	0,071
Geçerli Vaka Sayısı (N)	477	

Tablo 51'e göre, Cramer's V değeri (0,123), ikamet edilen il ile yaş grupları arasında zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir. Anlamlılık değeri $p = 0,071$ olarak hesaplanmış ve bu değer %5 anlamlılık düzeyinin üzerinde kaldığı için istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmemektedir. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre dağılımları iller arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Başka bir deyişle, yaş değişkeni bakımından örneklem iller arasında homojen bir yapıda dağılmaktadır. Bu durum, örneklemin dengeli olduğu yönünde olumlu bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.

3.3.6. Hipotez Bulguları

H1: “Yerel sağlık, çevre, ulaşım ve altyapı hizmetlerinden memnuniyetin, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır.

H2: “Yerel yönetim uygulamalarından (şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım) memnuniyetin bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

H3: Ulusal sağlık refahı insan gelişimi politikalarından duyulan memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Şeklinde hipotezin anlamlı ancak negatif bir etkide olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

H4: “Ulusal sosyal güvenlik ekonomik refah politikalarından memnuniyet, bireylerin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

H5: “Yerel ve ulusal politik faktörlerden duyulan memnuniyet bireylerin mutluluk düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemektedir” şeklindeki hipotez kısmen desteklenmektedir. Bazı politik faktörlerin (yönetişim ve sosyal güvenlik politikaları) mutluluk üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu görülürken, diğer bazı faktörlerin (sağlık refahı politikaları) negatif etkisi bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın temel amacı, Batı Akdeniz Bölgesi'nde (Antalya, Burdur ve Isparta) yaşayan bireylerin ulusal ve yerel kamu hizmetlerinden duydukları memnuniyetin mutluluk düzeyleri üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir çerçevede incelemektir. Elde edilen bulgular, mutluluğun yalnızca bireysel psikolojik eğilimlerden oluşan bir duygu durumu olmadığını; aynı zamanda yönetim kalitesi, sosyal güvenlik ve ekonomik refahın sağladığı güvenlik hissi ve kamu hizmetlerinin niteliği gibi kamusal nitelikli faktörlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bu tezde “mutluluk” kavramı öznel iyi oluşun bütüncül karşılığı olarak ele alınmış; ancak ölçüm aracı olarak mutluluğun bilişsel boyutu olan yaşam doyumu kullanılmıştır. Bunun nedeni, çalışmanın bireysel psikolojik özelliklerden çok kamu hizmetleri, yönetim uygulamaları, ekonomik güvenlik ve bölgesel yaşam koşulları gibi dışsal faktörlere odaklanmasıdır. Hedonik mutluluk anlık duygu durumlarını yansıttığından kamusal ve siyasal süreçlerle ilişkileri açıklamada sınırlı kalırken, yaşam doyumu daha istikrarlı bir değerlendirme sunarak bu çalışmanın değişkenlerini analiz etmek için kuramsal açıdan daha uygun bir zemin oluşturmuştur. Araştırma bulguları da bu tercihi doğrulamakta; Batı Akdeniz Bölgesi'nde hizmet memnuniyeti, yönetim süreçlerine ilişkin değerlendirmeler ve ulusal politikaların yarattığı güven duygusunun bireylerin öznel iyi oluşunu anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle mutluluğun bilişsel bileşeni üzerinden ölçülmesi, elde edilen sonuçların daha tutarlı ve yorumlanabilir bir çerçevede değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.

Kurulan model mutluluğun %14'ünü açıklamıştır ($R^2 = .14$). Öznel iyi oluşun psikolojik özellikler, kişilik, kültürel normlar, aile ilişkileri, ekonomik güvenlik, sağlık durumu ve toplumsal bağlarla belirlendiği göz önünde tutulduğunda, yalnızca kamu hizmetleri ve yönetim faktörleriyle elde edilen %14'lük açıklama düzeyi anlaşılabilir. Bu bulgu, çevresel ve kamusal faktörlerin öznel iyi oluş içinde kayda değer fakat tek belirleyici olmayan bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Yerel hizmetler düzeyinde elde edilen bulgular, altyapı, temizlik, çevre düzenlemeleri, park-yeşil alan gibi temel belediye hizmetlerinin mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir ($B \approx -0.02$; $p > .05$). Bu bulgu, Van Ryzin'in Normatif Beklenti Modeli teorisi ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Vatandaşlar

bu hizmetleri “zaten olması gereken minimum standartlar” olarak gördüğü için iyileşme mutluluğu etkilememektedir. Dolayısıyla temel belediye hizmetleri mutluluk artırıcı değil, mutluluğun düşmesini engelleyici bir “asgari refah zemini” işlevi görmektedir.

Buna karşılık yerel yönetim uygulamalarından memnuniyet mutluluk üzerinde en güçlü etkiyi üretmiştir ($B \approx 0,30$; $p < .001$). Katılım mekanizmalarının açıklığı, şeffaflık, hesap verebilirlik ve geri bildirim kanallarına erişim, vatandaşlarda güven, değer görme ve aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Bu bulgu, yaşam kalitesinin yalnızca maddi koşullarla değil, bireyin yönetsel süreçlerle kurduğu ilişkisel ve psikolojik bağlarla da şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Ulusal düzeyde ise, sosyal güvenlik ve ekonomik istikrar politikalarının mutluluk üzerinde pozitif ve anlamlı etkiler ürettiği görülmüştür ($B \approx 0,32$; $p < .001$). Sosyal güvenlik sisteminin bireylerde gelecek kaygısını azaltması, ekonomik riskleri dengelemesi ve öngörülebilirlik sunması mutluluğun yükselmesine katkıda bulunmaktadır.

Buna karşın sağlık ve insan gelişimi politikalarına yönelik memnuniyet negatif yönlü ilişki üretmiştir ($B \approx -0,21$; $p < .001$). Bu durum da beklenti-performans asimetrisi ile açıklanabilir; temel hak niteliği taşıyan alanlarda yüksek beklenti düzeyi olumlu performansın etkisini sınırlar, olumsuz performans ise güçlü memnuniyetsizlik yaratır.

İller düzeyinde yapılan karşılaştırmalı analizlere bakıldığında, mutluluk üzerinde etkili olan unsurların her ilde farklı ağırlıklarla ortaya çıktığı görülmektedir. Araştırma bulguları, yerel ve ulusal politikaların mutluluk üzerindeki etkisinin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır. Vatandaşların mutluluk algısı tek bir idari düzeyin performansı ile sınırlı değildir; yerel yönetim kalitesi ve katılım deneyimi, ulusal düzeydeki sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarıyla birlikte etkileşim içinde şekillenmektedir. Bu durum, mutluluk politikalarının yalnızca merkezi kararlarla değil, yerel düzeydeki koşullar ve ihtiyaçlar dikkate alınarak tasarlanması gerektiğini göstermektedir.

Kamu politikası döngüsü açısından bakıldığında, özellikle “gündeme alma” ve “yönetişim” aşamalarının mutluluk üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Gündeme alma, yurttaş taleplerinin ve toplumsal önceliklerin karar alma süreçlerine taşındığı kritik aşamadır. Bu sürecin katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir biçimde yürütülmesi toplumsal

mutluluk düzeyini doğrudan etkilemektedir. Batı Akdeniz örneğinde yerel yönetişime ilişkin memnuniyetin düşük olması, yalnızca hizmet kalitesiyle değil, aynı zamanda vatandaşın karar süreçlerine erişememesi veya kendisini yeterince temsil edilmemiş hissetmesiyle ilişkilidir.

Dolayısıyla kamu politikalarının başarısı yalnızca uygulama aşamasındaki çıktılarla değil, sorunların nasıl belirlendiği, hangi paydaşların sürece dahil edildiği ve karar alma mekanizmalarının ne ölçüde kapsayıcı olduğuyla da değerlendirilmelidir. “Mutluluk odaklı yönetim” yaklaşımının politika döngüsünün erken aşamalarında güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin vatandaş deneyimini merkeze alan daha kapsayıcı bir politika kültürü geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

Bu genel çerçevenin ardından iller bazında elde edilen bulgular, hizmet memnuniyetinin hangi alanlarda yığılma gösterdiğini ve il bazlı politika önceliklerinin nasıl farklılaştığını somut biçimde ortaya koymaktadır:

Antalya’da sosyal güvenlik ve ekonomik refah politikalarına yönelik memnuniyet oldukça düşüktür (1,81/5) ve bu alan mutlulukla anlamlı bir ilişki göstermektedir. Sosyal güvenlik mekanizmalarının güçlendirilmesi, ekonomik desteklerin iyileştirilmesi ve belirsizliği azaltıcı ulusal politikaların uygulanması hâlinde Antalya’daki yaşam doyumu düzeyinin artması beklenmektedir.

Yerel yönetim memnuniyeti de düşük seyretmektedir (2,39/5). Bu durum, karar alma süreçlerinin yeterince şeffaf görülmemesi, katılım kanallarının sınırlı bulunması ve belediye–vatandaş etkileşiminin zayıf algılanmasıyla ilişkili görünmektedir. Yönetişim kalitesindeki iyileşme, Antalya’da bilişsel mutluluğu artırabilecek alanlardan biridir.

Yerel hizmetler açısından park–yeşil alan (2,75), temizlik (2,73) ve çöp/atık toplama (2,70) alanları görece orta üstü memnuniyet üretirken, toplu taşıma (2,43), yol-kaldırım (2,30) ve şebeke suyu hizmetleri (2,21) belirgin memnuniyetsizlik alanlarıdır. Yoğun nüfus, turizm kaynaklı dönemsel talep artışı ve düzensiz kentleşme bu memnuniyetsizlikleri derinleştirdiği söylenebilir. Antalya’da yoğunluk haritalarına dayalı altyapı planlaması ve dijital yönetim araçlarının yaygınlaştırılması önemli politika önerileri olarak öne çıkmaktadır.

Burdur’da sosyal güvenlik politikalarına yönelik memnuniyet ortalaması 1,92 olup Antalya’ya kıyasla daha yüksek bir değerdedir. Yerel yönetim memnuniyeti ise

2,57 düzeyinde ölçülmüş ve kent ölçeğinin küçük olması nedeniyle vatandaş-yönetim etkileşiminin görece daha kolay olduğunu düşündürmektedir.

Mutluluk düzeyi 2,89 ile çalışmanın orta ve orta-üst grubu arasında yer almaktadır. Yerel hizmetlerde en yüksek memnuniyet park-yeşil alan (2,80), temizlik (2,70) ve çöp/atık toplama (2,65) alanlarında görülmektedir. Buna karşın toplu taşıma (2,55), yol-kaldırım (2,33) ve özellikle su hizmetleri (2,25) memnuniyetin düşük olduğu alanlardır. Bu sonuçlar, Burdur'da daha özel alt yapı planlamalarının yapılması gerektiğini göstermektedir.

Ulusal hizmetlerde sağlık (2,75) en olumlu değerlendirilirken, eğitim (2,35); emeklilik hakları (1,85) ve vergi politikaları (1,45) en düşük memnuniyet alanlarıdır. Bu durum, ekonomik güvencesizlik ve vergi politikalarına dair adalet algısının zayıf olduğunu göstermektedir.

Isparta ise, genel olarak görece daha olumlu tabloyu gösteren ildir. Sosyal güvenlik politikalarına yönelik memnuniyet 2,01 ile bölgedeki en yüksek değerdir. Yerel yönetim memnuniyeti 2,65 olup mutlulukla pozitif bir ilişki göstermektedir.

Yerel hizmetlerde cadde/sokak temizliği (3,10), park-yeşil alan düzenlemeleri (3,05) ve çöp/atık toplama (3,00) orta üstü memnuniyet düzeyleridir. Toplu taşıma (2,85), yol-kaldırım (2,72) ve şebeke suyu (2,55) gibi altyapı hizmetlerinde de bölge ortalamasının üzerinde sonuçlar elde edilmiştir. *Isparta*'da hizmet sunumunun istikrarlı olması ve yönetim süreçlerinin daha erişilebilir algılanması, mutluluk düzeylerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Ulusal hizmetlerde sağlık (2,90) orta üstü memnuniyet ile değerlendirilen alanken; eğitim (2,50), emeklilik hakları (1,95) ve vergi politikaları (1,40) düşük memnuniyet alanlarıdır.

Mutluluk, tek bir yönetim düzeyinin performansına indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir olgudur. Araştırma bulguları, yerel ve ulusal yönetim unsurlarının birbirini tamamlayan bir bütün oluşturduğunu; yüksek mutluluk düzeylerinin ancak iki yönetim düzeyinin uyumlu şekilde işlemesiyle mümkün olduğunu göstermektedir. Vatandaş memnuniyeti yalnızca hizmetin fiziksel niteliğiyle değil, hizmetin planlanması, uygulanması, denetlenmesi ve iletişim süreçlerinin kalitesiyle, daha geniş anlamda ise yönetime duyulan güvenle şekillenmektedir.

Aşağıda sunulan politika önerileri, yönetim kalitesini güçlendirmeyi, altyapı hizmetlerini ihtiyaç temelli planlamayı ve ulusal politikaların bölgesel hassasiyetlere duyarlı bir şekilde düzenlenmesini amaçlamaktadır.

Yönetişim Kalitesinin Güçlendirilmesi

Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerinin daha katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir biçimde yürütülmesi, vatandaşların yönetime dair güvenini ve aidiyetini artırmaktadır. Dijital iletişim kanallarının (mobil uygulamalar, çevrimiçi oylamalar, sanal halk toplantıları, chatbot destekleri vb.) çeşitlendirilmesi, vatandaşın karar süreçlerine erişimini ve geri bildirim mekanizmalarını güçlendirebilir. Bu araçların etkin kullanılabilmesi için dijital okuryazarlık programlarının yaygınlaştırılması da önem taşımaktadır.

Veri temelli karar alma kültürünün yerleşmesi -örneğin mahalle bazlı ihtiyaç analizi, çevrimiçi anketler veya yoğunluk haritalarıyla hizmet planlaması- kaynak kullanımını rasyonelleştirirken hizmet memnuniyetinin artırılmasına olanak tanıyabilir. Hizmet sonrası düzenli direkt ya da mahalle muhtarları aracılığıyla geri bildirim alınması ve performans raporlaması da yönetim kalitesini artıran uygulamalar arasındadır.

Yerel Hizmet Kapasitesinin Modernizasyonu

Bulgular, yerel sağlık, park-yeşil alan ve temizlik hizmetlerinin tüm illerde orta üstü düzeyde memnuniyet yarattığını; buna karşılık toplu taşıma, yol-kaldırım ve özellikle su hizmetlerinde memnuniyetin düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, altyapı hizmetlerinin yalnızca fiziksel kapasitesi değil, aynı zamanda bakım, veri yönetimi ve nüfus dinamiklerine duyarlı planlama gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla altyapı hizmetlerinin düzenli bakım, kapasite artırımı, talep odaklı yönetim ve teknolojik izleme sistemleriyle desteklenmesi önem taşımaktadır.

Antalya'da su temini, toplu taşıma ve yol-kaldırım hizmetlerinin düşük memnuniyet düzeyleri; nüfus yoğunluğu, turizm kaynaklı dalgalanmalarla geçici yoğun nüfus artışı ve düzensiz kentleşme ile açıklanabilir. Bu sorun alanları için politika önerileri şunlardır:

Su Yönetimi

- Sensör tabanlı su yönetimi ve erken uyarı sistemleri: Şebeke üzerinde debi, basınç ve kaçak tespiti için IoT sensörlerinin kullanılması, kayıp-kaçak oranlarını düşürerek hizmet kalitesini artırabilir.
- Talep projeksiyonuna dayalı su yönetimi: Turizm sezonu ve göç hareketliliğini dikkate alan aylık talep senaryoları oluşturulmalıdır.
- Kaynak çeşitlendirme (Regülasyon havzaları ve geri kazanım): Mevcut kaynaklara yük olduğu dönemlerde arıtılmış suyun park-yeşil alan sulamada kullanılması gibi uygulamalar su baskısını azaltabilir.

Ulaşım ve Yol-Kaldırım

- Yoğunluk haritalarıyla dinamik ulaşım planlaması: Turizm bölgelerinde gerçek zamanlı taşıt yoğunluğu ölçümü yapılmalı; hat sıklıkları buna göre ayarlanmalıdır.
- Mikro-mobilite entegrasyonu: E-scooter ve bisiklet yolları ile ekstra ulaşım hizmetleri sunulabilir.
- Yaya altyapısının iyileştirilmesi: Yoğun bölgelerde gölge alanlar, geniş kaldırımlar ve güvenli yaya geçişleri tasarlanabilir.

Dijital Yönetişim

- Anlık hizmet şikâyet/geri bildirim uygulamaları: Antalya gibi büyük ve yoğun kentlerde kullanıcı geri bildirimlerinin dijital sistemler üzerinden toplanması, hizmet kalitesini sürekli izlenebilir kılacaktır.

Burdur'da diğer illere kıyasla kırsal mahalle stili daha belirgindir ve bundan kaynaklı olarak hizmet eşitsizliği yaşanıldığı düşünülmektedir. Bu açıdan kırsala yönelik mikro hizmet istasyonları, düzenli su altyapı bakımı ve ihtiyaç haritalarıyla desteklenen bir planlama yararlı olabilir.

Kırsal Mahallelerde Altyapı İçin Mikro Hizmet İstasyonları

- Yerinde çözüm üreten kırsal hizmet birimleri: Küçük bakım ekiplerinin mahalle bazlı görevlendirilmesi, altyapı sorunlarına hızlı müdahaleyi sağlayabilecektir.
- Mobil teknik servis ekipleri: Özellikle su altyapısı arızalarında, şehir merkezinden ekip beklemek yerine mobil ekipler kullanılabilir.

- Su sistemlerinde kaynak tespiti ve düzenli bakım: Kırsal mahallelerde kuyu, depo ve şebeke bağlantılarının düzenli kontrol takvimi oluşturulmalıdır.

- Kayıp–kaçak haritaları: ölçüm istasyonlarıyla kayıp–kaçaklar düzenli izlenebilir.

Mekânsal Eşitsizlik Analizi

- Mahalle bazlı ihtiyaç haritaları: Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile su, yol, ulaşım ve atık yönetimi için ihtiyaç yoğunluk haritaları çıkarılabilir. Bu sayede kaynak planlaması nesnel veriye dayalı olarak yapılabilir.

Vatandaşla Etkileşim

- Kırsal mahalle toplantıları ve gezici belediye hizmetleri: Kırsal bölgelerde yönetim görünürliğünün artırılması memnuniyet üzerinde olumlu etki yaratabilir.

Isparta bölgenin görece en yüksek yerel hizmet memnuniyetine sahiptir, ancak bu durumun korunması aktif bir bakım ve sürdürülebilirlik politikası gerektirir.

Bakım Modelleri

- Bakım tahminleme sistemleri: Arızaların ortaya çıkmasını beklemeden, kullanım yoğunluğu ve teknik ömür verilerine göre planlı bakım yapılabilir.

- Atık toplama optimizasyonunun yaygınlaştırılması: Rota optimizasyonu ile hem maliyet düşmesi hem de memnuniyetin korunması sağlanabilir.

Yeşil Altyapı Projeleri

- Yağmur bahçeleri, geçirgen yüzeyler ve yeşil koridorları ile hem su yönetimine hem şehir estetiğine katkı sağlanabilir.

- Enerji verimli park ve aydınlatma sistemleri oluşturabilir.

Toplu Taşıma ve Su Hizmetlerinde İyileştirme

-Toplu taşıma saatlerinin mahalle bazlı yeniden düzenlenmesi,

-Yol–kaldırım bakımının düzenli hale getirilmesi,

-Su alt yapı hizmetlerinde çeşitli düzenlemeler memnuniyetin sürdürülebilirliğini güçlendirebilecektir.

Ulusal Politikalar: Sosyal Güvenlik, Ekonomi ve Vergi Adaleti

Araştırma bulguları, Batı Akdeniz Bölgesi'nde sağlık hizmetlerine yönelik memnuniyetin görece yüksek olduğunu, ancak özellikle emeklilik sistemi ve vergi politikalarına ilişkin memnuniyetin tüm illerde belirgin biçimde düşük seyrettiğini göstermektedir. Bu durum yalnızca ekonomik göstergelere değil, aynı zamanda adalet algısı, öngörülebilirlik, sosyal güvenlik ağlarının yeterliliği ve vergi yükünün dağılımına ilişkin toplumsal değerlendirmenin niteliğine işaret etmektedir.

Emeklilik Sisteminin Düzenlenmesi

Emeklilik memnuniyetinin düşük olması, çalışma süreleri, prim gün koşulları, aylık bağlama oranları ve sistemin öngörülebilirlik düzeyiyle ilişkilendirilebilir.

Bu örnekler ışığında Türkiye'de emeklilik sisteminin:

- Prim gün sayısında esneklik sağlayan kademeli modellerle desteklenmesi,
- Aylık bağlama oranlarının daha öngörülebilir ve sade bir formülle yapılandırılması,
- Özellikle düşük gelirli gruplar için tamamlayıcı emeklilik fonlarının güçlendirilmesi memnuniyeti artıracak politika seçenekleridir.

Vergi Politikaları: Adalet Algısı, Şeffaflık ve Vergi Yükünün Dağılımı

Vergi politikalarına yönelik memnuniyetin düşük olmasının temelinde, vergilerin yalnızca oranları değil, hangi verginin kimden ne kadar alındığı ve neye harcandığı konusundaki belirsizlikler bulunduğu düşünülmektedir. Türkiye'de dolaylı vergilerin - özellikle KDV ve ÖTV'nin- toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olması, vergi adaleti tartışmalarını güçlendiren bir unsurdur. Dolaylı vergiler gelir düzeyinden bağımsız olarak herkesten aynı oranda alındığı için düşük gelirli haneler üzerindeki yük daha fazla hissedilebilir.

Bu çerçevede Türkiye için önerilebilecek politika seçenekleri şunlardır:

- ÖTV ve KDV'nin temel ihtiyaçlar ve lüks tüketim arasında daha ayrıştırılmış biçimde düzenlenmesi;
- Vergi gelirlerinin harcama kalemlerine göre aylık raporlarla şeffaf biçimde kamuya açıklanması;

-Dijital vergi izleme platformları aracılığıyla vatandaşın ödediği verginin nereye harcandığını görebilmesi;

-Dolaylı vergilerin payını azaltıp doğrudan vergilendirmeyi güçlendiren, gelirle uyumlu kademeli bir vergi yapısının geliştirilmesi.

Bu tür uygulamalar, vergiye yönelik güven algısını güçlendirdiği için vatandaş memnuniyetine bağlı mutluluk düzeyini doğrudan yükseltebilir.

Sosyal Yardımların Bölgesel İhtiyaçlara Göre Hedeflenmesi

Sosyal yardımların homojen şekilde uygulanması yerine, bölgesel ekonomik koşullar, kırsal–kentsel farklılıklar ve dezavantajlı grupların yoğunluğu dikkate alınarak tasarlanması memnuniyeti artırabilir.

Sağlık ve İlaç Erişimi: Maliyetlerin Azaltılması ve Dijitalleşme

Sağlık hizmetlerine yönelik memnuniyet görece yüksek olsa da özellikle ilaç erişiminde yaşanan zorluklar, tedavi maliyetleri ve randevu sistemine ilişkin sorunlar genel memnuniyeti düşüren alanlardır. Bu bağlamda:

- İlaç tedarik zinciri için erken uyarı sistemi kurulması,
 - Eczaneler ve depolar arasında dijital stok paylaşımının zorunlu hale getirilmesi,
 - Tedavi maliyetlerinin şeffaflaştırılması,
 - Aile hekimliği üzerinden kronik hastalara öncelikli erişim modeli
- olumlu sonuçlar üretebilir.

Mutluluk Odaklı Kamu Yönetimi Yaklaşımının Kurumsallaştırılması

Mutluluk artık yalnızca bireysel bir duygu durumu değil; yönetim kalitesi, sosyal adalet, güven duygusu ve kamu hizmetlerinin niteliği üzerinden tanımlanan kamusal bir değerdir. Bu çerçevede:

- Belediyelerde “Mutluluk İzleme Merkezleri”nin kurulması,
- Yıllık mutluluk raporlarının yayımlanması,
- Hizmet değerlendirmelerinde öznel iyi oluşun temel gösterge olarak kullanılması,

-Davranışsal kamu politikası yaklaşımlarının süreçlere entegre edilmesi
kamu yönetiminde bütüncül bir mutluluk politikası kültürü oluşturabilir.

Sonuç olarak, Batı Akdeniz örneği, mutluluğun yalnızca ekonomik faktörlerle açıklanamayacağını; yönetim kalitesi, hizmet erişilebilirliği, sosyal güvenlik ve ekonomik refah üzerinden vatandaş-devlet iletişimi gibi çok boyutlu etkenlerle şekillendiğini göstermektedir. İller arasındaki farklılıklar, politika önerilerinin bağlama duyarlı biçimde geliştirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda bölgesel karşılaştırmaların genişletilmesi ve nitel yöntemlerin kullanılması, vatandaş deneyiminin daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2019). *Kamu Güvenliği Politikaları Yerelden Küresele*. Ankara.
- Aktan, C., Dileyici, D., & Saraç, Ö. (2006). Vergilere Karşı Tepkiler ve Vergilerin Ahlaki Ve Sosyo-Psikolojik Sınırları. D. D. Coşkun Aktan (Dü.) içinde, *Vergileme Ekonomisi Ve Vergileme Psikolojisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akyıldız, F. (2012). Belediye Hizmetleri Ve Vatandaş Memnuniyeti: Uşak Belediyesi Örneği. *Journal of Yasar University* , 26(7), s. 4415 – 4436.
- Ali Eryılmaz, L. E. (2011). Öznel İyi Oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 36, s. 139-151.
- Alvarez-Diaz, A., Gonzalez, L., & Benjamin , R. (2010). The politics of happiness: On the political determinants of quality of life in the American State. *The Journal of Politics*, 72(3), s. 894-905.
- Anderson, J. E. (2022). *Public Policymaking: An Introduction* (9 b.). Boston: Houghton Mifflin.
- Anderson, J. E. (2023). *Public Policymaking: An Introduction* (19 b.). USA: Cengage.
- Araki, S. (2022). Does Education Make People Happy? Spotligthing the Overlooked Societal Condition”. *Journal of Happiness Studies* , 23, s. 587–629.
- Argyle, M. (2001). *The psychology of happiness*. London: Routledge.
- Ateş, H. (2009). Sosyal Belediyecili. *Çerçeve Dergisi*, s. 88-95. http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarraporlar/cerceve_dergisi_49_13.pdf adresinden alındı
- Aysan , M., & Aysan, Ü. (2017). The Effect of Employment Status on Life Satisfaction in Europe. H. D. Mehmet Bilgin (Dü.) içinde, *Empirical Studies on Economics of Innovation Economics and Management*. Springer.
- Aysan. (2017). *Türkiye’de Yaşlıların Yaşam Memnuniyeti Ve Refah Algıları*. İstanbul: (Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aysan, M. F., & Aysan, Ü. (2017). The Effect of Employment Status on Life Satisfaction in Europe. M. D. Bilgin (Dü.) içinde, *Empirical Studies on Economics of Innovation, Public Economics and Management*. Eurasian Studies in Business.
- Aysan, M. N. (2023). *Mutluluk Ekonomisi: Türkiye’de Kamu Politikalarının Mutluluğa Etkisi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakırcıoğlu, R. (2006). *Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Belediyenin görev ve sorumlulukları Madde 14*. (2024). Mayıs 27, 2024 tarihinde 5393 Sayılı Belediye Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden alındı.

- Belediye Kanunu 5393 sayılı.* (2005). Nisan 20, 2024 tarihinde [mevzuat.gov.tr: https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.5.5393.Pdf](https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.5.5393.Pdf) adresinden alındı.
- Bentham, J. (2017). *Ahlak ve yasama ilkeleri.* (Ö. Saruhanoglu , & U. K. Boyacı, Çev.) Litera Yayıncılık.
- Benzer, K. (2019). Aristoteles'in Mutluluk Anlayışı,. Muğla: (Yüksek Lisans Tezi) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berggren, N., & Bjørnskov, C. (2020). Institutions and Life Satisfaction of Labor. K. F. Zimmermann (Dü.) içinde, *Human Resources and Population Economics*. Springer.
- Bhutan's Gross National Happiness Index.* (2022). Şubat 27, 2024 tarihinde <https://ophi.org.uk/policy/bhutan-gnh-index/> adresinden alındı
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. (2004). Well-Being over Time in Britain and the USA. *Journal of Public Economics*, 88, s. 1380 – 1381.
- Bon, G. L. (1903). *The Crowd: A study of the Popular Mind.* london: Unwin.
- Bouckaert, G., & Van de Walle, S. (2003). Comparing measures of citizen trust and user satisfaction as indicators of 'good governance': Difficulties in linking trust and satisfaction indicators. *International Review of Administrative Sciences*, 69(3), s. 329–343.
- Bozkurt, N., & Nas, Ç. (2023). 1945'ten Günümüze Almanya'nın Göç ve İşgücü Piyasasına Entegrasyon Politikalarının Tarihsel Dönüşümü. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2).
- Breslow, S. J., & vd. (2016). Conceptualizing and operationalizing human wellbeing for ecosystem assessment and management. *Environmental Science & Policy*, 66, s. 250-259.
- Burns, E. M. (1984). *Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850 -1950.* (A. Şenel, Çev.) Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Buss, D. M. (2000). The Evolution of Happiness. *American Psychologist*, 55, s. 15-23.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı.* Ankara: Pegem Akademi.
- Carcaba, A., Arrondo, R., & Gonzalez, E. (2022, Ocak 31). Does good local governance improve subjective well-being? *Elsevier in European Research on Management and Business Economics*, 28(2), s. 1-23. doi:<https://doi.org/10.1016/j.iedeen.2021.100192>
- Carol D. Ryff. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), s. 1069.

- Chen, W.-K. (2024). A study of the relationship between people's level of satisfaction with public services and sense of happiness. *Report on Chinese Social Opinion and Crisis Management*. içinde Research Series on the Chinese Dream and China's Development.
- Cimpoeru, S. (2023). Impact of Income and Unemployment on Happiness: Panel Data Evidence for European Countries. *Applied Economics Letter*, 30(8).
- Clark, A. E., & Oswald, A. (1994). Unhappiness and Unemployment. *Economic Journal*, 104(424).
- Conceição, M. (2022). The effect of transport infrastructure, congestion and reliability on mental wellbeing: a systematic review of empirical studies. *Transport Reviews*, 43 (2), s. 264-302.
- Constitution of the Italian Republic*. (1947). Mart 28, 2024 tarihinde General Secretariat and Research Department: https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/Costituzione_italiana_english_version_ott2023.pdf adresinden alındı.
- Çiçek, R., & Doğan, İ. (2009). Müşteri Memnuniyetinin Artırılmasında Hizmet Kalitesinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Niğde İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11, s. 203-214.
- Çıtak, F., & Çakır, C. (2022). "Relationship Between Municipal Services And Happiness Level: An Empirical Study From Tr90 Region in Turkey. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 73, s. 1-14.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları* (6. Baskı b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çondur, F., & Cömertler, N. (2021). Türkiye'de Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet,. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), s. 255-275.
- Çukurçayır, M., Eroğlu, P., & Sağır, A. (2015). Yerel Politikalar. *Yerel yönetim ve kent konseyleri*, 1, s. 1-20.
- Dağlı, A., & Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), s. 1250-1262.
- Dan M. Haybron. (2000). Two Philosophical Problems in the Study of Happiness. *Journal of Happiness Studies*(7).
- Dariush , D., & vd. (2014). Happiness & Health: The Biological Factors- Systematic Review Article. *Iranian Journal of Public Health*, 11(43), s. 1468-1477.
- Deaton, A. (2008). Income, Health, and Well-Being around the World: Evidence from the Gallup World Poll. *Journal of Economic Perspectives*, 22(2).

- Deaton, A., & Paxson, C. (2001). Mortality, Income, and Income inequality Over Time in Britain and The United States. NBER Working Paper.
- Devlet Hesapları*. (2023). Mayıs 13, 2025 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Devlet-Hesapları-2023-53465> adresinden alındı
- Di Tella, R., MacCulloch, R. J., & Oswald, A. J. (2003). The Macroeconomics of Happiness. *The Review of Economics and Statistics*, 85(4), s. 809–827.
- Diener, E., Horwitz, J., & Emmons, R. A. (1985). Happiness of the Very Wealthy. *Social Indicators Research*, 16(3).
- Diener, E., & Myers, D. (1995). *Who Is Happy?* (Cilt 6). Psychological Science.
- Diener, E., Eunkook, S. M., & Richard, E. L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), s. 276-302.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34–43.
- Diener, E. & Seligman, M. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in The Public Interest*, 5(1), s. 28-29.
- Douglas D. Perkins, Özgürer, M., & vd. (2021). Well-Being as Human Development, Equality, Happiness and the Role of Freedom, Activism, Decentralization, Volunteerism, and Voter Participation: A Global Country-Level Study. *Front Psychology*, 12, s. 1-12.
- Drolet, J. L. (2020). Social Protection: An Essential and Effective Social Policy Response During and After COVID-19. *Child & Youth Services*, 41(3), s. 246–249.
- Dror, Y. (1968). *Public Policymaking Reexamined*. San Francisco: Chandler Publishing Company.
- Dunn, W. N. (2018). *Public Policy Analysis: An Integrated Approach* (6 b.). England: Routledge.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*. (Z. İlkelen, Çev.) İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Durkheim, E. (2023). *Toplumsal İşbölümü*. (Ö. Ozankaya, Çev.) İzmir: Cem Yayınevi.
- Dye, T. R. (2017). *Understanding Public Policy* (15 b.). Florida: Pearson.
- Easterlin, R. A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. In P. A. David & M. W. Reder (Eds.), *Nations and households in economic growth: Essays in honor of Moses Abramovitz* (pp. 89–125). Academic Press.
- Easterlin, R. A. (2010). Happiness. *Growth and the Life Cycle* (s. 103-104). içinde New York: Oxford University Press.

- Easterlin. (2013). *Happiness and Economic Growth: The Evidence*. Discussion Paper Series.
- Easterlin, R. (2013). Happiness, Growth and Public Policy. *Economic Inquiry*, 51(1), s. 1-15.
- Easton, D. (1953). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. New York: Alfred A. Knopf.
- Eğitim Harcamaları İstatistikleri. (2023). Mayıs 13, 2025 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2023-53557> adresinden alındı
- Eralp, A., Şahin, S., & Çağdaş, Y. (2020). Vergi Yüğü Ve Mutluluk İlişğisinin Mekânsal Ekonometrik Modellerle Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(4), s. 887-888.
- Eryılmaz, A. (2023). *Mutluluğun Başucu Kitabı Teoriden Uygulamaya Pozitif Psikoloji*. Ankara: Pegem Akademi.
- Eryılmaz, B. (2008). *Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar*. Ankara: Okutman yayıncılık.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. New Jersey: Princeton University Press.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (4 b.). Washington DC.: SAGE.
- Firmansyah, E. Y. (2017). Economic of Happiness In Wonosobo Regency. *Man In India*, 97(5), s. 289-298.
- Frey, B. S. (2008). *A revolution in economics*. In *Happiness: A revolution in economics* (Chap. 15). MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262062770.003.0015>
- Frey, B., & Stutzer, A. (2000). Happiness, Economy and Institutions. *The Economic Journal Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich.*, 110(466), s. 918–938.
- Gelen, S. (2022). Aristoteles'in adalet ve mutluluk anlayışı. Malatya: (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gellis, Z. D. (2007). Problem-solving therapy for late-life depression in home care: A randomized field trial. *Am J Geriatr Psychiatry*, 15(11), s. 968– 978.
- Gezer, T., & Aysan, Ü. (2023). Sosyal Politikaların Mutluluk Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 30(1), s. 182-186.
- Gilman, R., & vd. (2000). A First Study of the Multidimensional StudentsLife Satisfaction Scale with Adolescents. *Social Indicators Research*(52), s. 135-160.

- Global Well-Being The behavioral economics of GDP growth*. (2024). Nisan 14, 2024 tarihinde Gallup: <https://news.gallup.com/poll/126965/gallup-global-wellbeing.aspx> adresinden alındı
- Göküş, M., & Alptürker, H. (2011). Belediyelerin Sunduğu Hizmetlerde Vatandaş Memnuniyeti: Silifke Belediyesi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 25, s. 121-133.
- Graham, C. (2005). The Economics of Happiness Insights on globalization from a novel approach. *World Economics*, 6(3).
- Graham, C., & Chaparro, J. (2011). *Insecurity, Health, and Well-Being An Initial Exploration Based on Happiness Surveys*. Inter-American Development Bank.
- Graham, S., & Hebert, M. (2011). Writing to read: A meta-analysis of the impact of writing and writing instruction on reading. *Harvard Educational Review*, 81(4), s. 710-744.
- Hacib, Y. H. (2018). *Kutadgu Bilig*. (A. Çakan, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hall, J. R. (1999). The Therapeutic State: Justifying Government at Century's End. *American Journal of Sociology*. doi:<https://doi.org/2990989>
- Han, B. C. (2022). *Palyatif Toplum: Günümüzde Acı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Happiness*. (2024, 02 03). APA Dictionary of Psychology: <https://dictionary.apa.org/happiness> adresinden alındı
- Heaney, J. G. (2016). Theorizing the Emotional State: Emotions, Politics, & the State. *RN11 – Sociology of Emotions Paper presented at the European Sociological Association Interim Conference*. Stockholm, Sweden.
- Helliwell, J., & Huang, H. (2008). How's your government? International evidence linking good government and well-being. *British Journal of Political Science*, 38, s. 595–619.
- Helliwell, J. F. (2020). World Happiness Report. J. F.-E. Helliwell (Dü.) içinde, *Sustainable Development Solutions Network*. New York: Gallup World Poll.
- Hill, P., & Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: A compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 33(7), s. 1073-1082.
- History of GNH*. (2020). Şubat 28, 2024 tarihinde GNH Centre Bhutan: <https://www.gnhcentrebhutan.org/history-of-gnh/> adresinden alındı
- History of GNH*. (2022). Mart 16, 2024 tarihinde GNH Centre Bhutan: <https://www.gnhcentrebhutan.org/history-of-gnh/> adresinden alındı
- Howlett, M., Ramesh, M., & Perl, A. (2003). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystem* (2 b.). UK: Oxford University Press.

- Inglehart, R. (1990). *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. New Jersey: Princeton University Pres.
- Inglehart, R., Foa, R., & Peterso, C. (2008). Development, Freedom, and Rising Happiness. *Perspectives on Psychological Science*, 3(4), s. 264–85.
- İşçi, M. (2004). *Siyasi Düşünceler Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları .
- Jan, C. O. (2011). Government and Happiness in 130 Nations: Good Governance Fosters Higher Level and More Equality of Happiness. *Social Indicators Research* , 102, s. 3–22.
- Johanson, G. A., & Brooks, G. P. (2009). Initial Scale Development: Sample Size for Pilot Studie. *Educational and Psychological Measurement*, 70(3), s. 394-400. doi: <https://doi.org/10.1177/0013164409355692>
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), s. 263–291.
- Kahneman, D. (1999). Objective happiness. D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Dü) içinde, *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. Russell Sage Foundation.
- Kahveci, H. (2015). *Virtuous Life And Happiness İn Epictetus, Socrates And Stoicism*. Ankara: (Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kenny, C. (1999). Does Growth Cause Happiness, or Does Happiness Cause Growth. *Kyklos*, 52(1), s. 3-25.
- Kingdon, J. W. (2014). *Agendas, Alternatives and Public Policies* (2 b.). England: Pearson Education Limited.
- Krekel, C., & MacKerron, G. (2020). *How environmental quality affects our happiness*. World Happiness Report: Downloadable at. <https://worldhappiness.report/ed/2020/how-environmental-quality-affects-our-happiness> adresinden alındı
- Lasswell, H. D. (1951). The Policy Orientation. I. Lerner, & H. D. Lasswell (Dü) içinde, *The Policy Sciences: Recent Developments in Scope and Method* (s. 3-15). Stanford University Press.
- Layard, R. (2005). *Happiness*. New York: The Penguin Press.
- Lee, A. H. (2022). Social Trust in Polarized Times: How Perceptions of Political Polarization Affect Americans' Trust in Each Other. *Political Behavior*, 44, s. 1533–1554.
- Lehman, A. (1983). The well-being of chronic mental patients. *Archives of General Psychiatry*, 40(4), s. 369–373.
- Leslie, J., & vd. (2003). Correlation between Religion and Happiness: A Replication. *Psychological Reports*, 1(92), s. 51-52.

- Li, N., & He, M. (2024). Perceived local government performance and people's life satisfaction: the role of trust in local government and political participation. *Local Government Studies*, 51(2), s. 283–316. doi:https://doi.org/10.1080/03003930.2024.2352504
- Lindblom, C. E. (1959). The Science of "Muddling Through". *Public Administration Review*, 19(2), s. 79–88.
- Liu, Y., Wang, L., & Ye, M. (2023). Public Participation in Democracy, Local Accountability and Happiness: Evidence from Rural China. *Governance An International Journal of Policy*, 36(4), s. 1225-45.
- Maharlouei, N., & vd. (2020). Subjective Health and Happiness in the United States: Gender Differences in the Effects of Socioeconomic Status Indicators. 2(4).
- Marshall, A. (2013). *Principles of Economics: An Introductory Volume*. U.K.: Palgrave Macmillan.
- Marx, K. (2013). *1844 El Yazmaları*. (M. Belge, Çev.) İstanbul: Birikim Yayınları.
- Maslow, A. H. (1987). *Motivation and Personality*. v. Robert Frager (Dü.). içinde Londra: Longman.
- Milgram, S. (1977). *The individual in A Social World*. CA: Addison-Wesley.
- Millar, J. (2009). *Understanding Social Security: Issues for Policy and Practice*. Bristol: Policy Press.
- More, T. (2006). *Utopia*. (V. Günyol, M. Urgan , & S. Eyüboğlu, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Morgeson, F. J. (2013). Expectations, disconfirmation, and citizen satisfaction with the U.S. federal government: Testing and expanding the model. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 23(2), s. 289–305.
- Muller, P. (2000). L'analyse cognitive des politiques publiques : vers une sociologie politique de l'action publique. *Revue française de science politique*, 50(2), s. 189-208.
- Myers, D. G. (1993). *The Pursuit of Happiness: Who Is Happy-And Why*. NYC: Print Book William Morrow and Company.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who Is Happy? *Psychological Science*, 6, s. 10-19.
- Nes, R. B. (2010). Happiness in Behaviour Genetics: Findings and Implications. *Journal Happiness Studies*, s. 11.
- Nordheim, O., & Martinussen, P. (2020). Happiness and the role of social protection: how types of social spending affected individuals' life satisfaction in OECD countries, 1980–2012. *Journal of International and Comparative Social Policy*, 36(1), s. 1-24.

- Norm Kararlar Bilgi Bankası*. (2024). Mart 28, 2024 tarihinde Anayasa.gov.tr: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/DilekcePDF/2017-106-nrmd.pdf> adresinden alındı
- OECD. (2013). *How's life? Measuring well-being*. OECD Publishing.
- Oğuş, E., & Binatlı, A. (2017). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects. *Social Sciences*, 6(4).
- Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector*. Addison-Wesley.
- Ott, J. (2010). Good Governance and Happiness in Nations: Technical Quality Precedes Democracy and Quality Beats Size. *J Happiness Studies*, 11, s. 353–368.
- Ouweneel, P. (2007). Social Security and Well-Being of the Unemployed in 42 Countries. *Journal of Happiness Studies*, 3(2).
- Perry, J. L. (1996). Measuring public service motivation: An assessment of construct reliability and validity. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 6(1), s. 5–22.
- Pierre, J., & Peters, G. B. (2000). *Governance, Politics and the State*. New York: Martin's Press.
- Prelot, M. (1972). *Politika Bilimi*,. (N. Önal, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Radcliff, B. (2001). Markets, and Life Satisfaction: The Political Economy of Human Happiness. *The American Political Science Review*, 95(4), s. 939-952.
- Rojas, M. (2019). Relative Income And Happiness in Latin America: Implications for Inequality Debates. M. Rojas (Dü.) içinde, *The Economics of Happiness* (s. 107-126). Springer.
- Røysamb, E., & vd. (2023). *Worldwide Well-Being: Simulated Twins Reveal Genetic and (Hidden) Environmental Influences*. Perspectives on Psychological Science.
- Ruhm, C. J. (2005). Commentary: Mortality increases during economic upturns. *International Journal of Epidemiology*, 34(6), s. 1206–1211.
- Ryzin, V. (2004). Expectations, performance, and citizen satisfaction with urban services. *Journal of Policy Analysis and Management*, 23(3), s. 433–448.
- Ryzin, V. (2007). Pieces of a puzzle: Linking government performance, citizen satisfaction, and trust. *Public Performance & Management Review*, 30(4), s. 521–535.
- Sabatini, F. (2014). The relationship between happiness and health: Evidence from Italy. *Social Science ve Medicine*, s. 178-187.

- Sarı, Ö. E. (2023). Türkiye'de Ekonomik Faktörlerin Genel Mutluluk Düzeyine Etkisi. Aydın: (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sasley, B. E. (2011). Theorizing States' Emotions. *International Studies Review*, 13(3), s. 452-476.
- Sathyanarayana, K. M., & Mohanasundaram, V. (2024, July). Fit indices in structural equation modeling and confirmatory factor analysis: Reporting guidelines. *Asian Journal of Economics Business and Accounting*, 7(24), s. 561-577. doi:10.9734/ajeba/2024/v24i71430
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research Methods for Business Students* (5 b.). Essex: Pearson Education Limited.
- Scitovsky, T. (1992). *The Joyless Economy*. New York: Oxford University Press.
- Seligman, M. (2002). *Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*. New York: Free Press.
- Seligman, M. (2012). *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being*. U.S.A.: Atria Books.
- Seligman, M., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive Psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), s. 5-14.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. United States: Oxford University Press.
- Seneca, L. A. (2022). *Mutlu Yaşam Üzerine*. (L. Özşar, Çev.) Bursa: Biblos Yayınevi.
- Shakespeare-Finch, J., & Obst, P. L. (2011). The Development of the 2-way social support scale: a measure of giving and receiving emotional and instrumental support. *J. Pers. Assess*, 93, s. 483–490.
- Shek, D., & Florence, K. (tarih yok). The Social Indicators Movement: Progress, Paradigms, Puzzles, Promise and Potential Research Directions. *Social Indicators Researc*, 135, s. 975–977.
- Simpson, J., & vd. (2021). Effects of social security policy reforms on mental health and inequalities: A systematic review of observational studies in high-income countries. *Social Science and Medicine*.
- Singh, J. (1990). A multifacet typology of patient satisfaction with a hospital stay. *Journal of Health Care Marketing*, 10(4), s. 8-21.
- Snyder, C., & Lopez, S. (2020). *The Oxford Handbook of Positive Psychology*. U.K.: The Oxford University Press.
- Social Environments for World Happiness Report*. (2020). Şubat 15, 2024 tarihinde World Happiness Report: <https://worldhappiness.report/ed/2020/social-environments-for-world-happiness/> adresinden alındı.

- Sonja Lyubomirsky. (2022). *Nasıl mutlu olunur?* (G. Göze, Çev.) İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Sosyal Koruma İstatistikler*. (2023). Mayıs 13, 2025 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2023-53560> adresinden alındı.
- Spinoza, D. (2011). *Teolojik Politik İnceleme Benedict.* (M. K. Arıcan, Çev.) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Stephoe, A. (2019). Happiness and Health. 40, s. 339-359.
- Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J.-P. (2008). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. 1-14.
- Şenel, A. (1995). *Siyasi Düşünceler Tarihi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,.
- Şulul, C. (2009). *İbn-i Rüşd'ün Siyaset Felsefesi (Eflâtun'un Devlet'i ve ibn Rüşd'ün Yorumu)*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). *Using Multivariate Statistics* (8. b.). Boston: Pearson.
- Tarhan, N. (2017). *Toplum Psikolojisi ve Empati: Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tella, D., MacCulloch, R., & Andrew, J. (2003). The Macroeconomics of Happiness. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), s. 809–827.
- Tetik, H. (2018). Epikuros'un Ahlak Felsefesinde “Mutluluk” Kavramı. İstanbul: (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Yale University Press.
- The Beveridge Report and the foundations of the Welfare State*. (2017). Nisan 8, 2024 tarihinde National Archives: <https://blog.nationalarchives.gov.uk/beveridge-report-foundations-welfare-state/> adresinden alındı
- Toğuzoğlu, C., & Kesgin, A. (2006). Sağlığın Tanımı: Başa Çıkma. *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*(3).
- Tokuda, Y., Fujii, S., & Inoguchi, T. (2020). Individual and Country-Level Effects of Social Trust on Happiness: The Asia Barometer Survey. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(10), s. 2574–2593.
- TÜİK Mikro Veri Seti. (2020). Haziran 17, 2024 tarihinde <https://www.tuik.gov.tr/media/microdata/pdf/yasam-memnuniyeti-arst.pdf> adresinden alındı.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2014). *İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti Araştırması: Mutluluk Haritası* <https://data.tuik.gov.tr/>

- Ulaşım hizmetleri rehberi*. (2024, Haziran 4). Kent Araştırmaları Enstitüsü:
<https://belediyehizmetrehberleri.org/rehberler/ulasim-hizmetleri-rehberi>
adresinden alındı.
- Veenhoven, R. (1984). *Conditions of Happiness*. Boston: Reidel Publishing Company.
- Veenhoven, R. (1988). Is Happiness Relative? *Paper Presented At The 24th International Congress of Psycholog*. Australia.
- Veenhoven, R. (1995). The Cross-National Pattern of Happiness: Test of Predictions Implied in Three Theories of Happiness. *Social Indicators Research*, 31(1).
- Veenhoven, R. (2004). Happiness as an in Public Policy. P. A. Joseph içinde, *Positive Psychology in Practice* (s. 4-9). Hoboken: Wiley.
- Wave 7. (2022). Nisan 10, 2024 tarihinde World Values Survey:
<https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp> adresinden alındı
- Weber, M. (1997). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. (Z. Gürata, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Weis, J. A. (1995). Review of Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector by D. Osborne & T. Gaebler; From Red Tape to Results: Creating a Government That Works Better and Costs Less by National Performance Review. *Academy of Management Review*, 20(1), s. 229–235.
- Wildavsky, . B. (1964). *The Politics of the Budgetary Process*. Boston: Brown and Company.
- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2018). *The Inner Level: How More Equal Societies Reduce Stress, Restore Sanity and Improve Everyone's Well-Being*. London: Allen Lane.
- World Happiness Report*. (2022). Nisan 20, 2024 tarihinde
<https://worldhappiness.report/ed/2022/> adresinden alındı
- Yaşam Memnuniyeti Araştırması*. (2021). Şubat 20, 2024 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu:
https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/yasam_memnuniyeti_arastirmasi_2021.pdf adresinden alındı
- Yaşam Memnuniyeti Araştırması*. (2021). Haziran 4, 2024 tarihinde
https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/yasam_memnuniyeti_arastirmasi_2021.pdf adresinden alındı
- Yaşam Memnuniyeti Araştırması*. (2023). Mayıs 27, 2024 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu:
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2023-49692> adresinden alındı
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Muthuluk Resimleri*. İstanbul: Bağlam yayınları.

- Yıldırım, J., Köse, T., & Tanrıöver, G. (2019). The effects of terror attacks on happiness: Evidence from Turkey. *The Economics of Peace and Security Journal*, 14(2).
- Zeynel, Ş. Ş., & Savut, E. (2024). POLİTİK DUYGULARIN KÜLTÜR VE PARTİ EĞİLİMLERİ İLE İLİŞKİSİ: 2023 GENEL SEÇİM KAMPANYASI ÜZERİNDEN NİTEL BİR ANALİZ. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), s. 502-522.
- Zhang, J., Chen, W., & Petrovsky, N. (2021). The expectancy–disconfirmation model and citizen satisfaction with public services: A meta-analysis and an agenda for best practice. *Public Administration Review*, 81(6), s. 1103–1120.
- Zülfikar, H., & Beken, N. (2014). Belediyeler ve Çevre Hizmetleri Üzerine Analitik Bir Bakış: Türkiye Örneği. *Journal of Social Policy Conferences*, s. 75-100.

EKLER

EK 1

ANKET FORMU

Değerli katılımcı, bu anket formu Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde ve siyaset psikolojisi disiplini kapsamında hazırlamış olduğum ULUSAL VE YEREL POLİTİK FAKTÖRLERİN MUTLULUK DÜZEYİ ÜZERİNDEKİ BELİRLEYİCİLİĞİ: BATI AKDENİZ BÖLGESİ ÖRNEĞİ başlıklı doktora tezimin alan araştırması kısmını oluşturmaktadır. Anket içerisinde isminiz istenilmeyecek ve yanıtlar yalnızca akademik araştırmalar için kullanılacaktır. Soruları yanıtlarken gerçek duygu ve düşüncelerinizi göz önünde bulundurmanız çalışmanın gücünü artıracaktır. Gönüllülük esasına dayalı olan bu çalışmaya vakit ayırarak katıldığınız için çok teşekkür ederim.

Not: Lütfen her soruya tek bir yanıt verin.

Ş. Şeyda ZEYNEL

A. Yaşam Doyumuna Bağlı Mutluluk Ölçeği: Aşağıdaki verilen A.1., A.2. A.3. A.4. A.5. şeklinde verilen 5 ayrı ifadeye size uygunluk derecesine göre 1'den 5'e kadar olan değerlerden lütfen birini "X" ile işaretleyin. (1) Hiç katılmıyorum (2) Çok az katılıyorum (3) Orta düzeyde katılıyorum (4) Büyük oranda katılıyorum (5) Tamamen katılıyorum						
A.1	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.	1	2	3	4	5
A.2	Yaşam koşullarım mükemmeldir.	1	2	3	4	5
A.3	Yaşamımda keyif aldığım birçok şey vardır.	1	2	3	4	5
A.4	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.	1	2	3	4	5
A.5	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5

Aşağıda toplumsal mutluluğu etkileyen yerel düzeydeki politik faktörleri temsil eden belediye hizmetlerine ilişkin ifadeler (B.1.1 ve B.4.4. arası sorular) ile dereceleri yer almaktadır. Genel memnuniyet düzeyinize uygun olacak şekilde 1’den 5’ e kadar olan ifadelere katılma derecenizi sorunun yanındaki kutucuğa “X” işareti ile belirtin.	Hiç memnun değilim	Çok az Memnunum	Orta düzeyde memnunum	Büyük oranda memnunum	Çok memnunum
B.1.1. Yaşadığım şehirle ilgili olarak istek ve beklentilerimin karşılanmasından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
B.1.2. Vatandaşların, yönetime ihtiyaç ve beklentilerini iletmesi için oluşturulan iletişim kanallarından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
B.1.3. Şehirde uygulanan hizmet ve politikaların belirlenmesinde vatandaşların ihtiyaçlarının dikkate alınmasından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
B.2.1. Sağlık birimlerine erişimi kolaylaştırmak için belediye tarafından sunulan ulaşım hizmetlerinden	1	2	3	4	5
B.2.2. Evde hasta bakım veya hasta nakil hizmetlerinden	1	2	3	4	5
B.2.3. Afet durumlarında belediyenin sağlık hizmetleri koordinasyonundan (örneğin sağlık personelinin yönlendirilmesi gibi)	1	2	3	4	5
B.3.1. Cadde ve sokakların temizlik hizmetlerinden	1	2	3	4	5
B.3.2. Park, bahçe gibi yeşil alanların bakımı ve ağaçlandırılmasından	1	2	3	4	5
B.3.3. Çöp ve çevresel atık toplama hizmetlerinden	1	2	3	4	5
B.4.1. Genel toplu taşıma hizmetlerinden	1	2	3	4	5
B.4.2. Yol veya kaldırım yapımı hizmetlerinden	1	2	3	4	5
B.4.3. Şebeke suyu erişimi ve bakımı gibi hizmetlerden	1	2	3	4	5
B.4.4. Elektrik erişimi ve onarımı hizmetlerinden	1	2	3	4	5
C. Ulusal Politik Faktörlerden Memnuniyet Ölçeği: Aşağıda toplumsal mutluluğu etkileyen ulusal düzeydeki politik faktörleri temsil eden kamu politikalarına ilişkin ifadeler (C.1.1. ve C.4.3 arası) dereceleri yer almaktadır. Genel memnuniyet düzeyinize uygun olacak şekilde 1’den 5’ e kadar olan ifadelere katılma derecenize “X” yazınız.	Hiç memnun değilim	Çok az Memnunum	Orta düzeyde memnunum	Büyük oranda memnunum	Çok memnunum
C.1.1. Hastane gibi sağlık kurumlarının sayısından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
C.1.2. Hastane gibi sağlık kurumlarının niteliğinden	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>

	C.1.3. Sağlık personeli <u>sayısından</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.1.4. Sağlık personeli <u>niteliğinden</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	Lütfen her sorunun sağındaki 1’den 5’ e kadar olan numaralardan size en uygun olan bir tanesine X yazınız.	Hiç memnun değilim	Çok az Memnunun	Orta düzeyde memnunun	Büyük oranda memnunun	Çok memnunun
	C.2.1. Eğitim müfredatından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.2.2. Okulların ve öğretmenlerin <u>sayısından</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.2.3 Okulların ve öğretmenlerin <u>niteliğinden</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.3.1. Tıbbi ilaç temininden	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.3.2. Genel olarak dezavantajlı sosyal gruplara (çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlılar, yoksullar ve engelli bireyler gibi) yönelik sosyal güvence desteklerinden	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.3.3. Genel olarak emeklilik haklarından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	Lütfen her sorunun sağındaki 1’den 5’ e kadar olan numaralardan size en uygun olan bir tanesine X yazınız.	Hiç memnun değilim	Çok az Memnunun	Orta düzeyde memnunun	Büyük oranda memnunun	Çok memnunun
	C.4.1. Uygulanan vergi oranlarından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.4.2. İstihdam (iş bulma) olanaklarından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
	C.4.3. Satın alma gücünüzü düşünerek, piyasadaki ürünlerin fiyatlarından	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>

D.

Demografik Bilgiler

Bu kısımda cinsiyet, yaş, ikamet yeri, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir düzeyi ve ideolojik eğilim oluşan demografik bilgileri ölçücü sorular yer almaktadır. Lütfen size en uygun olan sadece bir şıkkı daire içine alınız.

D.1. Cinsiyetiniz?

- a) Erkek b) Kadın

D.2. Yaşınız

- a) 18-24 yaş b) 25-34 yaş c) 35-49 yaş d) 50-64 yaş e) 65 yaş ve üzeri

D.3. Öğrenim Durumunuz?

- a) İlkokul veya altı b) Ortaokul c) Lise d) Üniversite e) Yüksek lisans f) Doktora

D.4. Çalışma durumunuz nedir?

- a) Çalışıyor b) İşsiz c) Emekli d) Ev kadını e) Öğrenci f) Engelli

D.5. Ortalama aylık geliriniz ne kadar? (Çalışmayanlar veya öğrenci olanlar lütfen ailenizin aylık gelir düzeyini baz alınız).

- a) 17.002 ve altı b) 18.000-25.000 c) 26.000-36.000 d) 37.000-49.000 e) 50.000-75.000
f) 75.000 ve üzeri

D.6. Çalışıyorsanız, mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Çiftçi b) İşçi c) Özel sektör mavi yakalı çalışan (şoför, temizlik görevlisi, garson gibi) d) Esnaf
e) Öğretmen f) Memur g) Özel sektör beyaz yakalı çalışanı (uzman, uzman yrd. yetkili, gişe görevlisi vb.)
h) Akademisyen j) Yönetici
k) Diğer, yazınız.....

D.7. Hangi şehirde ikamet etmektesiniz?

- a) Antalya b) Burdur c) Isparta

D. 8. Medeni Durumunuz?

- a) Evli b) Bekar (hiç evlenmemiş/boşanmış)

Soru, görüş ve öneriler için:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: Ş. Şeyda ZEYNEL

Eğitim Durumu: Lisansüstü

Lisans Öğrenimi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2013-2017).

Yüksek Lisans Öğrenimi: Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı (2018-2021)

Doktora Öğrenimi: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı (2021- 2025)

Yabancı Dil: İngilizce (iyi seviye)

Katıldığı Konferansları/Seminerleri/Kursları/Sertifika Programları:

Siyasi İlimler Türk Derneği (SİTD), XXI. Lisansüstü Konferansı Antalya Bilim Üniversitesi- Özet Bildiri Sunumu <https://www.sitd.org.tr/xxi-lisansustu-konferansi-programi/> (3 Mayıs 2025).

Liderlik Çevrim İçi Eğitim Sertifika Programı, ODTÜ METU-BİLGEİŞ iş birliğinde, Sertifika Kodu: 129818d0-c97d-11e9-98f7-1b9f8a781aa7 (28 Ağustos 2019).

Süleyman Demirel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ev sahipliğinde, 01/11/2017-03/11/2017 tarihleri arasında düzenlenen KAYFOR 15 Dijital Çağda Kamu Yönetimi ve Politikaları Etkinliği Kapsamında Dijital Çağda Araştırma: Yenilikçi Açılımlar Semineri - Görevli Olarak Katılım (Kasım 2017).

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

1. 25.10. 2024| Kitap Bölümü:

Epistokrazi ve Demokrasi Arasındaki Siyasi Rejim Tartışmaları

Link:https://www.researchgate.net/publication/385244400_EPISTOKRASI_VE_DEMOKRASI_ARASINDAKI_SIYASI_REJIM_TARTISMALARI

2. 30. 06. 2024 | TR. Dizin Makale:

Politik Duyguların Kültür ve Parti Eğilimleri İle İlişkisi: 2023 Genel Seçim Kampanyası Üzerinden Nitel Bir Analiz

Link: https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/85312/1_435353

3. 30. 06. 2022 | Kitap Bölümü:

Karşılaştırmalı Eleştirel Bir Analiz: Postmodernizm, Modernizmin Devamı Mıdır, Yoksa Ondan Bir Kopuşu Mu Temsil Eder?

Link: https://www.gecekitapligi.com/Webkontrol/uploads/F ck/sosyal2_13.pdf

4. 30. 06. 2022| Kitap Bölümü:

Postmodernizmin, Modernizm ile Düşünsel Bağı: Alman Felsefesi

Link: https://www.gecekitapligi.com/Webkontrol/uploads/F ck/sosyal1_21.pdf

5. 03 .2022 | Tr. Dizin Makale:

Politik Psikoloji Kapsamında Katı Siyasi Tutumların Oluşumuna Ebeveynlerin Etkisi: Isparta İli Örneği

Doi: <http://dx.doi.org/10.30794/pausbed.973813>

